

**AFGANISTAN'DA KADIN GAZETECILER:
ÇALIŞMA KOŞULLARI VE YAŞADIKLARI
ZORLUKLAR**

Mohammad Yousaf SADDIQI

Yüksek Lisans Tezi

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

2023

Her hakkı saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI

Mohammad Yousaf SADDIQI

**AFGANİSTAN’DA KADIN GAZETECİLER: ÇALIŞMA KOŞULLARI VE
YAŞADIKLARI ZORLUKLAR**

(Women Journalists in Afghanistan: Working Conditions and Challenges)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR

Erzurum – 2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Afganistan’da Kadın Gazeteciler: Çalışma Koşulları ve Yaşadıkları Zorluklar” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

21.07.2023

Mohammad Yousaf Saddiqi

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR danışmanlığında, Mohammad Yousaf SADDIQI tarafından hazırlanan bu çalışma 21/07/2023 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Gülsemin MISIRLI

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜ KADIN VE MEDYA

1.1. KADIN VE MEDYA	3
1.1.1. İlk Kadın Gazeteciler	6
1.1.2. Gazetecilik Eğitiminin Kadınlaştırılması	10
1.2. AFGANİSTAN	12
1.2.1. Afganistan Medyası	13
1.2.2. Afgan Kadınların Tarihi	19
1.2.2.1. Modern Monarşiler.....	19
1.2.2.2. Değişimin İlk Çağı	20
1.2.2.3. Monarşi Sonrası Dönem.....	23
1.2.2.4. Değişimin İkinci Çağı	24
1.2.2.5. Cumhuriyet Dönemi (2001-2021).....	28
1.2.2.6. Taliban'ın Dönüşü – 2021	32
1.3. LİTERATÜR TARAMASI.....	33
1.3.1. Güney Asya'da Kadın Gazeteciler Üzerine Araştırmalar	45

İKİNCİ BÖLÜM AFGANİSTAN'DA KADIN GAZETECİLER: ÇALIŞMA VE YAŞADIKLARI ZORLUKLAR

2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	52
2.1.1. Amaç ve Kapsam	52
2.1.2. Önem.....	53
2.1.3. Yöntem	53

2.2. BULGULAR VE YORUMLAR.....	55
2.2.1. Güvenlik Kaygıları	57
2.2.2. Kültürel ve Toplumsal Sorunlar	69
2.2.3. Cinsiyet Ayrımcılığı	78
2.2.4. İş-Yaşam Dengesi	86
2.2.5. Gelecekle İlgili Kaygılar ve Belirsizlik	93
SONUÇ.....	98
ÖNERİLER	101
SINIRLAMALAR VE GELECEKTEKİ ARAŞTIRMALAR	103
KAYNAKLAR	104
ÖZGEÇMİŞ.....	130

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****AFGANİSTAN’DA KADIN GAZETECİLER: ÇALIŞMA KOŞULLARI VE YAŞADIKLARI ZORLUKLAR****Mohammad Yousaf SADDIQI****Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****2023 – 130 Sayfa****Jüri: Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****Dr. Öğr. Üyesi Gülsemin MISIRLI**

Bu çalışma Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklara ve çalışma koşullarına genel bir bakış sunmaktadır. Bu araştırma, cinsiyet ayrımcılığı ve güvenlik risklerinin profesyonel çabalarına önemli engeller oluşturduğu Afganistan'daki karmaşık sosyo-kültürel ve politik bağlamı vurgulamaktadır. Afgan kadın gazeteciler, cinsiyete dayalı ayrımcılık, sosyal damgalanma ve kariyer gelişimi için sınırlı fırsatlar dâhil olmak üzere çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Ayrıca, aşırılık yanlısı gruplardan ve işlerine karşı çıkan bireylerden gelen tehditler, sindirme ve şiddetle karşı karşıya kalmaktadır ve bu da kişisel güvenlikleriyle ilgili endişelerin artmasına neden olmaktadır. Karşılaştıkları sosyal sorunlar arasında kadınların medya endüstrisinde marjinalleştirilmesi ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uyma baskıları yer almaktadır. Afgan kadın gazetecilerin geleceği, özgürce ve güvenli bir şekilde faaliyet gösterme yeteneklerine ilişkin endişeleri daha da artıran Taliban'ın devralması gibi son siyasi gelişmeler nedeniyle belirsizliğini korumaktadır. Kendini basın özgürlüğüne ve kadın haklarına adanmış uluslararası topluluk ve kuruluşlar, Afgan kadın gazetecilerin desteklenmesinde ve güçlendirilmesinde, bu zorlukların üstesinden gelmelerine ve Afganistan'ın medya ortamında hayati çalışmalarını sürdürmelerine yardımcı olacak kaynaklar, eğitim ve savunuculuk sağlamada çok önemli bir rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Gazeteciler, Afganistan, Medya, Çalışma Koşulları, Zorlukları,

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****WOMEN JOURNALISTS IN AFGHANISTAN: WORKING CONDITIONS AND CHALLENGES****Mohammad Yousaf SADDIQI****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****2023 – 130 Pages****Jüri: Assoc. Prof. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****Prof. Dr. Hakan TEMİZTÜRK****Asst. Prof. Gülsemin MISIRLI**

This research provides an overview of Afghan female journalists' challenges and working conditions. This research highlights Afghanistan's complex socio-cultural and political context, where gender discrimination and security risks pose significant obstacles to their professional endeavors. Afghan female journalists encounter various challenges, including gender-based discrimination, social stigma, and limited opportunities for career advancement. Moreover, they face threats, intimidation, and violence from extremist groups and individuals opposed to their work, resulting in heightened concerns for their personal safety. The social problems they encounter include the marginalization of women in the media industry and pressures to conform to traditional gender roles. The future of Afghan female journalists remains uncertain due to recent political developments, such as the Taliban takeover, which has further intensified concerns about their ability to operate freely and safely. The international community and organizations dedicated to press freedom and women's rights play a crucial role in supporting and empowering Afghan female journalists, providing resources, training, and advocacy to help them overcome these challenges and continue their vital work in the media landscape of Afghanistan.

Keywords: Women Journalists, Afghanistan, Media, Working Conditions, Challenges,

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AJC	: Afghanistan Journalists Center (Afganistan Gazeteciler Merkezi)
AJSC	: Afghan Journalists Safety Committee (Afgan Gazeteciler Güvenlik Komitesi)
BBC	: British Broadcasting Corporation (Britanya Yayın Şirketi)
BM	: Birleşmiş Milletler
CPAWJ	: Center for Protection of Afghan Women Journalists (Afgan Kadın Gazetecileri Koruma Merkezi)
DOAW	: Democratic Women's Organisation of Afghanistan (Afganistan Demokratik Kadın Örgütü)
EIGE	: European Institute for Gender Equality (Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü)
GMMP	: Global Media Monitoring Project (Küresel Medya İzleme Projesi)
IACHR	: Inter-American Commission on Human Rights (Amerikalılar Arası İnsan Hakları Komisyonu)
IFEX	: International Freedom of Expression Exchange (Uluslararası İfade Özgürlüğü Değişimi)
IFJ	: International Federation of Journalists (Uluslararası Gazeteciler Federasyonu)
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IMS	: International Media Support (Uluslararası Medya Desteği)
IWMF	: International Women's Media Foundation (Uluslararası Kadın Medya Vakfı)
JICA	: Japan International Cooperation Agency (Japonya Uluslararası İş Birliği Ajansı)
MEAA	: Media, Entertainment and Arts Alliance (Medya, Eğlence ve Sanat İttifakı)
NCAA	: National Collegiate Athletics Association (Ulusal Kolej Atletizm Derneği)

NCW	: National Commission for Women (Ulusal Kadın Komisyonu)
NSIA	: National Statistic and Information Authority (Ulusal İstatistik ve Bilgi Kurumu)
NUJ	: National Union of Journalists (Ulusal Gazeteciler Birliği)
PDPA:	: People's Democratic Party of Afghanistan (Afganistan Halkın Demokratik Partisi)
PII	: Press Institute of India (Hindistan Basın Enstitüsü)
RAWA	: Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (Afganistan Kadınlarının Devrimci Derneği)
RSF	: Reporters Without Borders (Sınır Tanımayan Gazeteciler)
SAARC	: South Asian Association For Regional Cooperation (Bölgesel İş Birliği için Güney Asya Derneği)
SAMSN	: South Asia Media Solidarity Network (Güney Asya Medya Dayanışma Ağı)
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ÖNSÖZ

Tez çalışmamı yürüttüğüm süre zarfında benden eşsiz tecrübelerini, emeğini ve değerli zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen, beni sürekli destekleyip motive eden, zorlandığım noktalarda bana yol gösteren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin her aşamasında yanımda olarak bana destek veren sevgili aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Bir yabancı olarak ülkemden uzakta yaşamak asla kolay değildir, ancak ortamı benim için dostane ve yaşanabilir kılan tüm Afgan, Türk ve uluslararası arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Aynur Dadaşlı'ya da tezimin yazımıyla ilgili değerli geribildirim ve önerileri için teşekkür ederim. Onun görüşleri araştırmamı şekillendirmemde ve bu tezi yazmamda bana yardımcı oldu.

Son olarak, çalışmamdaki tüm katılımcılara en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Deneyimlerini ve içgörülerini paylaşma konusundaki isteklilikleri araştırmam için çok değerliydi ve bu tezin başarılı olmasına yardımcı oldu. Zaman ayırdığınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Erzurum – 2023

Mohammad Yousaf SADDIQI

GİRİŞ

Şeffaflığı teşvik etmede doğru bilgi sağlamada ve bu gücü sorumlu tutmada çok önemli bir rol oynadıklarından, dünya çapındaki gazeteciler için bu rol çok önemlidir. Bununla birlikte, kadın gazeteciler, özellikle cinsiyet eşitsizliklerinin derinden kök saldığı bölgelerde, mesleklerini icra ederken sıklıkla benzersiz zorluklarla ve engellerle karşılaşmaktadır. Karmaşık bir sosyo-kültürel manzaraya ve çalkantılı bir tarihe sahip bir ülke olan Afganistan, bu zorlukların bir örneğidir. Afgan kadın gazeteciler, sistemik cinsiyet ayrımcılığından güvenlik risklerine ve sosyal damgalamaya kadar çok sayıda engelle karşı karşıyadır. Bu zorlukları anlamak ve ele almak, Afgan kadınlarını medya endüstrisinde güçlendirmek ve gazeteciliğe önemli katkılarının artmasını sağlamak için önemlidir.

Dünya çapındaki kadın gazeteciler, mesleki gelişimlerini engelleyen ve güvenilirliklerini azaltan cinsiyete dayalı ayrımcılıkla sıklıkla karşılaşmaktadır. Geleneksel cinsiyet normlarına ve muhafazakâr toplumsal beklentilere sahip bir ülke olan Afganistan'da bu zorluklar daha da artmaktadır. Kadınlar tarihsel olarak eğitim, istihdam ve kamu yaşamına katılım konusunda önemli engellerle karşılaşmıştır. Son yıllarda ilerleme kaydedilmesine rağmen, cinsiyet ayrımcılığı, medya endüstrisi de dahil olmak üzere Afgan toplumunun çeşitli yönlerini etkileyen derin köklere sahip olmaya devam etmektedir.

Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklar ve çalışma koşulları, karmaşık ve çok yönlüdür ve kökleri Afganistan'ın sosyo-kültürel, siyasi ve güvenlik ortamına dayanmaktadır. Ülke devam eden çatışmalar, değişen güç dinamikleri ve kültürel normlarla boğuşurken, kadın gazeteciler mesleki gelişimlerini engelleyen, ifade özgürlüklerini sınırlayan ve kişisel güvenliklerini riske atan çok sayıda engelle karşılaşmaktadır. Bu zorlukları anlamak, Afgan kadınlarının medya endüstrisinde karşılaştıkları benzersiz mücadelelere ışık tutmak ve gazeteciliğe hayati katkılarını güçlendirmek ve desteklemek için stratejiler formüle etmek için önemlidir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve muhafazakâr toplumsal normlarla karakterize edilen bir ülke olan Afganistan, tarihsel olarak kadınların kamusal hayata katılımına önemli engeller getirmiştir. Son yıllardaki ilerlemeye rağmen, cinsiyet

ayrımcılığı yaygın olmaya devam etmektedir ve kadınların eğitime, istihdama ve karar verme pozisyonlarına erişimini engellemektedir. Özellikle kadın gazeteciler, medya ortamında gezinirken, toplumsal beklentilere meydan okurken ve topluluklarını etkileyen kritik konuları haber yapmaya çalışırken önemli engellerle karşılaşmaktadır.

Afgan kadın gazetecilerin zorluklar karşısında dirençli ve kararlı olduklarını kabul etmek önemlidir. Birçoğu toplumsal kısıtlamalara meydan okumuştur, kişisel güvenliklerini riske atmıştır ve basın özgürlüğü ve kadın hakları için savaşımıştır. Medya ortamına katkıları, farklı bakış açıları sağlamada, marjinal toplulukları savunmada ve kritik konulara ışık tutmada etkili olmuştur. Risklere rağmen Afgan kadın gazeteciler, kamusal söylemi şekillendirmede ve hâkim anlatılara meydan okumada önemli adımlar atmaya devam etmektedir.

Ağustos 2021'de Taliban'ın Kabil'i ele geçirmesi gibi son siyasi gelişmeler ışığında, Afgan kadın gazetecilerin geleceği belirsizliğini korumaktadır. Taliban'ın basın özgürlüğü ve kadın hakları konusundaki tarihsel sicili, kadın gazetecilerin engellenmeden çalışmalarına devam edebilmeleri konusunda endişelere yol açmaktadır. Mali yardım, eğitim programları ve savunuculuk da dahil olmak üzere uluslararası destek, Afgan kadın gazetecilerin güçlendirilmesinde ve karşılaştıkları zorlukların hafifletilmesinde hayati bir rol oynayacaktır.

Bu tez, Afgan kadın gazetecilerin karşılaştıkları zorlukları ve çalışma koşullarını derinlemesine görüşme ve profesyonel manzaralarını şekillendiren sosyo-kültürel, politik ve güvenlik faktörlerine ilişkin kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, onların deneyimlerine ve mücadelelerine ışık tutarak, Afganistan'da toplumsal cinsiyet eşitliği, basın özgürlüğü ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin daha geniş tartışmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN VE MEDYA

1.1. KADIN VE MEDYA

Gazetecilik (Journalism) kelimesi, günlük olarak olayların kaydını ifade eden journal (dergi) kelimesinden türetilmiştir. Daha önce dergi ve gazete yazıları için kullanılmaktaydı. Bu mesleğe gazetecilik, dergileri düzenleyenlere de 'gazeteci' denilmiştir (Khursheed, 1964). Maskeen Ali Hijazi, 'Fan-e-Ida rat' adlı kitabında, elektronik gazetecilik adını vererek geniş gazetecilik alanına radyo, televizyon ve uydu iletişimini eklemektedir (Hijazi, A.M., 2010).

Medya, farklı izleyici türleri için çalışan çok sayıda çalışanı olan bir kültür endüstrisi haline gelmiştir. Gelişen ve yükselen medya, güçlü etkileriyle medyanın toplumlar ve devletler içindeki gelecekteki konumunun en büyük kanıtıdır. Sonunda, profesyonel bir kariyer olarak katılmak isteyenlere çok sayıda kariyer fırsatı sunan karlı bir sektör haline gelmiştir.

Medyada kim çalışacak, kadın mı erkek mi yoksa her ikisi birden mi? Medya sektörünün sahibi kim olacak? Medyadaki prestijli konumlardan kimler keyif alacak? Tüm bu soruların cevapları, medyanın toplumsal cinsiyet politik ekonomisi ile ilgilidir ve tüm bu soruların cevaplarını bilmek gereklidir. Gazetecilik tarihinin geniş yelpazesini incelersek, bu mesleğin tipik olarak erkek gazeteciler tarafından yapıldığını, gazetelerin, dergilerin vb. sahibi olduklarını ve gazetelerin editörlüğü, haber editörlüğü gibi prestijli pozisyonlara sahip olduklarını öğrenecektir.

Medya sahipliğinin yapısal yapısına rağmen, kadın gazeteciler medyada dikkate değer bir yere sahiptir. Kadın gazeteciler uzun süre gazeteciliğe girmek ve kendini uyarlamak için mücadele etmiştir. Kadınların gazeteciliğe girişi resmi olarak 19. yüzyılda İngiltere de dahil olmak üzere çeşitli ülkelerde başladı ve uzun bir süre boyunca kadın gazeteciler, hafif ve komik konularda haber yapmanın ve yazmanın kadın sayfalarıyla ve sosyal yönleriyle sınırlıydı çünkü çoğunlukla erkek editörler, kadın gazetecilerin habercilik becerilerinden yoksun olduğuna inanmaktaydı (Chambers & ark., 2004).

Amerikan toplumunda kadın gazetecilerin mücadele dönemi 19. ve 20. yüzyıllara yayılmıştır. İki aşamaya ayrılabilir: 1) 19. yüzyılın başlarında Avrupa'da ve Amerika'da kadınlar için birçok kadını bu mesleğe atlamaya teşvik eden sosyal, ekonomik ve politik değişimler damgasını vurmuştur, ancak kadınların girişi uygun olmayan meslek olarak eleştirilmiştir. 2) 19. yüzyılın sonları, Amerikan toplumunda Yeni Gazeteciliğin gelişile değişmiştir (Chamber, Steiner ve Fleming, 2004).

Bir Amerikalı olan Joseph Pulitzer, 1883'te American Newspaper New York World'de özel bir kadın sayfası açmıştır. Kadınların ekonomik gücünü ve reklamın etkisini fark etmiştir ve kadın gazetecilerin yazma biçimleri ne kadar sansasyonel olursa, izleyiciler için gazetelerin o kadar çekici olduğunu bilmekteydi.

Radyonun yükselişi ve televizyonun tanıtılması, kadın gazeteciler için daha fazla alan yaratmıştır. 1920'de ABD'de radyo başladığında kadın gazetecilerin katkısı çok azmıştır. Batılı medya akademisyenleri, radyonun erken tarihlerinde kadın gazetecilerin örneklerini içermediğinden emindir. Bununla birlikte, radyonun güvenilir bir haber kaynağı olarak popüleritesi arttıkça, daha fazla insan aktif olarak radyo haberlerini dinlemeye başlamıştır. 1930'un sonunda Amerikalıların %40'ının evlerinde ve iş yerlerinde radyo bulunmuştur. Radyo aboneliğindeki gelişme, kadınlara belirli işlev ve programları icra etme şansı vermiştir.

1970'lerde ve 1980'lerde kadınlara kamera karşısına çıkmaları için daha fazla fırsat verilmiştir. Ancak yine de raporlar için ayrılan süre nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmıştır. 1987 verileri, toplam 239 ağ muhabiri arasında 36 kadından hiçbirinin yayında ilk ona girmediğini göstermektedir. Ayrıca, en iyi altı erkek gazeteci, 36 kadının toplamından daha fazla yayında vakit geçirmiştir. Erkek sunuculara habercilik için daha fazla zaman ayrılmasının yanı sıra, yerel düzeyde eş sunucularını seçmelerine de sıklıkla izin verilmiştir. Bu, kadın gazetecilerin bazen yalnızca spikerin başka biriyle yayın yapmayı tercih etmesi nedeniyle değiştirildiği anlamına gelmektedir.

Gray & Hessel (2014), gazeteciliğin en erkeksi meslek olarak kodlandığını ve kadınların haber odasında çalışmanın fiziksel veya ahlaki taleplerini karşılayamayacakları şeklinde yaygın bir şekilde görüldüğünü gözlemlemektedir.

Djerf-Pierre (2007), gazetecilik alanında farklı toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilgili olan statü, prestij ve gücün sorunsallaştırıldığını vurgulamaktadır. Gazeteciliğin, kadınların erişimine izin verilmeyen, erkekler ve kadınlar için belirlenmiş belirli pozisyonlar ve haber alanları olan bir erkek alanı olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu, eşitsizliğin, tahakküm ve itaat ilişkilerinin mesleği karakterize ettiğini ima etmektedir.

Ayrıca Djerf-Pierre (2007), gazetecilik endüstrisindeki 'yüksek' ve 'düşük' statü farklılıklarının çeşitli 'eril' ve 'dişil' statülerde temsil edildiğini belirtmektedir. Ona göre sosyal habercilik ve dedikodu gazeteciliği (Dedikodu Gazeteciliği), genel muhabirler ve uzmanlaşmış olanlar, iş dergileri ve haftalık kadın gazeteleri arasındaki anlatım türleri ve araçları da bu ayrımlarla aktarılıyor. Erkeklerin hâkim olduğu tüm türlere yüksek rütbe verildiğini takip etmektedir.

Malik (2002), gazetecilik alanındaki görevlerini ve performanslarını yumuşatmaya yardımcı olan tüm teknolojik gelişmelere rağmen, medyada çalışan kadınlar için hala cinsiyet farkı olduğunu belirtmektedir. Eiman ve El-Hassan, 2010 tarihli makalelerinde, daha fazla erkeğin hiyerarşinin tepesinde ve daha fazla kadının en altta olduğu temelde adaletsiz durumu tartışmaktadır.

UNESCO'ya göre gazetecilik bir erkek dünyası, bir erkek mesleği olmaya devam etmektedir çünkü dünya çapında medya çalışanlarının sadece %3'ünü kadınlar oluşturmaktadır (2014: 34). Feminist medya çalışmaları, haber medyasının temelde erkeksi olduğunu düşünerek (GMMP, 2015: 4), kitle iletişim araçlarındaki yaygın erkek merkezli önyargı üzerinde uzun süre ısrar etmiştir (Ross, 2001, Van Zoonen, 1994, Gallagher, 1998).

Kadın gazeteciler küçük kasaba veya bölgesel haber kuruluşları ve topluluk haftalık dergileri gibi düşük statülü veya "hafif haber" sektörleri olarak kabul edilen alanlarda ve insanların ilgisini çeken hikayeler ve yazılar gibi alanlarda yoğunlaşmaya devam etmektedir. Haber üretiminin prestijli alanları, özellikle siyasetin yanı sıra iş ve sporun yüksek statülü kategorisi olmak üzere, büyük ölçüde erkeklerin egemenliğinde olmaya devam etmektedir.

Üst yönetimde ve yönetim kurulu odalarında kadınların vücutlarının, saç kesimlerinin, kıyafetlerinin ve seslerinin sürekli ve sık sık cinselleştirilmiş bir şekilde

incelenmesi nedeniyle, kadınların televizyondaki büyük görünürlüğü, bu ortamlardaki görünmezlikleriyle yansıtılmaktadır. Erkek iş arkadaşlarıyla profesyonel eşitlik taleplerine rağmen, bir "cam tavan" kadınların gazetecilikte önemli karar verme pozisyonlarına terfi etmelerini sıklıkla engellemektedir. Bazı kadınlar hala haber merkezlerinde doğrudan cinsiyetçiliğe maruz kalmaktadır.

1.1.1. İlk Kadın Gazeteciler

Sömürge döneminde kadınlar hem İngiltere'de hem de Amerika Birleşik Devletleri'nde gazetecilikte çalışmaya başlamıştır. Tipik olarak, babaları veya kocaları mesleğe girmelerine yardım etmiştir. 19. yüzyılın ortalarında kadın gazeteci sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. Artan zenginlikleri, yüzyılın başında erkek editörleri ve muhabirleri alarma geçirmiştir. Erkek editörler, kadınların yalnızca diğer kadınlar hakkında ve onlar için kendilerine özgü yollarla yazabileceklerine inanmaktaydı. Kadınlar, büyük ölçüde erkeklerin terimleriyle tanımlanan, toplumsal cinsiyete dayalı bir kamusal alana girmiştir. Gazetecilerin rekabete, savaşa ve çatışmaya olan ilgisi, esas olarak ev, aile ve çocukların refahıyla ilgili konuları marjinalleştirmiştir.

Sonuç olarak, gazeteci olmak isteyen kadınlar, "kadın haberleri" ve diğer popüler masallardaki çalışmalarının gettolaşmasının üstesinden gelmekte zorlanmıştır. Bununla birlikte, gazetecilik on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında Amerika'da eğitilmiş, orta sınıf kadınlar tarafından değerli ve hatta göz alıcı bir meslek olarak görülmektedir. Ev hayatının kısıtlamalarından bir kaçış sağladığı için, evli olmayan bayanlar ve orta sınıftan kadınlar bunu özellikle çekici bulmuştur.

İlk olarak ABD'de yirminci yüzyılın başlarında sunulan gazetecilik alanında bir üniversite diplomasına erişim, kadınlara erkeklerin yanında muhabir olarak eğitim alma fırsatları sağlamıştır. Üniversiteler, iş başında cinsiyetçi eğitim yerine, kadınlara gazetecilik yeteneklerini bilebilecekleri daha eşit ortamlar sunmuştur. Erkekleri bir norm olarak ele alan ya da "kadın yazısını" ayrı tutan gazetecilik ders kitapları konusu, kadınlar tarafından karşı karşıya kalmıştır. Muhtemelen, gazetecilik müfredatı ve ders kitapları toplumsal cinsiyet konularını göz ardı etmeye devam etmektedir. Buna karşılık, 1980'lere kadar Britanya'daki gazeteciler bir çıraklık programı aracılığıyla iş başında eğitilmekteydi. İngiliz kadınları için en büyük engel çırak olarak işe girmekmişti.

Kadın gazeteciler, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında yöneticilik kariyerlerinde "ciddi" haberlere gelişme şansı bulmuştur. Askeri şubeleri, kadın savaş muhabirlerinin akreditasyonunu reddetmiştir. Yine de erkeklerin savaşa katılmasıyla kadınlar, en azından barış sağlanana kadar, yani kadınlar genellikle haber merkezlerinden atılana kadar, haber odasındaki işlerini almıştır. Sonuç olarak, kadınların gazetecilik alanındaki ilerlemeleri öncelikle kırılğan ve geçiciydi. Eleanor Roosevelt, kendi basın kimlik bilgilerine sahip bir First Lady olarak özellikle kadın gazetecilerle sınırlı 300'den fazla basın toplantısı düzenlemiştir. First Lady'ye ve onun verdiği haberlere erişebilmek için ülke çapındaki haber kuruluşlarının bir kadını işe almak zorunda kaldığı yaygın olarak bilinmektedir.

Tarihsel cinsiyet kısıtlamalarına rağmen, bazı kadınlar olağanüstü iş başarısı elde etmiştir. 20. yüzyılın ortalarına kadar haber merkezlerinde karar almalarını engelleyen kurumsal engellere rağmen, engelleri aşmak ve haberlerin "ritmine" uymak için yaratıcı geçici çözümler geliştiren bazı dikkate değer kadınlar bulunmuştur. New York Herald Tribune'ün ön sayfa muhabiri Ishbel Ross, 1936'da kadınların kolonyal dönemlerden beri gazete endüstrisindeki ilerlemesini kaydetmek için Basında Kadınları yazmıştır. Ross, ünlü editör Stanley Walker'ın, bir gazeteci kadının nasıl olması gerektiği konusundaki erkek fikrine diğer kadın muhabirlerden daha fazla yaklaştığı için onu övdüğünü kaydetmektedir (Ross, 1936).

Radyo 1920'lerde ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ve kısa süre sonra İngiltere'de piyasaya sürülmüştür. Her iki ülkede de kadınlara yönelik radyo programları, moda, güzellik ve evle ilgili ipuçlarına vurgu yaparak ev hanımı rollerine odaklanmıştır. Erkek gazetecilerin otoritesini ifade eden programlama formatlarında erkek sesleri tercih edilmiştir. Kadın seslerinin seyirciyi rahatsız ettiği yaygın bir kanıydı. Bununla birlikte, kadınlar sahne arkasında kritik idari roller oynamıştır. 1927'de BBC Talks Başkanı olan Hilda Matheson örneğinde olduğu gibi, az sayıda kadın gazeteci olarak değil, çeşitli diğer önemli rollerde üst düzey pozisyonlara ulaşmıştır. Örneğin, Judith Cary Waller, 1922 gibi erken bir tarihte bir radyo istasyonunun yöneticisi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı, kadınlara radyo spikeri, muhabir ve hatta savaş muhabiri olma şansı vermiştir. 1940'larda dört ABD radyo ağının hepsinde eğitim ve kamu hizmetlerinin başında kadınlar varmıştır. Bununla birlikte hem ABD'de hem de Britanya'da uzun yıllar boyunca kadınların sesleri

inançtan yoksundu ve radyo hakimiyeti için çok tizmiştir. Kadınların yer aldığı radyo programları çoğunlukla ev hanımlarına hitap etmekteydi.

1973 yılına kadar, Britanya'da mevcut olan tek radyo programı türü kamu hizmeti yayınlarıydı. İlk başta BBC'nin katı ahlaki kuralları nedeniyle yasaklanan kadın gazetecilerin kariyerleri bu nedenle engellenmiştir. 1970'lerde ticari radyo rekabeti BBC'nin kadınlara haber spikeri olarak yaklaşımını yeniden değerlendirmesine neden olana kadar, BBC kadınları haber spikeri olarak işe almamaktaydı. Bu noktaya kadar, çatışmaları ve denizaşırı haberleri haber yapmak gibi radyonun daha çeşitli, büyüleyici ve önemli gazetecilik sorumluluklarını geleneksel olarak erkekler üstlenmekteydi. Kadınlara genellikle insan ilgisi ve hafif haberler konusunda güvenilmektedir.

Benzer bir şekilde, Amerika Birleşik Devletleri'nde televizyon programlarında Birleşik Krallık'takinden daha fazla kadın önemli rollerde rol almıştır. 1948'de Frieda Hennock, Federal İletişim Komisyonu'nun ilk kadın komisyon üyesi olmuştur. Kadınlar muhabir olarak göründü ve NBC, 1971'de altı kadın haber spikeriyle övünmüştür. O zamanlar bile kadınlar nadiren haber spikeri olarak kullanılmaktaydı. Kadınlar çoğunlukla yemek, moda ve çocuk bakımı ile ilgili yaşam tarzı radyo ve TV programlarıyla sınırlıydı. Haberlerde "nesnellik" ve "otorite" erkeklikle ilişkilendirilen nitelikmiştir. Fiziksel çekicilik, daha yaşlı, saçları ağarmış erkeklerin sıklıkla gazetecilik yetenekleri nedeniyle işe alınmasına rağmen, televizyon gazeteciliğinde kadınlar için istihdam için hala bir gerekliliktir. Kadın haber spikerlerinin genç ve çekici ama profesyonel kadınsılığına yönelik talep, haber gündemleri, tarzları ve konularındaki değişimlere karşılık gelmiştir.

1970'lerden itibaren gazeteler, radyo ve televizyon arasındaki şiddetli rekabet, haber kuruluşlarını daha geniş kitleleri çekmek için kadın gazetecilerin istihdamını artırmaya sevk etmiştir. 1970'lerde, Amerika Birleşik Devletleri'nde, her haber programında bir kadın sunucu varmıştır- sarışın, güzel ve kadınsı olması beklenmektedir, ancak aynı zamanda ciddi haberleri de okuyabilmekteydi. Bazı durumlarda, Jessica Savitch'in hızlı yükselişi örneğinde olduğu gibi, kadınlar daha hazır olmadan ilgi odağı haline getirilmiştir. Savitch, 1970'lerin başında bir televizyon yetenek avcısı tarafından fark edilmeden önce çeşitli yayın istasyonlarında çalışmıştır. Savitch, Philadelphia'ya taşındıktan bir yıldan kısa bir süre sonra NBC tarafından ABD Senatosunu kapsamaları için

iş e alınmıştır (Savitch, 1982). En sevilen haber spikerlerinden biri olan Savitch'e NBC Nightly News'i sunma fırsatı verilmiştir. Eleştirmenler, ulusal ağ haberleri için niteliklere sahip olmadığını iddia etmiştir ve baskı, görünüş e göre onun kişisel ve profesyonel mahvolduğunu kanıtlamıştır.

Bu nedenle, gazeteciliğe giren kadınların tarihi, on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren belirli bir "kadın haberleri" kategorisine odaklanmasıyla ayırt edilmektedir. Yirminci yüzyılın başlarında birçok kadın, bir zamanlar erkeklerle sınırlı olan haber türlerinin kapılarını basmıştır. Kadınların farklı ve bağımsız çıkarları olduğuna inandıkları için, bazı kadınların kadın haberlerini yayınlaması yasaklanmaya devam etmiştir. Diğerleri kadınların "haber gettosundan" erken ayrılmış, diğerleri ise hiçbir zaman bunun bir parçası olmamıştır. Diğerleri 'kadın haberleri' yazmaktan nefret etmekteydi. İlk gazetelerin "kadın sayfaları", kadınsı bir evcilik söylemiyle çerçevelenmiş olsa da 1960'ların feminist tartışmalarına bir kapı açmıştır. Kadın departmanlarında eşit iş e eşit ücret, boşanma, kürtaj gibi konular artık sıradanlaşmıştır. Kadınlar tarafından yazılan insani ilgi hikâyelerinin kişiselleştirilmiş tekniği, yeni bir siyasi çağda, standart hale gelen yeni haber yapma ve haber yazma tarzlarını tetikleyecek kadar esnek olduğunu kanıtlamıştır.

Haber merkezindeki kadınların üçte ikisi cinsiyetçilikle düzenli olarak karşılaştıklarını söylemektedir (Henningham & Delano, 1998: 148; Ross, 2001). Bununla birlikte, meslekte bir bütün olarak iş tatmini, en azından kalmayı seçenler arasında hem erkek hem de kadın gazeteciler arasında güçlüdür (Weaver ve ark., 2003). 2002'de kadınlar erkeklere göre daha az tatmin olma eğilimindeydi; kadın gazetecilerin yüzde 71,7'si "orta" veya "çok" memnun olduğunu belirtirken, erkek gazetecilerin yüzde 86,6'sı. 1990'ların verilerine göre kadınlar, kadınların yaşamları hakkında haber yaptıkları alanlarda yoğunlaşmış, kişiliklere ve kişisel görüşlere odaklanma eğilimi göstermişlerdir (Mills, 1997; Skidmore, 1998; Christmas, 1997).

Haber kuruluşlarının mesleki standartları, düzenli programları ve organizasyon yapıları tüm gazeteciler için geçerlidir. Bununla birlikte, erkek editörler haber merkezlerinde baskın olmaya devam etmektedir ve makro yapılar ve günlük rutinler aracılığıyla, haber odaları erkek müdavimleri olarak işlev görebilmektedir (Ross, 2001). Kadın gazeteciler, erkek meslektaşlarına kıyasla toplumsal meselelere, cinsel suçlara ve

protestolara daha fazla ilgi göstermektedir. Kadınlar, üreme hakları, eğitim, boşanma, çocuk bakımı ve ev yönetimi gibi kadınları ilgilendiren konuların politik önemini uzun yıllardır vurgulamışlardır. Bu model, kanun ve düzen hakkındaki geleneksel haberlerden uzaklaşıp, sorunların bireyselleştirilmesine daha fazla vurgu yapan daha genelci haberlere doğru bir hareketi ateşlemiş olabilmektedir. Daha tartışmalı ifadelerle göre (Christmas, 1997; Mayes, 2000), kadınlar, yazarların kendi duyguları da dâhil olmak üzere günah çıkarma hikayelerini ve samimi olanı vurgulayan yeni postmodern, özellik odaklı yazı stilleri getirerek haber gündemlerini yeniden şekillendirmektedir.

1.1.2. Gazetecilik Eğitiminin Kadınlaştırılması

ABD'de akademik gazetecilik eğitimi, 1908'de Missouri Üniversitesi'nde, kız öğrencilerin birinci sınıfın %15'ini oluşturmasıyla başlamıştır. 1958'de Amerikan gazetecilik kurslarından mezun olan 2500 kişinin üçte biri kadınmış, 1971'de çoğunluk haline gelmiştir ve 1984'te şimdiden %60'ı temsil etmekteydi (Delano, 2003). 1980'lerde bu dengesizliğin etkilerine ilişkin sorunlar ve sorular gündeme getirilmiştir. Gazetecilik eğitimi "pembe yakalı bir gettoya" dönüştüyse, Maurine Beasley ve Kathryn Theus'un 1988 tarihli "The Ramifications of the Male-to-Female Transition Between Journalism Students Nationally" araştırması araştırılmıştır (Beasley ve Theus, 1988). Öğrenci topluluğunda çok sayıda kadın bulunmuş ama şu soru ortaya çıkmıştır: Sonra ne oldu? Kanıtlar, kadınların önemli sayıda kurs alıp mezun olmalarına rağmen, gazetecilikte giriş işlerine girme olasılıklarının erkek mezunlar kadar olmadığını ve bunu yaptıklarında bile bu ilerlemenin onları daha yüksek pozisyonlara taşımak için sürdürülmediğini ortaya koymuştur. Bu modeller, hem Maryland Üniversitesi'nde başarılı olan mezun sınıflarının kapsamlı bir analizi hem de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Dow Jones tarafından endüstri çapında yapılan bir araştırma tarafından desteklenmiştir (Beasley & Theus, 1988). Gazetecilik mezunu bir erkeğin sahada çalışma olasılığı daha yüksektir. Özellikle yayıncılık ve gazetecilik sektörlerinde bu doğrudur. Haftalık yerel gazetelerde ve dergilerde kadınların şansı biraz daha yükselmiştir.

Beasley ve Theus tarafından 1988'de yapılan ve daha önceki yıllardan mezun olanlarla görüşmeyi içeren araştırma, gazetecilik istihdamında toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin çok sayıda analizin aynı kalıbı izlediğini keşfetmiştir. Genel olarak,

kadın gazetecilik mezunları daha gençti ve ebeveyn olma olasılıkları daha düşükmüş. Erkeklere daha fazla ödeme yapılmıştır ve daha yüksek statülü pozisyonlarda tutulmuştur ve bu maaş eşitsizliği, grubun ortalama yaşı yükseldikçe daha belirgin hale gelmiştir. Kadınların neden bu kadar yüksek sayıda mezun olduğu halde iş yerine geldiklerinde bu eğitimden yararlanamadıkları sorusu ilk kez sorulmamıştır. 1978 sınıfında yapılan bir ankette, bir mezun "gazetecilik okulu beceri hazırlama mekaniği konusunda iyi bir iş çıkarıyor, ancak işyeri oluşturma becerilerini öğretmiyor" yanıtını vermiştir. "Fildişi kule" sendromu onu etkilemektedir (Beasley & Theus, 1988: 127).

Kadın gazetecilik öğrencilerinin kademeli üstünlüğünün belirgin hale geldiği sadece ABD'de değil belki dünyanın dört bir yanındaki birçok araştırma, Avustralya (Grenby, 2009), Romanya (Avadani, 2002), Lübnan (Melki, 2009) ve Güney Afrika (Nyondo, 2011) gibi birbirinden çok uzak yerlerde aynı modeli göstermektedir. Almanya'da da gazetecilik okuyan çok sayıda kadın var ama bu alanda çalışan çok daha az kadın var. Bir araştırmaya göre, bu, gazetecilik okuyan kadınların güçlü iletişim becerileri sergiledikleri ancak arzu edilen pozisyonlar için başarılı bir şekilde rekabet etme konusunda özgüvenden yoksun oldukları "arkadaşlık tuzağı" ile ilgilidir (Frohlich ve Holtz-Bacha, 2003).

Üniversite gazeteciliği eğitimi, yirminci yüzyılın başlarında Birleşik Krallık'ta kısa bir süre önce ortaya çıkmıştır. 1919'dan 1939'a kadar yirmi yıl boyunca Londra Üniversitesi küçük bir gazete diploması vermiştir ve son yıllarda kursta öğrenci olarak kadınların sayısı erkeklerden fazla olmaya başlamıştır. Ancak Kurs komitesindeki Gazete Derneği temsilcisine göre, erkeklerin neredeyse tamamı iş bulurken, kadınların yalnızca yarısı sektöre girmeyi başarmıştır. Sonunda, kadın öğrencilerin sayısı 33:27 oranında erkeklerden fazlaydı, bu da 'Amerika'da olduğu gibi, giriş öncesi eğitimin, kadınlara açık olma ihtimali düşük olan çıraklık eğitimlerini telafi edebileceğine dair bir farkındalığı akla getirmektedir (Delano, 2003: 275).

Cardiff Üniversitesi'nin lisansüstü gazete kursu 1970'lerde Birleşik Krallık'ta modern gazetecilik eğitim çağını başlattığından beri, çeşitli yüksek öğretim kurumlarında yayıncılıktan spora ve dijital multimedya kadar her türden gazeteciliği kapsayan yüzlerce üniversite kursu olmuştur. Gazetecilik eğitimi gelişmeye başladıkça, giderek kız öğrenci kitlesine yönelik eğilimler aynıydı (Bromley, 2009). 2012 yılına gelindiğinde, en

köklü gazetecilik programlarının çoğunda kız öğrencilerin sayısı erkeklerden en az 2:1 oranında daha fazlaydı. 2012 yılında, Birleşik Krallık'taki en büyük ve en eskilerden biri olan City University'nin gazetecilik programı, 170 erkek öğrenciye kıyasla 369 kız öğrenciyi ağırlamıştır. Benzer şekilde, Cardiff'te 2012'de (lisans ve lisansüstü) toplam gazetecilik öğrenci sayısı 405 kadın ve 197 erkekmiştir ve Bournemouth'ta son beş yıldaki toplam kayıtlar, kadınlara yönelik 64:36'lık bir bölünme göstermiştir.

On yıllardır önemli sayıda kadın gazetecilik okumaktadır ve Birleşik Krallık gazetecilik bölümlerinden mezun olmaktadır, ancak yine de sektörün üst düzeylerinde yeterince temsil edilmemektedir. 2011'de yapılan ve gazetecilikte üst kademelere ne kadar az kadının ulaştığını gösteren bir anketin bulgularını yorumlayan, eski Daily Mirror editörü ve şimdi Gazetecilik Profesörü olan Roy Greenslade, kadın gazetecilik mezunlarının bu 'kaybolmasına' şaşırılmıştır ve nasıl olduğunu merak etmiştir. Ders verdiği sınıflar giderek artan bir şekilde genç kadınlarla doluyken, meslek bu kadar erkek egemen kalabilmektedir (Greenslade, 2011).

1.2. AFGANİSTAN

Afganistan, Güney Asya, Orta Asya ve daha az ölçüde Batı Asya'nın bir parçası olan karayla çevrili bir ulustur. Resmi adı "Afganistan İslam Cumhuriyeti"dir. 1709'dan başlayarak, Afganistan'ın bugünkü halinin siyasi bir tarihi vardır. Resmi olarak iki dili vardır, Darice (Farsça) ve Peştuca.

Ülke, yaklaşık 647.500 km²'lik bir alanda yaşayan yaklaşık 40 milyonluk bir nüfusa sahiptir ve bu da onu dünyanın en kalabalık 42. ve 41. en büyük ülkesi haline getirmektedir (World Population Review, 2022). Kuzeydoğuda Çin, güneyde ve doğuda Pakistan, batıda İran, kuzeyde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ile sınır komşusudur. Afganistan 34 ile ayrılmıştır ve her il ayrıca okuryazarlık oranları, mülkiyet olanakları ve etkisi her eyalette değişebileceğinden, insanlara ulaşmayı zorlaştıran bir dizi bölgeye ayrılmıştır.

Antik çağlardan beri Afganistan, İpek Yolu gibi önemli rotalarda seyahat etmiştir. Ülkenin ilk insan yerleşimleri MÖ 50.000 civarında ortaya çıkmıştır. Kentleşme M.Ö. 2000 yılında başlamıştır (Griffin, 2002). Büyük İskender'in zamanından bu yana, ulus

sayısız savaş yaşamıştır (Center for Applied Linguistics, 2002). Afganistan, orada devam eden düşmanlıklar sonucunda dünyanın en tehlikeli ülkelerinden biridir (Olson, 2010). 1978'de PDPA'nın (Afganistan Halkın Demokratik Partisi) iktidara gelmesinden bu yana, Afganistan yaklaşık 45 yıldır şiddetli çatışma ve savaşla boğuşmaktadır.

Afganistan'ın yaklaşık 40 milyonluk nüfusunun çoğu, engebeli Hindu Kush Dağları'nın eteklerinde ve çevresinde yaşamaktadır. Tepelerde ve dağlarda yaşamak daha gelenekselken, Kabil gibi şehirler canlı ve çağdaştır. Afganistan'da tanınan en az 14 etnik grup vardır ve Peştuca ve Darice resmi dillerdir. Afganların çoğunluğunun Müslüman olmasına rağmen, ulus birçok bölgesel farklılıkla karakterize edilmektedir (The World Factbook, 2021). Nüfus artışı hızlıdır; 2000 yılından bu yana iki kattan fazla ve 1990'dan bu yana üç kattan fazla artmıştır (Worldometers, 2021). Her kadından doğan ortalama çocuk sayısı 4,72'dir (The World Factbook, 2021).

Afgan nüfusunun ortalama yaşı 18,4 iken, Almanya 45,7, Pakistan 22,8 ve İran 32'dir (Worldometers, 2021). 0-14 yaş arası çocuklar nüfusun %40'ından fazlasını oluşturmaktadır (Dünya Bankası, 2021).

1.2.1. Afganistan Medyası

Afganistan'ın siyasi ve kültürel normları, kurulduğu 1873'ten bu yana Afgan basını üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Afganistan tarihinde ilk kez, her Afgan vatandaşı için ifade özgürlüğü hakkı Kral Amanullah Khan tarafından 1923 Anayasasında sağlanırken (Rawan, 2002), Kral Mohammad Zahir Shah tarafından 1964 Anayasasının ilan edilmesiyle bağımsız medya başlamıştır (Samad, 2006). Mohammad Zahir Shah devrildikten sonra, Taliban yönetimi (1996–2002) ve Başkan Mohammad Daoud (1973–78), Afganistan Komünist Halkın Demokratik Partisi (1978–92) ve Mücahidler medyaya daha sıkı düzenlemeler getirmiştir (Press Reference, 2010).

Afganistan'ın ilk gazetesi olan Shamsunnahar 1873'te kurulmuştur. Afgan medyası ilk olarak 1874-1883 yıllarında genişlemeye başlamıştır. Ülke 1919'da İngiltere'den tam bağımsızlık kazanmıştır ve Kral Amanullah (1919-1929) döneminde ilk basın yasası kabul edilmiştir. Radyoculuğun başlamasıyla birlikte ilk kadın yayını olan İrşad-Nasvan kurulmuştur. 1940'larda birkaç bağımsız medya kuruluşu ortaya çıkmaya

başlamıştır ve 1964'ten 1973'e kadar olan demokratik on yıl boyunca, siyasi partiler kendi gazetelerini yayınlamaya başlamıştır, özel medya sektörü genişlemiştir ve bağımsız medya kuruluşları 1964 Basın Yasası ile resmen tanınmıştır. Majrooh'a (1987) göre, Sovyet işgali kendi parti çizgisi sansürünü başlatmıştır. Taliban (1996-2001), Sovyet sonrası iç savaş dönemini (1992-1996) izleyen, neredeyse hiç kitle iletişim araçlarının olmadığı karanlık bir çağ başlatmıştır.

İfade özgürlüğü ve medya, 2001'de Taliban'ın devrilmesinden bu yana genellikle bir başarı olarak görülmektedir. Ancak bu ilkelerin gerçekleşmesi için, gazetecilerin sürekli cezalandırılma endişesi duymadan çalışabilecekleri güvenli bir ortamın olması gerekmektedir. Ancak Carlsson ve Pöythäri (2017), "politika, ekonomi ve dijitalleşmeyi içeren kapsamlı bir geçiş döneminin" medya manzarasının değişmesine neden olduğuna dikkat çekmektedir. Bu kaymalardan bazıları ister terör örgütleri ister devletlerarasındaki askeri ittifaklar olsun, küresel güçlerin çeşitli ülkelerde yaşayanlar için güvenlik durumunu şiddetlendirme biçimlerinin bir sonucudur. Gazetecilik performansını analiz ederken, medya analistleri bu koşulları dikkate almalıdır (Freedman ve Böylecesu, 2012). "Basın özgürlüğüne" ulaşma ve "bağımsız medya" yaratma idealleri her zaman eşanlamlı değildir (Kalathil, 2011). Azalan finansman ve medya kuruluşlarının kapılarını kapatması sonucunda bağımsız medyaya yönelik umutlar azalmıştır, ancak resmi basın özgürlüğü en azından büyük ölçüde varlığını sürdürebilmektedir. Afganistan'da durum böyle görünmektedir. TV ve radyo istasyonları, haber ajansları ve gazeteler de dâhil olmak üzere 200'den fazla medya kuruluşu, çoğunlukla güvenlik ve mali sorunlar nedeniyle 2014'ten beri kapatılmıştır.

Afganistan'da medya ve ifade özgürlüğüne verilen en büyük siyasi destek 2001'den sonraki yıllara dayansa da ifade özgürlüğü 1964 anayasasında zaten tanınmıştır. Ancak Afgan gazeteciliği, 1973 darbesinden bu yana ve sayısız savaş boyunca birtakım kısıtlamalara tabi tutulmuştur. Afgan Anayasası (2004) ve mevcut Kitle İletişim Yasası (2015) Afganistan'da ifade özgürlüğünü ve medya özgürlüğünü tanımaktadır. 2018 yılında Afganistan'da, yaklaşık 20'si hükümet tarafından işletilen 96 operasyonel TV istasyonu ve 26 günlük gazete de dâhil olmak üzere 190 radyo istasyonu ve 231 basılı satış noktası varmıştır (NAİ, 2018). Relly ve Zanger (2016) ve Cary'ye (2012) göre,

bazıları kendi medyasına sahip savaş ağaları tarafından yönetilmektedir. Afgan Kitle İletişim Yasası, mülkün kamuya ait veya özel olabileceğini belirtmektedir.

Ülkedeki medya tüketimine gelince, yüzde 70'i haber ve bilgi için radyo, yüzde 66'sı TV, yüzde 42'si cep telefonu, yüzde 12'si internet ve birçoğu camilerden (yüzde 48) veya topluluk şurasından (yüzde 39) haber aldığını bildirmektedir (Warren ve ark., 2016, 133). Tüm hanelerin yalnızca yüzde 11'inde cep telefonu yoktur ve bu tür telefonlara sahip olanların yalnızca yüzde 27'sinin üzerinde İnternet erişimi vardır (Warren ve ark., 2016). Bu, elbette alışılmadık bir fenomen değildir, ancak savaştan bıkmış halka çeşitli dış ve iç aktörler tarafından daha iyi bir gelecek için defalarca umut verildiği bir ülkede başka yerlerden daha önemli bir rol oynayabilmektedir.

Siraj-ul-Akhbar, (Haber Lambası) ülkenin ikinci gazetesi 1906'da Dari dilinde yayınlanmaya başlamıştır. İlk gününden sonra, yayıncı gazeteyi basmayı durdurmuştur. 1911'de Mahmud Tarzi, daha önce Afganistan ile İngiltere arasındaki ittifakı eleştirdikten sonra radyo kariyerine yeniden başlamıştır. Bu nedenle Mahmud Tarzi, Afganistan'da gazeteciliğin öncüleri arasında sayılmaktadır. 1919'da Kral Amanullah Khan, Aman-i-Afgan (Afgan Barışı) adını vererek Siraj-ul-Akhbar'ı bir hükümet yayını yapmaktadır. Bu süre zarfında, diğer bakanlıklar özel dergiler çıkarmaya başlamıştır (Saikal ve ark., 2006). Kabil Radyosu ise 1925 yılında kurulmuştur ve böylece Afganistan'ın ilk radyosu olmuştur. 1964 yılında Afganistan Anayasası ve 1965 Basın Kanunu'nda basın özgürlüğüne uygun davranışlarda bulunulması sağlanmıştır. Bu dönemde medya editoryal perspektiften özgürdür ancak kamu düzeninin, devletin çıkarlarının, anayasal monarşinin ve İslam'ın korunması gereklidir. 1950'ler ve 1970'ler arasında Afgan medyasında sınırlı bir gelişme yaşanmıştır. Kral Zahir Şah yönetimi 1973'te bir darbeye devrilmiştir ve 19 yayın kapatılmıştır ve basının büyük ölçüde serbest olduğu bir dönem sona ermiştir (Press Reference, 2002).

1978'de ilk renkli televizyon yayını yapıldığında Afganistan Halkın Demokratik Partisi (PDPA) iktidardaydı (Potichnyj, 1988).

Taliban döneminde Afganistan medyası katı yasalarla yönetilmiştir. Ahlaki açıdan kötü olarak görüldükleri için müzik ve televizyon yasaklanmıştır (Press Reference, 2002). Dartnell'e (2006) göre, Taliban 1998'de evlerdeki televizyon setlerinin yıkılmasını

desteklemiştir. İnsanlar televizyonlarla yakalandığında hapsedilmiştir ve kırbaçlanmıştır. Taliban'ın etkisi dışında, Kuzey Afganistan'da, Badakhshan Televizyonu her gün 3 saat boyunca yaklaşık beş bin izleyiciye haber ve film yayını yapmaktadır (World of Information, 2004; BBC, 2012). Halkın yüzde 70'inin dinlediği, sadece dini içerik ve propaganda yapan, müzik yayınlamayan tek radyo istasyonu bulunmuştur (Dartnell, 2006). Hükümet, 2000 yılında İslam Emirliği adlı İngilizce bir gazete yayınlamaya başlamıştır. Gazetenin misyonu yanlış bilgilerle mücadele etmektir (Dartnell, 2006). O zamanlar, istikrarsızlık nedeniyle, sadece Rusya, Çek Cumhuriyeti ve Sırbistan'ın Kabil'de haber merkezleri varmıştır (Press Reference, 2002). Gazetecilerin uluslararası iş arkadaşlarıyla çalışmaları yasaklanmıştır ve Kabil TV merkezi askeri üsse dönüştürülmüştür (Dartnell, 2006). 2001'de Taliban devrilene kadar medyanın durumu değişmemiştir.

18 Kasım 2001'de Kabil Televizyonu beş yıl aradan sonra ilk resmini gösterdi. İlerleme ve iyimserliğin bir işareti olarak görülen bir kadın yüzü resmiydi (Torfeh, 2009). 2002'den bu yana, Afgan medyasının gelişimine önemli katkılar arasında yerel medyanın büyümesi, Afgan hükümetinin halkıyla iletişim kapasitesinin iyileştirilmesi ve yabancı uzmanlığın, kaynakların ve finansın medya endüstrisine girişi yer almaktadır (Soulé, 2009).

Çeşitli kitle iletişim araçları arasında radyo çok yaygındır ve tüm sosyoekonomik düzeylerdeki Afganlar için ana bilgi kaynağı olarak hizmet etmektedir (Siddiqi, 2005).

Taliban'dan sonra ilk Cumhuriyet Başkanı Hamid Karzai yönetiminde ülkedeki medya büyük ölçüde değişmiştir. Taliban sonrası Afganistan'da medya hızla büyümüştür (Gezari ve Flynn, 2010; Gezari, 2011). Televizyon yayınları, Taliban devrildikten sonra başlamıştır ve bazı kısıtlayıcı kurallar da yürürlükten kaldırılmıştır. Afganistan'da medya gelişmiştir ancak otosansür, kişileri itibarsızlaştırmaya yönelik yaptırımlar ve İslam'a aykırı içerik yayınlama gibi konularda zorluklar yaşanmaktadır (BBC, 2012). Bazı devlet görevlileri, yerel yönetim birimlerinde kendi mevkilerini kullanarak kendi iletişim olanaklarını sürdürmüştür. Bazı gazeteler ve elektronik yayın şirketlerinin aynı kişilerin kontrolünde olduğu iddia edilmektedir (Library of Congress Federal Research Division, 2006). 2004 yılında sansürü yasaklayan bir medya yasası çıkarılmıştır. Ancak Bilgi ve Kültür Bakanlığı, yayınların kayıt altına alınmasını şart koşmaktadır. Kayıt işlemi

yalnızca 2005 yılında yaklaşık 250 yayın ile tamamlanmıştır (Library of Congress Federal Research Division, 2006). Taliban devrildikten sonra, uluslararası kuruluşlar yeni gazetecilere eğitim vermiştir (World of Information, 2004). Ancak Afganistan'da istikrarsızlık sürmektedir. Gazeteciler de askeri güçler gibi adam kaçırmaya ve ölüm tehdidi tehlikelerine maruz kalmaktadır (Kamalipour ve Snow, 2004).

Afganistan'ın en büyük bağımsız haber kuruluşu olan Pajhwok Afghan News, 2004 yılında kurulmuştur. Gezari ve Flynn'e (2010) göre, Pajhwok çevrimiçi olarak Darice, Peştuca ve İngilizce haberler sağlamaktadır ve Afganistan'ın hemen hemen her yerinde gazetecileri vardır. Bakhtar Haber Ajansı, Afgan hükümetinin resmi haber kaynağıdır.

Afganistan'da okuma yazma oranı yüzde 37,27 ve gazeteler de bundan etkilenmektedir (CIA World Factbook, 2021).

Auletta'ya (2010) göre, ülkedeki on vatandaştan sekizi radyoya sahipken, dördü televizyon sahibidir. Sonuç olarak, radyo ülkedeki en popüler bilgi alma yöntemidir. 2001'de Kabil'in Afganistan Radyosu yayınlarına yeniden başlamıştır (Europa Publications Staff, 2002).

2003 yılında, metropoliten bölgelerde yaşayanların %37'si yerel radyo istasyonlarına erişebilmekteydi. Uluslararası hükümet dışı gruplar, 2000'lerin başında bir düzineden fazla yeni radyo istasyonunun kurulmasına yardımcı olmuştur. Freedom House'a (2011) göre, ülke çapında faaliyet gösteren 220 yerel radyo istasyonu bulunmaktadır. Afganistan'daki diğer Peştuca ve Darice haber kaynakları arasında BBC World Service, Voice of America, Radio Free Afghanistan ve diğerleri yer almaktadır.

Tolo TV, Afganistan'daki en popüler TV kanallarından biridir. Politika ve haber programları, reality şovlar, Bollywood filmleri ve 24 gibi ABD'den internet sitelerine erişim sağlanmaktadır. Tolo TV yaklaşık 20 milyon ABD Doları gelire Moby Media Group tarafından sahiptir (Auletta, 2010). Ülkede El Cezire televizyonunun sansürsüz bir bilgi kaynağı olarak görülmektedir (Poole ve Richardson, 2006). Kabil'de bulunan medya kuruluşları arasında CNN, BBC, Sky News ve Al Jazeera yer almaktadır. Kabil, Afganistan'da Aryana TV'de kurulmuş, güvenilir bir televizyon kanalıdır. Afganistan'da çok sayıda televizyon kanalı mevcuttur: 1TV, Afghan TV, Afganistan Ulusal

Televizyonu, ANTV, ARZU TV, BTN, Hewad TV, Lemar TV, Negaah TV, Noor TV Afganistan, Noorin TV, Rah-i-Farda (Farda) TV), RTA Radyo Televizyonu Afganistan ve Branşları, Saba TV, Saba TV, Tamadon TV, Watan TV, Zhwandoon TV.

Afgan gazetecilerin çoğu erkektir ancak Taliban'ın döneminden sonra kadın muhabirlerin ve editörlerin sesleri duyulmaya başlanmıştır (Tooth, 2006). Birçok Afgan gazeteci ve diğer medya profesyonelleri, ülkenin özgür medyasının son yıllardaki hızlı büyümesi sayesinde artık iş seçeneklerine sahiptir. Ancak bu büyüme, kadın gazetecilerin karşılaştığı zorlu çalışma ortamı da dahil olmak üzere zorluklarla birlikte gelmiştir. Afgan kadın gazetecilerin konumunu tam olarak kavrayabilmek için iki faktörü hesaba katmak gerekmektedir: Birincisi, Afganistan'daki genel iklim ve oradaki kadınların durumu, ikincisi ise oradaki gazetecilerin genel ortamı. Afganistan'ın onlarca yıllık savaştan miras aldığı sayısız sosyal hastalıktan ikisi cinsiyet ayrımcılığı ve cinsel tacizdir. Bu sorunlar aynı zamanda Afgan toplumunun kökleşmiş gelenek ve göreneklerinin de doğrudan bir sonucudur. Kadın olarak doğmak, Afganistan'ın geleneksel ve ataerkil toplumunda birçok sosyal fırsata sınırlı erişim ve uzun vadeli başarının önünde çok sayıda engel ile sonuçlanabilmektedir. Afganistan'da kadınlar erkeklerden daha az haklara sahip ve daha az güvencedir. Geleneksel olarak erkeklerin egemen olduğu, ev dışındaki kamusal ortamlar genellikle kadınlar için güvenli değildir ve araştırmalar, Afgan kadınların büyük çoğunluğunun evlerinin dışında cinsel tacize uğradığını göstermiştir. Thomson Reuters Vakfı'nın araştırmasına göre kadınlar için dünyanın en tehlikeli ülkesi Afganistan'dır. Afganistan, kadın olarak doğmak için korkunç bir yer olmasının yanı sıra, gazeteciler ve özgür basın için dünyanın en tehlikeli ülkeleri arasında yer almaktadır. AJSC, olayları belgelemeye başladığı 2009 yılından bu yana her yıl gazetecilere yönelik düzinelerce şiddet vakasını belgelemiştir. Bu olaylar, Afganistan'ın bağımsız medyası için zorlu koşulların altını çizmektedir. Afganistan'da medyada çalışan kadınlar, ülkenin özgür medya ve cinsiyet ayrımcılığına yönelik düşmanca ortamı nedeniyle önemli engellerle karşılaşmaktadır. Afgan kadın gazeteciler iki cephede hakları ve geçim kaynakları için mücadele etmektedir. Aileden, yakın akrabalarından ve bazı durumlarda aşiret üyelerinden ev dışında çalışmak için izin almak ilk adımdır. Pek çok aile, kızlarının ve eşlerinin dışarıda çalışmasını yasaklamaktadır, bu nedenle bir kadın medyada çalışmayı seçtiğinde, arkadaşları ve ailesi de sıklıkla devreye girmektedir. Kadınlar, genellikle aileleriyle uzun bir mücadelenin ardından evlerinin dışında çalışmak için izin alabildikleri ve medyada iş

bulma zorluğunun üstesinden geldikleri durumlarda, bireylerden ve kişilerden kaynaklanan yeni bir husumet alanına girmektedir.

1.2.2. Afgan Kadınların Tarihi

1.2.2.1. Modern Monarşiler

1880'den 1901'e kadar Afganistan'ı yöneten Abdul Rahman Khan, modern Afganistan'ın doğmasına neden olmakla tanınmaktadır. Ülkeyi merkezi bir devlette bir araya getirmeye çalışan ilk lider Amir Abdul Rahman Khan'dı. "Demir Amir" olarak anılmasına yol açan acımasız bir el ile hükmetmiştir. Abdul Rahman Khan, yine de kadınların statüsüne zarar veren bazı geleneksel düzenlemeleri değiştirmek için çaba sarf etmiştir. Örneğin, kadınların ölü kocalarının en yakın akrabalarıyla evlenme zorunluluğu kaldırılmış, evlilik yaşı yükseltilmiş ve kadınlara sınırlı boşanma seçeneği tanınmıştır. İslam akidelerine göre kadınlara, babalarının ve kocalarının malları üzerinde haklar verilmiştir. Abdul Rahman Khan, kadınların erkeklerin kölesi olsalar bile onlara adil davranılması gerektiğine inanmaktaydı (Dupree, 1986). Nancy Hatch Dupree (1986), liberal karısı Bobo Jan'ın Amir üzerinde bir etkisi olabileceğini varsaymaktadır ve onun Avrupa kıyafetleri içinde peçesiz olarak toplum içine çıkan ilk Afgan kraliçesi olduğunu not etmektedir ve politikaya büyük bir ilgisi varmıştır ve muhalif gruplar arasında siyaset konuşmak için arabuluculuk yaptığı bir dizi hassas görevi üstlenmiştir.

Abdul Rahman'ın vefatından sonra yerine oğlu Amir Habibullah Khan geçmiştir ve on yıl hüküm sürmüştür. Habibullah, bazen aile yoksulluğuna yol açan abartılı düğün masraflarına sınır koyarak babasının ilerici gündemini sürdürmüştür. Batılı kıyafetleri giyen eşler toplum içinde tespit edilmiştir. Afganistan'daki ilk kolej, 1903'te Almanya, Türkiye ve Hindistan'dan yabancı eğitimciler kiralayan Habibullah tarafından kurulmuştur. Diğer başarılar, ilk hidroelektrik santralinin, ilk fabrikanın inşası, yolların ve fabrikaların inşası ve Rusya ile Hindistan ve Orta Asya arasındaki ticaretin genişletilmesiydi (Gregorian 1969; Magnus ve Naby 1998; Dupree 1973).

Bin yılın başında Afgan sürgünlerin, özellikle Mahmud Beg Tarzi'nin dönüşü, Habibullah'ın Afganistan'a en büyük konuşlandırılmasıydı. Mahmud Beg Tarzi, yirmi birinci yüzyılın ilk yirmi yılı boyunca Afganistan'ın gelişiminin ana mimarıydı.

Modernist-milliyetçi bir gazete olan Siraj-ul-Akhbar-i Afghan'ı (Afganistan Haberlerinin Lambası) kurmak ve düzenlemek için Suriye'den dönmüştür. 1911-1918 yılları arasında modern eğitimi ve batı emperyalizmini ve ince bir şekilde monarşiyi eleştiren siyasi görüşleri savunmuştur (Magnus ve Naby, 1998). Tarzi, kadınların kamu mesleklerine katılabileceklerine ve tam vatandaşlığı hak ettiklerine inanmaktaydı. Ayrıca eğitilmiş kadınların gelecek nesiller için bir fayda olduğunu ileri sürmüştür ve İslam'ın kadınları eşit haklardan mahrum bırakmadığı sonucuna varmıştır. Tarzi, Siraj-ul-Akhbar-i Afghan'ı dergisinde, eşi Asma Tarzi'nin editörlüğünü yaptığı "Dünyanın Kadınlarını Kutlamak" adlı kadınların endişeleri üzerine özel bir bölüm oluşturmuştur. Schinasi'nin (1979: 36) vardığı sonuca göre, "Tarzi'den önce hiç kimse 'özgürlük', 'vatan ve dine saygı', 'birlik', 'ilerleme' veya 'okul' gibi sözcükleri telaffuz etmemiştir."

Habibullah, Mollaların ve aşiret reislerinin gözündeki alışılmışın dışında olan Tarzi'nin liberal etkisi altında İngilizce müfredatlı bir kız okulu kurmuştur. Ne yazık ki, Magnus ve Naby'nin (1998: 39) belirttiği gibi, küçük seçkinlerin bile sanayileşme ve eğitim yoluyla ülkeyi özgürleştirmesi bile bir muhalefet hareketine yol açmıştır. Habibullah, 1919'da kadınların eğitimi ve hükümetin evlilik kurumlarına müdahalesinin aşiret büyüklerinin otoritesini ve onların ataerkil akrabalık sistemlerini baltalaması sonucunda öldürülmüştür. Schinasi (1979: 26-27), Habibullah'ın saltanatını şöyle mükemmel bir şekilde özetlemektedir: Unutulmuş kral olarak ancak hem uluslararası hem de Müslüman sahnede Afganistan'ın konumunu korumaya hevesli olan Habibullah'tı, ancak ikisini de aynı becerilerle kontrol edememiştir."

1.2.2.2. Değişimin İlk Çağı

Habibullah'ın öldürülmesi, Afganistan'ın tam teşekküllü modernleşme dönemini işaret eden oğlu Amanullah'ı tahta çıkarmıştır. Afganistan'ı İngilizlerden tamamen kurtarmak, Amanullah'ın ilk göreviydi. 1919'da İngilizleri yenerek üçüncü ve son İngiliz-Afgan savaşını bitirmeyi başarmıştır. Amanullah, Afganistan'ı güncel hale getirmek için yorulmadan çalışmıştır. Kadınları kabile kültürel kısıtlamalarından kurtarıırken toplumu modernize etmek istemiştir. Türkiye'de var olan modernleşme gündemi ve Avrupa'da yaptığı seyahatlerden edindiği izlenimler, bu reformları hayata geçirmedeki azim ve kararlılığında önemli bir etkiye sahiptir.

İlk anayasa, 1923'te Amanullah tarafından yazılmış, resmi hükümet sisteminin temelini oluşturmuş ve hükümdarın bu sistem içindeki konumunu tanımlamıştır (Magnus ve Naby, 1998). Mahmud Tarzi'nin de Amanullah üzerinde etkisi olmuştur ve çabalarında onu desteklemiştir. Mahmud Tarzi, kişisel tek eşlilik örneği, kadın aile üyelerinin eğitimi ve istihdamı ve toplum içine çıkmaları yoluyla, kadınlara ilişkin değişikliklerin tasarlanması ve uygulanması üzerinde özellikle önemli bir etkiye sahip olmuştur. Daha sonra kızı Süreyya Amanullah ile evlenmiştir. Tarzi'nin diğer kızı Amanullah'ın erkek kardeşiyle evlenmiştir. Bu nedenle, Tarzi'nin sofistike ve liberal entelektüel ideolojisinin kendisini Amanullah'ın saltanatına somut bir şekilde yerleştirmesi şaşırtıcı değildir.

Amanullah hem Kabil'de hem de çevre bölgelerde çok eşliliğe, peçeye ve kız çocuklarının eğitimi için alenen bir baskı yapmıştır. Amanullah, kamuoyuna açıkladığı bir mesajda, İslam'ın kadınların vücutlarını örtmesini veya herhangi bir tür peçe takmasını emretmediğini belirtmiştir. Toplantıda bulunan diğer yetkililerin eşleri, konuşmasının sonunda herkesin gözü önünde peçesini yırtan Kraliçe Süreyya'yı taklit etmiştir. Kraliçe Süreyya, kocasının saltanatı boyunca geniş kenarlı şapkalar giymiştir ve üzerlerine şeffaf bir duvak ilişirmiştir (Dupree, 1986). Daha sonraki yıllarda Amanullah'ın ailesinden birçok kadın resmi olarak gruplara katıldıktan sonra memur olmuştur. Örneğin 1920'lerin başında Amanullah'ın kız kardeşi Kübra, Anjuman-i Himayat-i-Nisvan'ı (Kadınları Koruma Teşkilatı) kurmuştur. Bu örgüt, kadınları baskıcı kurumlara karşı birleşmeye, örgüte karşı şikâyetlerini ve adaletsizliklerini dile getirmeye çağırmıştır. Süreyya, annesiyle birlikte ilk kadın yayını olan İrşad-I-Nisvan'ı (Kadın Rehberi) çıkarmıştır. Amanullah'ın ikinci kız kardeşi kadınlar için bir hastane kurmuştur.

1928'de 15 genç kız, kadınları eğitime teşvik etmek için bir program kapsamında yükseköğrenim için Türkiye'ye gönderilmiştir. Süreyya, kadınların değişimi zorlamada çok etkili olmuştur ve onları ulus inşasında aktif katılımcılar olmaya alenen teşvik etmiştir. 1926'da Bağımsızlığın 7. yıl dönümünde Süreyya yaptığı bir konuşmada şöyle demiştir:

Bağımsızlık hepimizindir ve bu yüzden onu kutluyoruz. Bununla birlikte, ülkemizin ona hizmet etmek için her zaman sadece erkeklere ihtiyaç duyduğuna inanıyor musunuz? Milletimizin ve İslam'ın ilk yıllarında olduğu gibi kadınlar da katılmalıdır. Onların örnekleri, hepimizin ülkemizi ilerletmek için çalışması

gerektiğini ve bilginin gerekli bir bileşen olduğunu bize hatırlatmalıdır. Bu nedenle, erken dönem İslam kadınları tarzında topluma hizmet verebilmek için hepimiz mümkün olduğu kadar okumaya çalışmalıyız (Dupree, 1986: 46).

1927-1928'de Amanullah ve eşi Süreyya Avrupa'yı ziyaret etmiştir. Bu yolculukta onurlandırılmıştır ve ağırlandırmıştır. Hatta Stewart'a (1973) göre, Oxford Üniversitesi 1928'de Kral ve Kraliçe fahri derecelerini vermiştir. Türkiye ve Avrupa'daki gelişmeler onun üzerinde büyük etki yapmıştır. Yurtdışında tanık oldukları bazı sosyal ve kültürel değişimleri Afganistan'a döndüklerinde uygulamaya koymaya çalışmıştır. İngilizler, Afganistan'ın aşiret bölgeleri arasında Süreyya'nın peçesiz, yabancı erkeklerle yemek yerken ve Fransa lideri tarafından elini öptürürken çekilmiş resimlerini dağıtılmıştır (Stewart, 1973). Kraliyet ailesinin ziyaretinden elde edilen görüntüler ve bilgiler, muhafazakâr mollalar ve bölgesel yetkililer tarafından Afgan kültürüne, dinine ve kadınların "namusuna" açık bir ihanet olarak görülmüştür.

Amanullah, kadının statüsünü hızla dönüştürmeye kalktığında, İslam ile devlet politikalarını birleştirme çabaları başarısız olmuştur. Kırsal bölgelerdeki birçok gelenekçi Afgan, zorunlu değişikliklerin İslami ilkelere aykırı olduğuna ve reformların kendi medeniyetleri için fazla "batılı" olduğuna inanmaktaydı. Kırsal kesim halkı, özellikle erkekler, aile ve aşiret otoritelerine meydan okuyan bu değişiklikleri gördükleri için, kendilerine alelacele dayatılan değişiklikleri kavrayamamıştır. Gelenekçilere ve kırsal nüfusa meydan okuyan, 1924'te kadınların eşlerini seçme özgürlüğü kurumu ve başlık parasını kaldırma girişimleriydi. Bu tür ilerici yasalar, genç kadınların babaları tarafından sosyal konum, aile kontrolü ve finansal istikrar kaybı olarak görülmekteydi.

1928'de Kabil'deki kadınlar daha fazla özgürlüğün tadını çıkarmaya başladığında, kırsal bölgelerdeki etnik kabile liderleri tedirgin olmuştur ve bununla mücadele etmek için koalisyonlar kurmuştur. Bu süre zarfında kadınlar, Kabil dışındaki aşiret ve kırsal alanlarda modernleşmeden kazanç sağlamamıştır, bunun altı çizilmelidir. Kabile liderleri sadece kendi bölgelerini kontrol etmekle kalmamaktadır, aynı zamanda aşiretler arası birlik aracılığıyla modernleşme girişimlerine direnme konusunda ulusun çoğu üzerinde hâkimiyet kurmaktaydı. Loya Jirga (demokratik bir şekilde karar almak için bir araya gelen bir grup Kabile lideri ve seçilmiş yetkili) nihayet devreye girerek kız çocukları için evlenme yaşını 18'e, erkekler için 21'e çıkardı ve çok eşliliği kaldırmıştır. Ayrıca kızların

eğitimine karşı çıkmıştır ve 1920'lerin sonlarında Amanullah'ı bazı politikalarını tersine çevirmeye ve daha geleneksel bir toplumsal değişim gündemine uymaya mecbur edilmiştir. Kabil'de ve kırsal bölgelerdeki kız okulları kapatılıp kadınlar peçe takmak zorunda kalmıştır. Moghadam'ın (1997) belirttiği gibi, mollalara kendi amaçlarını gerçekleştirmeleri için sınırsız yetki sağlayarak eski kabile sistemi eski haline getirilmiştir. Aslında Amanullah, eleştirmenleri yatıştırmak için yeniden evlenmiştir ama artık çok geçmiştir (Stewart, 1973). Amanullah, artan baskılar sonucunda 1929'da tahttan çekilmek ve ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Gregorian'a göre (1969: 243), "Amanullah, kısa sürede bu yönde daha ileri adımlar atmıştır." "Bu [kadın statüsünü] iyileştirmeye kararlıydı ve feminist davaya verdiği desteğin İslam'ın gerçek ilkelerine dayandığını savunuyordu."

Afgan kraliyet ailesi, sonraki yirmi yıl boyunca birçok hanedan ve lider tarafından kontrol edilmiştir, ancak bir kez daha değişiklikler ve kadın hakları için baskı yapacak bir hükümdar yoktu. Amanullah'ın sürgününün ardından birçok kral, kadınların konumuna ilişkin farklı kurallar çıkarmıştır. II. Amir Habibullah (Amanullah'tan sonra dokuz ay hüküm sürmüştür) döneminde toplumsal cinsiyet eşitliği yasalarının tamamen kaldırılmasından, onu deviren Nadir Şah'a kadar, kadınlar 1930'larda ve 1940'larda hakların temkinli bir şekilde tanıtıldığını görmüştür. 1931'de Nadir Şah ikinci Anayasa'yı ilan etmiştir. Mollalar ve aşiret reisleriyle çatışmayı önlemek için kızlar için birkaç okul açmıştır ve cinsiyete dayalı bazı reformları yasalaştırmaya çalışmıştır. Nadir Şah, kadın hakları konusundaki temkinli duruşuna rağmen Zahir Şah'ı iktidara getirerek 1933'te öldürülmüştür.

1.2.2.3. Monarşi Sonrası Dönem

Yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Sovyetler Birliği'nin muazzam dış yardımı ve teknik desteğiyle Afganistan, modernleşme yolculuğuna çıkmıştır. 1950'lerin sonlarında, Afganistan'ın hedeflenen kalkınma hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak için kadınların ekonomik olarak aktif olmalarına ihtiyaç duyulmuştur. Kadın sorunları bir kez daha tartışılmıştır. Dönemin başbakanı Mohammad Davud, Amanullah'ın yaptığı aceleciliğe ve hataya düşmemek için örtünmeyi "gönüllü bir seçenek" haline getirmiştir. Kadınların ekonomiye katılması teşvik edilmiştir, çeyiz düşürülmüştür ve kadınlardan bir

kez daha başörtüsünü bırakmaları istenmiştir. Kadınlar 1940'larda ve 1950'lerde öğretmen, doktor ve hemşire olarak çalışmaya başlamıştır.

1964'te kabul edilen üçüncü Anayasa, kadınlara seçme ve seçilme hakkı vermiştir. Sovyetler Birliği tarafından desteklenen sosyalist bir grup olan Afganistan Halkın Demokratik Partisi (PDPA), 1965 yılında kurulmuştur. Aynı yıl ilk kadın örgütü olan Demokratik Afgan Kadın Örgütü (DOAW) kurulmuştur. Bu kadın örgütünün temel amacı başlık parasını, zorla evlendirilmeleri ve kadınlar arasındaki cehaleti ortadan kaldırmaktı.

1.2.2.4. Değişimin İkinci Çağı

1970'lerin ikinci yarısında, kadınlardaki önemli değişimin ikinci aşaması yaşandı. Parlamentoda, üniversite fakültelerinde ve eğitimde kadınların temsili 1970'lerde artmıştır (Dupree, 1986). Tartışmalı PDPA 1978'de iktidara gelmiştir. PDPA rejimi sırasında her yaşta erkek ve kadın için kitlesel okuryazarlık benimsenmiştir ve 1920'lerin bazı temalarını yansıtan hızlı sosyal ve ekonomik değişimi beraberinde getirmiştir (Moghadam, 1997). Başlık parasının kaldırılması ve evlenme yaşının yükseltilmesinin yanı sıra büyük toprak reformu programları da PDPA gündeminin bir parçasıydı. Ekim 1978'de kadınlara eşit haklar sağlamayı amaçlayan bir kararname çıkarılmıştır. Kızlar için yasal evlenme yaşı 16, erkekler için 18 olmuştur (Hanne, 1990). Yine, iç kesimlerdeki mollalar ve aşiret reisleri toplumsal değişimin devrim niteliğindeki hızından endişe duymuştur. Özellikle kadınlar için zorunlu eğitim geleneğe aykırı, din karşıtı ve erkek otoriteye tehdit olarak görülmekteydi. Moghadam'a (1997) göre, kırsal alanlarda PDPA reformcularının infaz edilmesi, Batılı kıyafet giyen kadınların vurulması ve kadın sosyal hizmet görevlilerine yönelik genel taciz artmıştır. Marsden'e göre, PDPA'nın değişim yaratmak için güç kullanması, sosyal ve dini hassasiyetleri acımasızca hiçe saymasıyla birleştiğinde, kırsal nüfustan büyük bir tepkiyle sonuçlanmıştır (2002).

İlginç ya da ironik bir şekilde, Sovyet destekli bu çalkantılı “demokratik” rejim sırasında kadın sorunları ön plana çıkmıştır ve reformların uygulanması bir noktaya kadar zorlanmıştır. Kadınlar kolejlerde, ticari işletmelerde ve havayollarında çok sayıda doktor ve hemşire olarak istihdam edilmekteydi. Ancak bir bütün olarak ülke için kaos ve yıkım zamanıydı. Afganistan, Aralık 1979'daki Sovyet işgalinden başlayarak on yıldır savaşın

içindeydi. Mücahidler, yabancı hükümetlerin, finans kurumlarının ve ABD, İran, Suudi Arabistan, Pakistan ve Çin'in siyasi gündemlerinin desteğiyle Sovyetlere karşı savaşmıştır. Bu "özgürlük savaşçıları" Afganistan'ın kırsal bölgelerinde yetiştirilmiştir. Mücahidler, Afganistan'ın geleneksel kültür ve dinini ortadan kaldırmaya yönelik Sovyet sosyalist planından şüphe duydukları için kendi devrimci ordularını yaratmak için güçlerini bir araya getirebilmiştir. Savaş naraları, tüm sosyalist önlemlerin, özellikle de eğitim ve istihdam yoluyla kadın özgürlüklerini koruyan önlemlerin geri çevrildiğini ve İslam adına savaş yürüttüklerini vurgulamaktadır.

Afganistan, Sovyetlerin 1989'da çekilmesinden sonra kaosa sürüklenmiştir ve 1992'de hükümet devrildiğinde iç savaşa dönüşmüştür. O yıl Mücahidler Kabil'i ele geçirmiştir ve İslam'ı Afganistan'ın resmi dini ilan etmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı'na göre (1995), "1992'de kadınlar giderek kamu hizmetlerinden alıkonulmuştur. 1994'teki muhafazakâr bölgelerde, pek çok kadın, yalnızca gözleri için ağla kaplı bir açıklığı olan baştan aşağı eksiksiz bir giysi giydiklerinde toplum içine çıkabilmektedir. Kadınlar bundan sonra da ayrımcılığa maruz kalacaktır. Zoya'nın Hikâyesi'nin yazarının belirttiği gibi, "Rusların yenilgisine sevinen büyükannem, ülkeme yeni bir kötülüğün, hatta daha kötüsünün geldiğini söylemiştir." Hatta o zamanlar "Bizi bu yedi eşekten kurtarın, ineğimizi geri verin" diye bir deyim bile bulunmuştur (2002: 63). Zoya'ya (2002) göre Kabil'in üniversitesi, kütüphanesi ve okulları Mücahidler şehri işgal ettikten sonra yok edilmiştir. Burka kadınlar için zorunlu hale getirilmiştir ve profesyonel rollerde ve televizyonda daha az kadın bulunmuştur. 1992-1996 yılları arasında Mücahidler tarafından işlenen günlük cinayet, tecavüz, uzuv kesme ve diğer vahşet eylemleri, tanımlanan türün şimdiye kadar duyulmamış barbarlığına tanık olmuştur.

Sonunda, 1996 yılında, iktidar için savaşan Mücahit liderlerin davranışlarına öfkelenen Taliban, harekete geçmeye karar vermiştir. İslam'ı mücahitleri için bir gerekçe olarak kullanarak, yolsuzluk olarak algıladıkları faaliyetlere son verilmesi kararlaştırılmıştır (Marsden, 1998). Ellis'e (2000) göre, Taliban'ın Kandahar'da mütevazı bir başlangıcı vardır. Askerleri büyük ölçüde, Pakistan'daki mülteci kamplarının çamuru ve umutsuzluğu içinde büyümüş, yirmi yıllık savaşın yetimlerinden oluşmaktadır. Taliban, İslami teoloji öğrencisini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Pakistan'da eğitim için medreselere gitmiştir. Birçoğu, kadınlara ve kız çocuklarına çok az maruz

kalarak büyümüştür. Kadınları hiçe sayan erkekler tarafından büyütülmüştür (Ellis, 2000). Küçük gruptan büyük güce nasıl geçtikleri açık değildir. Ancak, Afganistan dışındaki bazı grupların kendi gündemlerini ilerletmek için avantajlı olabilecekleri için onları desteklemeyi seçecekleri düşünülebilmektedir. Dış desteğin türü ve kapsamı hakkında birçok tartışma yapılmıştır. Pakistan, ABD ve Suudi Arabistan suçlanmıştır (Marsden, 1998; Skaine, 2002).

Kontrolü ele geçirdikten sonra Taliban, kadınlara karşı dört maddelik bir strateji uygulamaya koymuştur. İlk olarak, kadınların bir işte çalışması yasaklanmıştır ve onların yegâne sorumluluğu yeni nesil Müslümanları yetiştirmektir. İkincisi, Taliban İslam'ın temellerine uygun bir müfredat geliştirene kadar okullara gidememiştir. Üçüncüsü, kadın giyenler için burka zorunlu kılınmıştır. Taliban, Mücahidler döneminde kadınların çarşaf giymesi zorunlu olmasa da şeriat tarafından tavsiye edilen başörtüsünü düzgün bir şekilde uygulamak için kadınların yüzlerini kapatan bir burka giymeleri gerektiği kuralını koymuştur. Son olarak, kadınların hareket özgürlüğü reddedilmiştir. Evlerinden ancak erkek akrabalarının refakatinde çıkabilmekteydi ve yabancı erkeklerle temastan kaçınmak zorunda kalmaktaydı (Marsden, 1998). Din polisi, bu kanunları halkın önünde çiğneyenleri dayak ve hatta bazen infazla cezalandırmıştır (Khan, 2001). Örneğin, Aralık 1996'da, Şeriat'ın Sesi Radyosu (Şeriat'ın Sesi Radyosu, Taliban'ın kontrolü altındaydı ve yalnızca dini tartışmalar ve vaazlar yayınlamaktaydı), 225 kadının giyim yasalarını ihlal ettikleri için tutuklandığını ve kırbaçlandığını duyurmuştur. Böyle bir vakada, Ekim 1996'da Kabil'de bir kadının oje sürdüğü için başparmaklarından biri kesilmişti (Ellis, 2000). Kadınlar cezalandırıldığında hala burka giymek zorundaydılar.

Hatta uygulanan katı kısıtlamalar nedeniyle kadınların durumu hızla kötüleşmekteydi. Ocak 2000'de Taliban kontrolündeki bölgelerde UNICEF, erkek çocukların %75'inin ve kız çocukların %90'ının okula gitmediğini bildirmiştir. Eskiden öğretmen ve hemşire olan kadınlar, peçeli burkaların altında sokaklarda hayalet gibi gezinmekteydi, yoldan geçenlere çocuklarını besleyebilmek için herhangi bir şey almaları için yalvarmaktaydı. Dul kadınların çalışması yasak olduğu için çocuklar sokaklarda dilenmeye zorlanmıştır. Kadınlar, erkek tanıdığı olmadan toplum içine çıktıkları veya yüzlerini gösterdikleri için dövülmüştür (Ellis, 2000).

Ayrıca kadınlara bu kadar katı kısıtlamalar getirilmesi sağlıkları üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Kadınların sokaklarda dövölme korkusuyla tıbbi yardım almaları engellenmiştir. Çoğu zaman kadınlar burka alacak paraları olmadığı için sağlık hizmetlerine erişememektedir. Bu baskıcı durumun yanı sıra burka, göz sorunları, zayıf görme ve işitme, deri döküntüleri, migren, astım, saç dökölmesi ve depresyon gibi bir dizi sağlık sorununu ağırlaştırabilmektedir. Taliban ayrıca kadınların yiyecek veya insani yardım alamayacağına karar vererek birçok kadının bunu almasını engellemiştir. Bir erkek akraba, yardımı kadınlara teslim etmek zorunda kalmıştır. Dul kadınlar söz konusu olduğunda, yardım alacak erkek akrabaları olmadığı için bu kısıtlama iki kat daha sertmiştir (Skaine, 2002).

Bununla birlikte, Taliban kontrolüne verilen tepkiler değışkendi ve çoğunlukla yerel koşullardan etkilenmiştir. Bununla birlikte, şehir sakinleri ve özellikle kadınlar, Taliban'ın yönetimini iğrenç bulmaktaydı. Taliban esas olarak hem güney hem de doğu illerinde kabul görmüştür. Yolların güvenliği halk tarafından takdir edilmiştir. Ancak Herat'lılar, hayatlarına getirilen sınırlamaları hor görmüşler ve kanunlara uymamanın yol açtığı şiddetten pişmanlık duymuşlardır. Kabul'deki ilk tepkiler daha karışıktı. İnsanlar, sayısız Mücahid örgütüne oldukça kızgın oldukları ve sokaklardaki roket saldırıları ve ateşli silahlardan bıktıkları için biraz barış için minnettarlar. Bununla birlikte, Taliban'ın gücü kötüye kullanma örnekleri ve ırksal önyargı kanıtı arttıkça, eğitimli Kabil'liler Taliban'ı onaylamamaya başlamıştır (Johnson, 1998).

Sonuç olarak, Afganistan'ın tarihi Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırılarıyla değışti. Bonn Anlaşması, Aralık 2001'de ABD'nin Taliban'ı devirmeye yönelik başarılı girişiminin ardından Taliban karşıtı birliklerin liderleri ve bir dizi diğer Afgan tarafı tarafından imzalanmıştır. Onları siyasi hayata dâhil etme ve kadınların rollerinin ilerlemesi için zemin hazırlama sözü vermiştir (Skaine, 2008). Ayrıca Bonn Anlaşması, geçici yönetimin Afgan kadın ve kızlarının insan haklarını desteklemesini ve savunmasını zorunlu kılmaktaydı. Anlaşma, geçiş hükümetinin kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine eşit erişimini sağlamasını ve Afgan yaşamının tüm alanlarına tam katılımlarını teşvik etmesini gerektirmekteydi (Roshan, 2004).

Kasım 2001'de Kabil'in kurtarılmasıyla ilgili olarak Zoya (2002: 226), "Taliban'ın yenilgisine kimse üzülmeydi, ama kimse de mutlu değildir, çünkü kimse ne olacağını ve bu sefer hangi grubun iktidara geleceğini bilmiyordu" demiştir.

1.2.2.5. Cumhuriyet Dönemi (2001-2021)

Taliban dönemi, Kasım 2001'de korkunç bir kâbus gibi sona ermiştir ve uluslararası koalisyon güçlerinin yardımıyla Afgan kadınları, kimliklerini ve varlıklarını inkâr etmek için etraflarına çekilen tüm çitlerden bir kez daha çıkmayı başarmıştır. Daha iyi yarınları umut ve inançla dolu, ufka ve yeni bir bakış açısına bakmıştır. Afgan kadın bir kez daha özgürce nefes alabilmiştir ve belki de ithal demokrasinin sesi, hiç kimse için Taliban kırbaçlarıyla cezalandırılan ya da korkularından aylarca belki de yıllarca evden dışarı çıkmadıkları kadınlardan ve kızlardan daha iyi bulunmamaktadır.

Bu korkunç kâbusun sona ermesi ve Afganistan'ın yeniden uluslararası toplumun ilgi odağı haline gelmesi, kadınların siyasi katılımı başta olmak üzere toplumsal hayatın her alanına katılımı tartışmasını her zamankinden daha sıcak ve ciddi hale getirmiştir. Bir kez daha kızlar okullara, liselere ve üniversitelere gitmiştir ve en önemlisi cinsiyet eşitliğinin uygulanması ve kadınların devlet ve sivil toplum kuruluşlarında güçlendirilmesi süreci Afgan kadın ve kız çocukları için binlerce iş fırsatı yaratmıştır. Taliban'ın devrilmesinden sonra yaşananlara ve kadınların hangi yöne gittiğine ya da yönlendirildiğine dönüşüm ve patolojik bakış, kadınların farklı toplumsal alanlardaki etkinliğini ve eylem biçimlerini belirlemek için derin bir patolojik araştırmayı gerektirmektedir. Ancak şurası kesindir ki, Bonn Anlaşması temelinde ve uluslararası toplumun desteğiyle kurulan demokratik sistemde, kadınlara her zamankinden daha fazla farklı alanlarda katılım imkânı tanınmıştır, ancak kadınları ne ölçüde bu fırsatları kullanmakta başarılı olmuştur, tartışmaya ve içgörüye yer vardır.

Afgan kadın ve kız çocukları, ülkenin büyümesine rağmen düşük sosyal, ekonomik ve siyasi statü yaşamaya devam etmektedir. Birçok kadın ve kız çocuğu, yalnız başına veya bir burka veya bir erkek akraba ile seyahat etmekten hala kaçınmaktadır. Skaine (2008), zorla evlendirme, farklılıkları ve borçları halletmek için ticaret ve tüm sosyal grupların üyelerine karşı ayrımcılık dâhil olmak üzere birçok şiddet eylemini kronikleştirerek daha fazla bağlam sağlamaktadır. Dahası, gelenek ve din adına

başvurulan katı toplumsal kurallar, kadınların temel haklarının reddedilmesini meşrulaştırmaktadır ve bazı kadınların hapse atılmasına ve hatta öldürülmesine yol açmıştır. Kardeşlerin ve eşlerin şiddeti onu devam ettirmektedir ve toplum buna müsamaha göstermektedir. Afganistan Kadınlarının Devrimci Derneği (RAWA) üyelerinden Mariam Rawi, 2006 yılında Afganistan'ı şöyle anlatmaktadır:

Benden Afganistan'dan özgür, barışçıl ve özgürleşmiş bir ülke olarak bahsetmemi bekleyebilirsiniz ama ne yazık ki gerçek, medya aracılığıyla bildiğiniz gibi değildir. ABD ve müttefiklerinin tüm iddialarına rağmen Afganistan, 11 Eylül'den ve ABD'nin "teröre karşı savaş" ve "Afgan kadınlarını özgürleştirme" adına oradaki askeri operasyonundan sonra hala alev alev yanmaktadır. Bir yanda ABD'nin desteklediği "Kuzey İttifakı"nın vahşi ve korkunç cihatçı köktencileri, diğer yanda tüm köktendinci ve teröristlerin desteğini alan Taliban ve El Kaide teröristleri var (Skaine, 2008, s. 28).

2001 yılında Taliban'ın iktidardan uzaklaştırılıp yerine ABD destekli bir hükümet gelmesinin ardından Afgan kadınları siyasi temsil, eğitim, istihdam ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda ilerleme kaydetmiştir. ABD ve uluslararası desteğiyle eski Afgan hükümeti, kadınların hükümette temsil edilmesini ve bazı yasal korumalar sağlamıştır. Ancak anketler, cinsiyet rolleri ve haklarına ilişkin, bazıları Taliban uygulamalarıyla uyumlu, geleneksel, kısıtlayıcı fikirlerin, özellikle kırsal bölgelerde ve genç erkekler arasında yaygın olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kadınlara yönelik ayrımcılık, taciz ve şiddetin hükümet kontrolündeki bölgelerde ve bakanlıklarda yaygın olduğu bildirilmiştir. Afgan kadınları, Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından izlenen ortalama yaşam süresi ve kişi başına gayri safi milli gelir gibi birçok kalkınma göstergesinde, dünya genelinde olduğu gibi Afgan erkeklerinin gerisinde kalmaya devam etmiştir.

Taliban ülkenin kontrolünü ele geçirmeden önce bile, kadınların çalışma sektöründen çoğunlukla men edilmiştir. 2000 yılından bu yana Afganistan nüfusu yaklaşık %50 oranında işgücüne katılmaya devam etmektedir (The World Bank, 2021). Afganistan, 2000'de %15'ten 2019'da %22'ye çıkmasına rağmen, küresel olarak kadın işgücü piyasasına katılım oranlarının en düşük olduğu 15 ülkeden biridir (The World Bank, 2021). 2017'de dünyadaki en yüksek oranlardan biri, yüzde 66'nın (yüzde 18)

üzerinde olan eğitim, istihdam veya eğitimde olmayan genç erkek ve kadınların yüzdesiydi (The Globe Bank, 2021). İstihdamın kayıt dışılığı ve istikrarsız doğası, işgücündeki kadınlar üzerinde de özellikle olumsuz bir etkiye sahip olmuştur. Erkeklerin tipik olarak çalışması gerektiğinden ve kadınlar sıklıkla dışlandığından, ülkedeki cinsiyet eşitsizliği ağırlaşmaktadır. Bunun Afganistan'daki refah seviyesi üzerinde olumsuz bir etkisi vardır. 2019 yılında Afgan Halkı Araştırmasına katılanların beşte birinden azı, son birkaç yılda hafif düşüşlerle birlikte, kadın aile üyelerinin ailelerinin hane gelirine katkıda bulunduğunu belirtmektedir (Akseer ve ark. 2019).

2013 yılında yapılan bir analiz, kadınların işgücü piyasasına katılımının çeşitli faktörler tarafından engellendiğini göstermektedir (JICA, 2013). İlk olarak, yakın aile birimi dışında, toplumun pek çok kesiminde kadınlar hala erkeklerle temas kurmamaktadır. Kadınların sıklıkla kilit profesyonel ağlara veya verilere erişimi yoktur. Ayrıca, özellikle kırsal bölgelerde kadınlar haklarının farkında değildir ve mallarına erkekler el koymaktadır. Örneğin, Afganistan'daki arazi tapularının yalnızca %5'inin kadınlara ait olduğu düşünülmektedir (Reuters, 2021). Zararlı cinsiyet normları bir rol oynayabilmektedir. 2019 Afgan halkı anketinde görüşülen kişilerin yalnızca üçü ev dışında çalışan kadınları desteklemektedir (Akseer ve ark., 2019). Kadınların ev dışında çalışmaması gerektiğine inananların tutumu önceki yıllara göre artsa da aynıdır. İnsanların %18,7'si kadınlara ev dışında ihtiyaç olmadığını düşünmektedir Akseer ve ark., 2019).

Taliban liderliğinin ilk döneminde kadınlar hükümetten dışlanırken, 2020'de ulusal parlamentoda kadınların sahip olduğu sandalye oranı yüzde 27 olmuştur (The World Bank, 2021). Bu, ülkeyi 2020 verilerinin mevcut olduğu 197 ülke arasında 81. sırada yer almıştır. 2020'de yerel meclislerin %16,6'sı kadınmıştır (NSIA, 2021). Son araştırmalara göre, bu ulusta kadınların siyasete katılmaları için aşmaları gereken birkaç engel vardır (Meera ve Khatera, 2021). Bu engellerin başlıca nedenleri kültürel, tarihsel ve ideolojiktir. Araştırma, kadınların siyasete girmesinin önünde birbirini pekiştiren birçok engel olduğunu iddia etmektedir. Bir örnek, zararlı toplumsal cinsiyet klişeleridir. Afgan Halkı Araştırması'nda görüşülen erkeklerin yüzde 4,2'si kadın siyasi temsilci istemektedir ki bu, anketin başladığı 2004 yılından bu yana en düşük değerdir (Akseer ve ark. 2019). Her 10 Afgan'dan 6'sı kadınların kime oy vereceklerine kendilerinin karar

vermesi gerektiğine inanmaktadır. Yine de son yıllarda daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği normlarına yer açılmıştır. Örnek olarak, görüşülen kişilerin yüzde 89,3'ü, 2008'e kıyasla yüzde 5'lik bir artışla kadınların oy kullanma hakkına sahip olduğu konusunda hemfikirdir (Akseer ve ark., 2019).

Üst ve orta yönetimdeki kadınların yüzdesi ısrarla düşük olmuştur. 2017'de ülkedeki üst ve orta düzey yöneticilerin yalnızca yüzde 4'ü kadınmış (The World Bank, 2021). 2014 yılında 100 şirketten 5'inin başında bir kadın varmış ve bu oran 2008'e göre (oran yüzde 0,7 iken) hafif bir iyileşme göstermektedir. 2018'de yapılan bir araştırma, kadın girişimciliğinin sosyal normlar veya finansal sermayeye erişim eksikliği gibi çeşitli faktörler tarafından kısıtlandığı ve bu nedenle ekonomi içindeki büyüme potansiyelini gerçekleştiremediği sonucuna varmaktadır (Ali ve Azimi, 2018). 2019 Afgan Halkı Araştırması'na katılanların yalnızca dörtte biri, bir kadının büyük bir şirketin CEO'su olacağına katılmaktadır (Akseer ve ark., 2019).

Yine de kadınlar sıklıkla şiddet mağduru olmaktadır. 2015 yılında kadınların yüzde 46'sı önceki 12 ayda fiziksel veya cinsel istismara uğradığını bildirmiştir (Dünya Bankası, 2021). Ülkede 2001'den bu yana her zamankinden daha fazla kadın sığınma evine sahip olmasına rağmen, çoğu 2021 Ağustos ortasından bu yana ayrılmak zorunda kalmıştır. 2019 itibarıyla Afganistan'daki kadınların adalete erişimi çok sınırlıydı. Katılan her on kadından yalnızca ikisi Afgan Halkı 2019 Araştırmasında yardım için nereye başvuracaklarını bildiklerini belirtmişlerdir (Akseer ve ark., 2019).

Afgan kadınları da Taliban ile son barış görüşmelerinin dışında tutulmuştur. Asia Foundation tarafından 2019'da yapılan bir araştırma, kadınların 2005'ten bu yana bu barış görüşmelerine yalnızca iki kez katıldığını göstermektedir (Akseer ve ark., 2019). Bu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki son anayasal ilerlemelerle tezat oluşturmaktaydı ve kadınların sesinde ve failliğinde süregelen sorunların bir işareti olabilmektedir. Tabandan ve ulus altı çabalarla ulusal çapta barış görüşmelerine dahil olmaya çalışsalar da uluslararası müzakere aşamasında rolleri sürekli reddedilmiştir (Akseer ve ark., 2019).

15 Ağustos 2021'de Afganistan Cumhuriyet Hükümeti'nin dağılmasının ardından Taliban yeniden iktidara gelmiştir. Taliban'ın dönüşünün ülkedeki kadın ve kızların durumunu nasıl etkileyeceği sorusu ortaya çıkmaktadır.

1.2.2.6. Taliban'ın Dönüşü – 2021

Taliban 2021'de iktidara döndüğünden beri, Afgan kadın ve kızlarının zaten istikrarsız olan durumu dramatik bir şekilde kötüleşmiştir. Artan Taliban kısıtlamaları, kadınların Afgan kamusal yaşamına katılma yeteneklerini ciddi şekilde azaltmaktadır. Bu kısıtlamaların, Afganistan'ın kadınları ve kız çocuklarını orantısız bir şekilde etkileyen kesişen ekonomik ve insani krizlerini derinleştirmesi muhtemel görünmektedir.

Ağustos 2021'de ele geçirilmeden önceki yıllarda Taliban, kadınların Taliban tarafından yönetilen bir toplumda nasıl bir rol oynayabileceğini ayrıntılı olarak açıklamamıştır. Şubat 2020'de Taliban lider yardımcısı Sirajuddin Haqqani, "İslami bir sistemden... Kadınlara İslam tarafından verilen eğitim hakkından çalışma hakkına kadar haklarının korunduğu" yazmıştır. Şüpheciler, "İslam'a göre" kadınların haklarını koruma taahhütlerinin öznel olduğunu ve Taliban'ın daha önce iktidardayken verdiği benzer taahhütleri yinelediğini belirtmiştir.

İktidara döndükten hemen sonra bazı ilk ılımlılık belirtilerine rağmen, Taliban, 1996-2001 yönetimini karakterize eden kadınlara ve kız çocuklarına yönelik sert kısıtlamaları yeniden uyguluyor gibi görünmektedir. 2021'den beri ilan edilen kadın haklarına yönelik Taliban kısıtlamaları şunları içermektedir:

1. Aralık 2021; Kadınların erkek akrabaları olmadan 45 milden fazla araba kullanmalarına yasağı (Taliban'ın Mayıs 2022'de kadınlara ehliyet vermemeye başladığı bildirilmiştir) ve Mart 2022'de kadınların erkek akrabaları olmadan uçmalarına yasaktır;
2. Mayıs 2022; Kadınların toplum içinde tamamen gizlenmesini zorunlu kılan kararname, uygun olmayan kadınların erkek akrabalarını cezalandırmaktadır;
3. Kasım 2022; Kadınların Kabil'deki halka açık parklara girmesini yasaklama kararı.

Taliban ayrıca kadınların ve kız çocuklarının eğitime erişimini ciddi şekilde kısıtlamıştır. Mart 2022'de Taliban, kızların ortaokullarını kapalı tutarak kızların okula gitmesine izin verme konusundaki önceki vaatlerinden geri adım atmıştır ve birçok ülkeden şok ve kınamaya yol açmıştır. Aralık 2022'de Yüksek Öğretim Bakanlığı da kadınları üniversiteden uzaklaştırmıştır. Medya hesapları ayrıca Taliban'ın bazı kadın ilkokul öğretmenlerini görevden aldığını belirtmiştir. Bazı Afgan kadınların özel "gizli

okullarda” kız çocuklarına resmi olmayan eğitim vermeye devam ettikleri bildirilmektedir. Özellikle Taliban desteğinin geleneksel olarak daha düşük olduğu ve yerel halkın kız çocuklarının eğitimi desteklediği bazı bölgelerde, kızlar için orta öğretim okulları açık kalmıştır.

Aralık 2022'de Taliban yönetimindeki Ekonomi Bakanlığı, tüm yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarına (STK'lara) kadın çalışanlarını işten çıkarmaları veya lisanslarının iptal edilmesi riskini almaları talimatını vermiştir. Buna cevaben, Save the Children ve International Rescue Committee gibi büyük dış yardım grupları, Afganistan'daki operasyonlarını askıya alacaklarını açıklamıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeleri, kararın "BM'ninkiler de dahil olmak üzere ülkedeki insani yardım operasyonları üzerinde önemli ve acil bir etkisi olacağını" söylemiştir. İnsani yardım operasyonlarının kesintiye uğraması birçok Afgan için olumsuz sonuçlara yol açacaktır, ancak kadınlar ve kızlar Afganistan'ın ekonomik çöküşünden orantısız bir şekilde etkilenmiştir. Afgan kadınları sağlık hizmetlerinde daha fazla engelle karşılaşmaktadır, daha yüksek işsizlik seviyeleri yaşamaktadır ve olumsuz başa çıkma mekanizmalarını (yiyecek tüketimini azaltmak ve yiyecek için eşyalarını satmak gibi) erkeklerden daha yüksek oranda benimsemektedir. Aileler ayrıca kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmelerini de artırıyor olabilmektedir.

Grubun hem siyasi hem de askeri kanatlarından olanlar da dâhil olmak üzere diğer Taliban figürlerinin, kadınlara ve kızlara uygulanan bazı kısıtlamalara karşı çıktığı ve bazılarının kız çocuklarına yönelik orta öğretim yasağına karşı açıkça konuştukları bildirilmektedir. Bazı Afganlar yukarıdaki kısıtlamalara karşı gösterilere katılmıştır; bazı durumlarda, Taliban onları şiddetle dağıtmıştır. Ne iç muhalefet ne de halk protestosu, Taliban politikasının gidişatını değiştirmemiştir.

1.3. LİTERATÜR TARAMASI

Gazeteciler üzerine yapılan çalışmaların kapsamı ve örneklem büyüklüğü 1930'lardan bu yana dalgalanmalar göstermiştir. Çoğu çalışma, küçük örneklemelerden ve gazetecilik alt gruplarından yararlanmıştır. Bu tanımlayıcı araştırmalar, gazetecilerin eğitim geçmişleri, mesleki etikleri ve oryantasyonları hakkında doğru açıklamalar vermiştir. İkinci bir çalışma grubu, gazetecilik mesleğinin tarihsel gelişimini incelemiştir.

Bu araştırmalar, "belirli bir toplumun sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yapılarının, profesyonel grupların çalışma ve işlev görme biçimlerini muazzam ölçüde etkilediği" sonucuna varmıştır (Kirat, 1987). nc bir araştırma serisinde McLeod ve Hawley (1964) tarafından oluşturulan Wisconsin niversitesi profesyonellik indeksi kullanılmıştır. Bu araştırmalar, gazetecilerin eğitim geçmişlerini, sosyoekonomik durumlarını veya siyasi katılımlarını incelemek yerine, profesyonel bir grup olarak gazeteciler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu alışma, gazetecilerin haber değerlerini, mesleki görevlerini, etik kurallarını, çalışma koşullarını, iş tatminlerini ve eğitim geçmişlerini incelemek için metodik olarak temsili vakaları kullanan dördüncü bir araştırma grubunun bir parçasıdır.

Yakın zamanda yapılan araştırmalar gazetecilerin çalışmalarını nitel bir açıdan incelemenin önemini göstermiştir (Holmes ve Nice, 2012; Hesmondhalgh, 2011; Johnson, 2007; Deuze, 2007). Deuze (2007, s. 142) "Toplumun benlik algısında bu kadar merkezi olan bir medya mesleği için, değişen çalışma koşullarının, profesyonel kültürün ve teknolojilerin benimsenmesinin gazetecilikteki işin doğası üzerindeki etkilerini anlamak çok önemlidir" demektedir. Medya sektörünü anlamının, uygulayıcılarının ayrıntılı bir incelemesini gerektirdiğini kabul etmektedir. Gazetecilerin görüş ve düşünceleri, tüm dünyadaki medya ortamındaki son gelişmeleri anlamak için önemlidir.

Eşit olmayan güç ilişkileri, cinsiyet, sınıf, ırk, ulus gibi dünyayı yorumlamak için kullanılan kategorileri ve dünyayı algılamanın belirli bir yolunu doğallaştırmaya çalışarak belirli insan gruplarının marjinalleştirilmesine ve baskı altına alınmasına neden olmuştur (Volcic, 2008). tekileştirilmiş kişi kategorisinin çoğunluğunu kadınların oluşturduğu görülmektedir. Okunna'ya (1992) göre, kültürel ve dini unsurların bir karışımı, kadınları erkek meslektaşlarının basit bir uzantısı haline getirmiştir. Çok sayıda araştırma (Malik, 2002; Amuche, 2015; Enwefah, 2016; Safa ve Akter, 2015) bu iddiayı desteklemiştir.

Ayrıca kadın gazetecilere yönelik çok çeşitli ötekileştirme ve baskı biçimlerinin olduğu iddia edilmektedir. Safa ve Akter (2015) "kadın gazetecilerin basmakalıp tavırları, makul olmayan muameleyi, erkek meslektaşları tarafından taciz edilmeyi, medya evlerinde erkek meslektaşlarına göre daha düşük ücret almaları ve iş güvencesizliğini meslekten ayrılmalara neden olan diğer nedenler olarak gördüklerini" iddia etmektedir" (s.207). Djerf-Pierre (2007), "geçen yüzyılın ilk yıllarında gazete haberciliğinin, erkekler

ve kadınlar için belirlenmiş belirli pozisyonlar ve haber alanları ile açıkça cinsiyetçi olduğunu" ileri sürerken hemfikirdir (s.84).

MacBride'a (1980) göre, kadınların toplumdaki rollerine ilişkin kamuoyu algısı, her ülkede kadının konumunun belirlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, çoğu ülkede çocuklara ve erkeklere toplum normları tarafından görevler verildiği ve topluluklarına aileyi desteklemek için kilit roller verilmediği, hâlbuki çocuklara nihayet bebek yapmama ve onlara bakma gibi roller verildiği durumlar vardır. Bu, erkeklerin ve kadınların yaptığı emek türlerini büyük ölçüde etkilemiş veya belirlemiştir.

İkem (1996), kadın sayfasının kadın gazeteciler için bir fırlatma rampası görevi gördüğünü eklemektedir. Kadınların yalnızca 1900'lerin başında toplum haberlerini takip etmelerine izin verilmiştir; en son yemek veya moda haberlerini kapsamamaktadır. Bu nedenle, çok az sayıda kadın muhabir, erkek muhabirlerin ilgi alanına girdiği düşünülen konuları ele almaktadır (Sanusi ve Adelabu, 2015).

ABD'deki gazetecilerin sosyolojisi üzerine Johnstone ve arkadaşları (1976) tarafından büyük bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, dünyadaki haber insanları hakkında daha fazla çalışmanın yolunu açan bir dönüm noktası olmuştur. O zamandan beri dünyanın dört bir yanında gazeteciler hakkında onlarca araştırma yapılmıştır. Avrupa, Afrika, Asya, Orta Doğu, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda çalışmaları yapılmıştır. Weaver, 1998'de "Global Journalist: The World's News People" adlı bir kitabın editörlüğünü yapmıştır. Daha önce 1986, 1996 ve 2012'de Amerikalı gazeteciler üzerine üç önemli çalışma yapmıştır. Weaver ve Wei'ye (1998) göre kitap, "mantıklı Gazeteciler üzerine yaklaşık 20 yıllık araştırmanın sonucu." Uluslararası gazeteci, 21 farklı ülkede yürütülen araştırmanın bulgularını ortaya koymaktadır. Weaver'ın kitabının ülkeler ve ülkeler arasındaki karşılaştırmalarının temel bulguları, dünyadaki ortalama bir gazetecinin 35 yaşında, üniversite mezunu olduğunu ve gazetecilerin %30'unun kadın olduğunu ortaya koymaktadır. Weaver'a göre (1998), kitabında yer alan 21 ülke, mesleki özerklik, siyasi kısıtlamalar, maddi kaynaklar ve gazetecilik gelenekleri açısından oldukça farklı çalışma koşullarına sahiptir. Editörler şu sonuca varmış:

Tipik bir gazeteci, üniversitede gazetecilikten başka bir şey okumuş, üniversite eğitilmiş oldukça genç bir adamdır... Bazı ülkelerde gazetecilikte kadınlar da erkekler kadar iyi temsil edilmektedir... Çoğu gazetecinin üzerinde hemfikir olduğu profesyonel roller, tarafsız haber yapmanın önemi doğru bir şekilde, kamuoyuna hızlı bir şekilde bilgi ulaştırmak ve olay ve konuların analizini sağlamaktır. (Weaver ve Willnat 2012, s. 544)

Kadın gazeteciler, işte bir motivasyon olarak hizmet etmeyen birçok zorlukla giderek daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Cinsiyetler arası eşitsizliği doğal bir düşünce haline getiren dini ve kültürel kısıtlamaların getirdiği engeller, erkeklerin ağırlıkta olduğu ülkelerde kadın gazeteciler tarafından karşı karşıya kalmaktadır (Lachover, 2005; Gills, 2007). Özellikle kadınların normal çalışma saatlerinden daha uzun saatler boyunca çalışmalarının veya belirli konuları ele almak için günlerce, haftalarca hatta aylarca seyahat etmelerinin istendiği gazetecilikte, bir kadının ev dışındaki sorumluluğu sıklıkla uygunsuz olarak görülmektedir ve bu da sadakatsizlik şüphesine yol açmaktadır.

Kadınların gazeteciliğe giriş yolu pek de istikrarlı bir yol bulunmamaktadır çünkü kadınlar sektörde pek çok engele rağmen hayatta kalma mücadelesi vermektedir. 1932'de British Broadcasting Corporation (BBC), erkekler hala işlerini ve pozisyonlarını korurken (Murphy, 2011) evlendikten sonra şirketten istifa etmek zorunda kaldıkları için kadınların ilerlemesini engelleyen resmi bir evlilik yasağı getirmiştir. Franks'in (2013) tahminine göre, 1901'de kadın gazetecilerin sayısı 1.249'du ve bu toplamın yaklaşık %9'uydu ve 1931'de yaklaşık %17 olan 3.213'e yükselmiştir. 1961'de kadın gazetecilerin oranı neredeyse %20'yd. BBC'nin evlilik baro yasası bununla bağlantılı değildir. Diğer kuruluşlarda, kadın gazetecilerin evlendikten sonra işten ayrılacakları korkusu, bu kuruluşlarda resmi bir evlilik yasağı olmamasına rağmen çok sayıda kadın gazeteci çalıştırmamalarına neden olmuştur.

Franks (2013), Ulusal Gazeteciler Birliği'nin (NUJ) bu dönemde kadınların gazeteci olmasını engellemek için ayrımcı yasalar koyduğunu kaydetmiştir. Bu tür politikalardan biri, kadın maaşlarını baskı altına almak ve eğitim gören kadın gazetecilerin sayısını sınırlamaktır. Gazetecilikte kadınlara yönelik aynı ayrımcı tutum, sadece belirli bir sektörde değildir, tüm medya biçimlerinde devam etmektedir. Kadınlar

sıklıkla cinselleştirilmektir, erkeklerden daha az konuşulmaktadır, daha az fikir sorulur ve kasıtlı olarak her tür medyadaki liderlik veya profesyonel rollerin dışında bırakılabilmektedir (Chambers ve ark., 2004).

Franks'e (2013) göre kadın gazetecilere yönelik taciz ve cinsel taciz sıklıkla yaşanmaktadır. Franks (2013) tarafından alıntılanan Uluslararası Haber Güvenliği Enstitüsü ve Uluslararası Kadın Medya Vakfı raporu tarafından yapılan bir ankette, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerden gelen 875 kadından dünyadaki kadın gazetecilerin yüzde 64'ü çalışırken yıldırma, tehdit ve tacize uğradığını bildirmektedir. Bu suistimallerin bir patron, amir ve hatta iş arkadaşları tarafından işlendiği bildirilmektedir. Ancak bu istismar ve taciz, kariyerlerinin sadece bir noktasında olmaz; bu kadınların sektördeki işlere başvurmasıyla başlar ve gazeteci olarak kariyerlerinde ilerledikçe devam etmektedir (Williams, 2015). Diğer zorluklar arasında cinsel şiddet, ailelerine yönelik tehditler, erkek meslektaşlarının yaşadıklarına benzer bir iyimserlik eksikliği ve elverişsiz evlilik ve annelik koşulları sayılabilmektedir. Medyada çalışan kadınların çoğu bekar annelerdir; bunun nedeni evli kalmak istememeleri değildir, eşlerinin gazeteciliğin ne anlama geldiğini anlamamasıdır (Anyanwu, 2017).

Savaş ve isyancı bir ülkede, canlara ve mallara yönelik saldırıların yakın olduğu yerlerde kadınlar daha büyük risklere maruz kalmaktadır. Şiddet, çevre ve savaş alanlarında adaletsizliği ifşa eden muhabirler, böylesine düşmanca, şiddet içeren ve ölümcül bir ortamda çalıştıkları için özellikle zor bir gazetecilik mesleği olarak görülmektedir (Ronderos, 2012). Tehditler, cinayet, malzemeye el koyma, hapsedme, öldürme, sınır dışı etme, tutuklama ve sindirme hem erkek hem de kadın gazetecilerin katlanması gereken zorluklardan bazılarıdır. Cinsel şiddet bir anormallik değildir, ancak onu çevreleyen damgalama ve gelenek nedeniyle cinsel saldırıya uğrayan kadın gazeteciler sessiz kalmayı seçmektedir. Bunlar, kadın gazetecilerin dünya çapında işlerini yaparken karşılaştıkları şiddet türlerinden sadece birkaçıdır.

Birleşik Krallık'ta bir düşünce kuruluşu olan Demos tarafından yapılan bir araştırma, "gazetecilik, kadınların erkeklerden daha fazla tacize uğradığı tek kategoridir ve kadın gazeteciler, erkek meslektaşlarına göre kabaca üç kat daha fazla tacize maruz kalmaktadır" (Demos, 2014).

Gazetecilerin cinsiyetleri veya meslekleri nedeniyle korku içinde çalışmalarını için hiçbir sebep olmamalıdır. Ancak haber endüstrisi gibi erkeklerin ağırlıkta olduğu alanlarda kadın gazetecilere yönelik ayrımcılık yeni bir gelişme değildir. Kadın gazetecilerin güvenliği, özellikle profesyonel ve toplumsal taciz ışığında, dünyanın her yerinden feminist medya araştırmacıları için uzun süredir bir öncelik olmuştur (Joseph, 2005; Ross, 2004).

Chamber, Steiner ve Fleming, (2004) kadın gazetecilerin çalışmalarının kadınlıklarına göre değerlendirildiğini söylemiştir. Kadınlar, kadın sayfaları ve diğer sosyal haberler gibi yumuşak haberlerle sınırlı kalmaya devam etmektedir. Erkeklik tarafsız gibi gösterilirken, erkek gazetecilere profesyonel muamelesi yapılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve medya üzerine yapılan çok sayıda araştırmaya göre, kadınlar ayrımcılığa maruz kalmaya devam etmektedir ve medyada uygun şekilde temsil edilmemektedir (Byerly, 2016; Byerly & Ross, 2006).

De Clercq (2002), haber merkezinde kadınların yokluğuna ve kadınların yeterince temsil edilmemesine ışık tutarken, Belçika haber medyasında erkek ve kadın gazetecilerin istihdamını analiz etmiştir ve ayrıca kadın gazetecilerin neden azınlık olmaya devam ettiğini de araştırmıştır. Verileri ülke çapında anketler ve Belçikalı gazetecilerle derinlemesine görüşmeler yoluyla toplamıştır ve işin içeriği, iş yükü, mesleki statü, kariyer yolları, ücret promosyonu, ücret eşitsizlikleri, ağ oluşturma, ayrımcılık, taciz, yaş ve aile durumuydu. Çalışmanın bulguları iki yönü ortaya çıkardı. İş hayatında kadın ve erkek arasında bir önyargı vardır. Erkekler, ev sorumlulukları olan kadın meslektaşlarına göre işi yönetmede daha yetenekli görünmekteydi.

Amber (2003), feminist eleştirel teori çerçevesinde dışlanan kadın muhabirlerin gösterisini analiz etmiştir. Veri toplamak için, 2005-06 NCAA Division 1-A kolej futbol bowling sezonunun oyun alanlarında kenarda kalan kadın muhabirleri gözlemlemiştir ve kenarda olan kadın muhabirlerin faaliyetlerini izlemek için dört maç seçmiştir ve kenarda kalan kadın muhabirlere bölümleri için çok kısa süre verildiğini gözlemlemiştir. Araştırmaya göre, her haber 6 ila 8 saniye uzunluğundaydı ve kadın gazeteciler erkek meslektaşlarından gelen ipuçlarına göre yerlerini değiştirmektedir.

Lucht'a (2016) göre, işyerinde kadın gazetecilere saygı eksikliği var ve bir bütün olarak medya endüstrisi, algılanan erkekliği norm olarak teşvik etme eğilimindedir. Bu uygulamalar erkek egemen bir profesyonel kültürde kökleşmiş olduğu için gazeteci olarak çalışan daha fazla kadın olmasına rağmen bu doğrudur (Greenslade, 2012). Bu nedenle, haber odası kültürlerinde erkek muhabirlere öncelik verilmektedir (Schmidt, 2018).

Bu nedenle Lavie ve Lehman-Wilzig'e (2003) göre erkek gazeteciler "insan hikâyeleri, sanat, eğlence, ünlüler ve yaşam tarzları" gibi "sert haberler" ile ilişkilendirilirken, kadın gazeteciler "yumuşak haberler" ile ilişkilendirilmektedir. Benzer şekilde, Ha ve ark. (2013), iş, finans, ekonomi, ulusal olaylar, sağlık ve tıp gibi sert haber çağrışımlarını sanat, kültür, ünlüler ve eğlence ile ilgili hafif haberlerle karşılaştırarak birbirinden ayırmaktadır. Steiner'e (2012) göre erkekler zor haberleri bildirirken, gerçeklere odaklanır ve bağımsız, tarafsız gazetecilik gerektirirken, kadınlar kadınlar hakkında veya kadınlar için önemli olan özelliklere ve haberlere odaklanmaktadır. Franks spor ve siyasetin kadın imzalarının bulunma olasılığının en düşük olduğu iki alan olduğunu ve bunun çevrimiçi haberlerde de geçerli olduğunu belirtmiştir (Franks, 2013).

1996 yılında, Avustralya medya endüstrisi birliği Media, Entertainment and Arts Alliance (MEAA), en üst düzey uluslararası kuruluş olan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ) ile birlikte, Asya'da medyada çalışan kadın gazeteciler hakkında bir anket yapmıştır. Ülkeye özgü raporlarda, Avustralya'daki kadın gazeteciler için ortaya çıkan en önemli sorunlar terfi, cinsel taciz ve çocuk bakımında fırsat eşitliği olmuştur (MEAA/IFJ, 1996). Basılı, yayın ve kablolu platformlarda yanıt veren 368 kişinin diğer endişeleri arasında, haber kuruluşlarında pek değer verilmeyen geleneksel kadın haberciliği rollerine gömülmek ve kuruluşlarında her düzeyde yeterince temsil edilmemek yer almaktadır. En önemli veriler, raporlarının %51,6'sının işyerinde cinsel tacize maruz kaldığını ve bu durumun benlik saygısını ciddi şekilde etkilediğini ve işlerini etkilediğini ve yaklaşık %23'ünün medyada ayrımcılığa uğradığına inandıkları için işten ayrıldığını göstermiştir. Kadınların, hazırlıklı olsun veya olmasın, beklenen fazla mesai veya vardiyaları üstlenemeyeceği algısının bir sonucu olarak, terfi olanaklarının da çocuk bakımı görevlerinden etkilendiği gösterilmiştir (MEAA/IFJ, 1996).

Kadın gazeteciler sıklıkla düşük statülü, çok düşük maaşlı pozisyonlarda çalışmaktadır ve tüm medya platformlarında editoryal kararlar üzerinde anlamlı bir etki yaratmak için mücadele etmektedir. Pek çok kadın muhabirlikte iş bulmaktadır ve bazıları işleriyle tanınır hale gelirken, çok azı cam tavanı aşır etkili liderlik pozisyonlarına ulaşmaktadır (Gallagher, 1995; Byerly, 2011).

Diğer dünya çapında ve küresel araştırmalar, genel tarihsel kazanımlara ve izole edilmiş ilerleme ceplerine rağmen, gazetecilikte liderlik söz konusu olduğunda kadınların hala yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Dünyanın dört bir yanındaki haber kuruluşlarındaki toplumsal cinsiyet konumları, Margaret Gallagher'ın UNESCO araştırması (1995) ve Byerly'nin kadın gazeteciler için cam tavanları ve diğer dile getirilmeyen engelleri de ortaya koyan raporu (2011) gibi raporlarda belgelenmiştir. Maaş açısından, Orta Avrupa Çalışma Çalışmaları Enstitüsü (Central European Labour Studies Institute) (2012), onlarca yıllık mevzuata bakılmaksızın hiçbir yerde kadın gazetecilerin maaşlarının ve sosyal yardımlarının erkek meslektaşlarınınkine eşit olmadığını bildirmektedir.

Uluslararası Kadın Medya Vakfı (International Women's Media Foundation) (2010) "Haber medyasında kadınların durumuna ilişkin küresel rapor" üzerine bir anket yürütmüştür ve haber kapsama işgücünün daha büyük bir kısmının, ilçeler üzerinden çapraz olarak, rutin haber sosyal olayı, bestelenmesi ve değiştirilmesi ile en yakından bağlantılı iki kelimeyle ilgili boyutta bulunmuştur. Daha az uzman boyutunun erkeklere ait olduğu, erkeklerin sahip olduğu pozisyonların neredeyse %63,9'sunun kadınlarla %36,1 karşılaştırıldığı gözlenmiştir. Erkekler, uzmanlaşmış yeterlilik boyutundaki istihdamların yaklaşık dörtte üçünü (%73,2), bayanlar ise dörtte birinden biraz daha fazla (% 26,8) düşürmektedir. Bu veriler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin aslında çok yakın olduğu Sahra Altı Afrika dışında, bu iş grubunun yedi bölgenin her birinde ağırlıklı olarak erkekler tarafından tutulduğu şeklindeki cinsiyetçi tasarımı açıkça göstermektedir. Bazı ülkelerde (Namibya ve Zimbabve gibi), gazeteciliğin bu alanında çalışan kadın ve erkek sayısı neredeyse eşittir. Erkekler yaratma ve yapılandırma istihdamlarının yaklaşık %65,6'sı, bayanlar ise sadece üçte biridir (%34,4). Bu kategori, illüstrasyon planlayıcıları, fotoğrafçılar, sanatçılar, gizli moda tutkunları ve diğerleri gibi yaratıcı haber yaratma işiyle uğraşanları kapsamaktadır. Bu çalışmanın geçerli olabilmesi için erkek egemen

gazetecilik alanının hala var olması gerekmektedir. Medyanın teknik yönlerinde erkekler kadınlardan daha aktiftir, ancak bu çalışma bazı aykırı değerlerin farkına varmaktadır. Bazı ülkelerde, bu alanda çalışan kadın ve erkeklerin oranı hemen hemen eşittir. Ancak kadınların katılımının haber üretiminde çok daha az olduğu konusunda hiçbir şey yapmamaktadır.

Kanyika Shaw (2013), "Kadın Gazetecilerin Karşılaştığı Sorunlar Üzerine Bir Araştırma" adlı makalesinde Taylandlı kadın gazetecilerin artık ayrı bir kategori olarak görülmediğini ve ücret, eğitim ve çalışma koşulları açısından işgücüne entegre edildiğini yazmıştır. Kadın gazetecilerin çoğu haber kaynaklarından sözlü taciz, önyargı gibi çeşitli ayrımcılıklara maruz kalmıştır.

Rosalind Gill'in (2013) *Gender and the Media* (Toplumsal Cinsiyet ve Medya) adlı kitabına göre erken dönem feminist medya eleştirisi, çeşitli kaynaklardan ortaya çıkmıştır. Gazetecilik veya yayıncılıkta iş birliği yapan ve medyada çalışan kadınların şansının olmamasından endişe duyan kadınlar, sektörü eleştirmiştir. Kurguda zorlayıcı kadın karakterlerin azlığının, kadın haber spikerlerinin azlığının ve kadınların yüksek medya konumlarında yetersiz temsilinin toplumun bir bütün olarak kadınları nasıl gördüğü üzerinde önemli bir etkisi olduğunu öne sürmüştür.

Rowenna Davis (2013) "Gazetecilikte kampanya yürüten kadın grubu tarafından yapılan ankete göre, ulusal çapta haber muhabirlerinin %74'ünün erkek olduğu ve ayrıca siyaset ve iş haberciliğinde erkeklerin baskın olduğu ve spor haberciliğinde kadınların yalnızca %3'ü olduğu tespit edilmiştir. Analiz, kadınların yüksek pozisyonlara sahip olma ihtimalinin daha düşük olduğunu oldukça açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İlk on yayının sekizinde kadın editörlerin kabaca iki katı kadar erkek editör var. Tüm gazete endüstrisi bu cinsiyet farkıyla karakterize edilmektedir.

Margaret Gallagher, 1995 yılında UNESCO adına haber medyasında kadın istihdamının küresel bir analizini yapmıştır. Gallagher'ın *An Unfinished Story: Gender Patterns in Media Employment* (Bitmemiş Bir Hikâye: Medya İstihdamında Cinsiyet Kalıpları) adlı raporuna göre, dünyanın her yerinde kadınlar medya işgücünün küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Kadınlar, Asya'daki medya iş gücünün %21'ini temsil etmektedir. Güney Afrika'da %27 iken Latin Amerika'da %25'tir. Amerika Birleşik

Devletleri ve Batı Avrupa'da %35'tir. UNESCO verilerine göre Japonya'da medya çalışanlarının sadece %8'ini, Hindistan'da %12'sini ve Malavi'de %16'sını kadınlar oluşturmaktadır. Arjantin ve Mozambik'te kadınlar medya işgücünün %16'sını oluşturmaktadır.

Genel olarak bu tür alanlarda kadınların yüksek oranda temsil edilmesi göz önüne alındığında, geniş alanlarda üst düzey pozisyonlarda daha da az kadının olması beklenmedik değildir. Amerika Birleşik Devletleri Radyo-Televizyon Haber Yöneticileri Derneği'ne göre, kadınlar radyo haber yöneticilerinin yüzde 20'sini ve televizyon haber müdürlerinin yüzde 24'ünü oluşturmaktadır. Benzer şekilde, American Society of Newspaper Editors'a göre, haber merkezlerinde çalışan Amerikalıların yalnızca %34'ü kadındır. UNESCO raporuna göre Afrika'da yazılı basındaki tahminlerin %14'ünü ve yayınların %8'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu oranlar basılı yayınlarda %16, Latin Amerika yayınlarında ise %21'dir. Ek olarak, Eylül 2000'de Latin Amerikalı kadın gazetecilerle yapılan bir IWFM (Uluslararası Kadın Medya Vakfı) anketindeki gönderilerin neredeyse üçte ikisi, medyadaki nitelikli ve yetenekli kadınların sektörde liderlik ve yöneticilik pozisyonlarına yükselmek için eşit fırsatlara sahip olmadığını belirtmiştir. 1997 IWFM (Uluslararası Kadın Medya Vakfı) anketine yanıt veren dünyanın dört bir yanından kadın gazetecilerin çoğunluğu (yaklaşık yüzde 60'ı), kuruluştaki 10 karar vericiden birinin bile kadın olmadığını söylemiştir. Bu sonuçlar, Gallagher'ın, kadınların bu kuruluşlardaki en yüksek mevkilerin yalnızca yüzde 12'sine sahip olduğunu ve ankete katılan medya kuruluşlarının yalnızca yüzde 3'ünü (239'dan 8'i) yönettiğini gösteren UNESCO analizini desteklemektedir. Chambers'a (2004:10) göre, kadınların terfi etmesini engelleyen algılanamaz bir engel olan "cam tavan" medyada önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ek olarak, erkeklerin iş ayrımcılığına maruz kalma olasılığının kadınlara göre iki kat daha fazla olduğunu söylemektedir. Genel Yönetim ve Yazı Yönetimi en yüksek ücretli iş kategorilerinden ikisidir ve her ikisine de erkekler hakimdir. Yaratıcı personelin çoğunluğunun kadın olduğu kadın dergileri gibi alanlarda bile, erkekler yine de yönetim ve yazı işleri düzeylerinde işletmenin ticari yönleri üzerinde kontrol sahibidir.

Sutton Trust tarafından Birleşik Krallık'taki 'en iyi 100' haber muhabirine odaklanan bir raporda yalnızca 18 kadın yer almıştır (Sutton Trust 2006). Bir yıl sonra,

bu model daha ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Fawcett Society tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2007 yazında Birleşik Krallık'taki 17 ulusal gazeteden yalnızca ikisinde kadın editör ve yalnızca birinin kadın yardımcısı varmıştır. Melin-Higgins (2004), içkin "dikey ayırma" protokollerinin, kadın gazetecilerin medyada yönetici düzeyine yükseltilmemesini sağladığını belirtmektedir. Çalışması, Birleşik Krallık gazeteciliğinde kadınların konumunu özel olarak analiz eden az sayıdaki çalışmadan biridir. Aldridge'in (2001) araştırmasına göre, Birleşik Krallık'taki yerel gazetelerde önemli pozisyonlarda yer alan kadınlara karşı önemli bir iç direnç vardır. Rapor ayrıca bu eğilimin daha da kötüleşebileceğini belirtmektedir. Ross'un Birleşik Krallık'taki kadın gazeteciler anketine katılanların çoğu, aile ve kariyeri başarılı bir şekilde birleştirmenin neredeyse imkânsızlığına uyum sağlamakta güçlük çektiklerini bildirmiştir (2001).

Bazı kadın gazetecilerin maruz kaldığı daha yüksek eşitsizlik, 2007'de Women in Journalism tarafından yürütülen bir pilot çalışmayla ortaya çıkmıştır. Başarılı medya mesleklerine sahip olsalar bile, "The Lady Vanishes" adlı araştırmalarına göre, kadınların yaşlandıkça yaşlı ayrımcılığı yaşama olasılığı daha yüksektir. " 100 kadınla yapılan bir ankette, kadınların %71'i, medya endüstrisine kökleşmiş ayrımcı tutumlar nedeniyle mevcut istihdam seviyelerini korumada karşılaşmayı bekledikleri zorluklar konusunda "çok" veya "oldukça" endişeli olduklarını söylemiştir. Görünüşe göre ellili veya altmışlı yaşlarındaki bir kadın "ideal" gazeteci hakkındaki inançlara uymamaktadır ve sonuç olarak yaşlı kadınlar genellikle "marjinalleştirilmektedir ve alay konusu edilmektedir hâlbuki bu benzer yaştaki erkeklerin aynı ölçüde yaşamadığı bir sorundur (Women in Journalism, 2007).

1995'ten beri her beş yılda bir yapılan küresel bir araştırma, 2005 itibariyle tüm televizyon haber sunucularının %57'sinin kadın olduğunu, ancak haberlerin yalnızca %29'unun kadın muhabirler tarafından yazıldığını göstermektedir. Öte yandan, "ağır" haberlerin yalnızca %32'si kadınlar tarafından yazılmış veya aktarılmıştır. Kadınların daha çok sosyal meseleler, aile veya sanat ve yaşamak gibi "yumuşak" konularda (%40'a kadar kadın) rapor verdiği görülmüştür (Gallagher, 2005). Kadın eğitiminde ve sektöre girişte artış gösteren rakamlara rağmen, şaşırtıcı derecede az sayıda kadın yapımcı, yönetici, genel yayın yönetmeni ve yayıncı bulunmuştur. Örneğin, Kanada'da baş editörlerin yalnızca %8'i ve yayıncıların %12'si kadındır.

Hanitzsch ve Hanusch (2012), dünya çapında on sekiz ülkeyi kapsayan karşılaştırmalı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın amacı, gazetecilerin rollerini algılamaları ve gazetecilik uygulamaları ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Çalışmanın bulguları, kadın ve erkek gazetecilerin görevlerine ilişkin algılar açısından önemli bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Çalışma, izleyici ihtiyaçlarına daha fazla dikkat etme konusunda kadın ve erkek gazeteciler arasında hiçbir fark olmadığını, erkek gazetecilerin ise bekçi köpeği (Watchdogs) rollerine kadınlardan daha fazla inandığını göstermiştir. Ayrıca Hanitzsch ve Hanusch (2012), nesnellik değerini desteklemek söz konusu olduğunda ne kadınların ne de erkeklerin haberleri diğerinden daha öznel olarak bildirme eğiliminde olmadığını göstermiştir.

Yeni teknolojilerin, sosyal medyanın ve haberlerin dijitalleşmesinin bir sonucu olarak kadın gazetecilerin dijital haber ekosisteminde güçlenme ve liderlik rollerine sahip olma olasılığı daha yüksektir. Büyük dijital haber merkezlerinde daha büyük cinsiyet eşitsizliği hala mevcutken, bu şanslar hiper yerel ve küçük dijital girişimlerde daha kolay elde edilebilmektedir (Heckman, 2014).

Bununla birlikte, dijital gazeteciliğin haber merkezlerinde kadınların temsilini artırma üzerindeki etkisine ilişkin Belçika'da yapılan çalışma çelişkili sonuçlar vermiştir. Belçika'nın Felemenkçe konuşulan bölgesindeki internet gazetecileri arasında yapılan bir ankete göre, kadınların haber endüstrisinde çalışmak için onlardan yararlanacak pek fazla seçeneği yok ve liderlik rollerine yükselme şansları çok azdır (De Vuyst ve Raeymaeckers, 2016).

2012 yılında Kirat tarafından Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki gazetecilerle ilgili bir araştırma yapılmıştır. Temel bulguları şöyledir: Ankete katılan gazetecilerin dörtte üçü çalışma koşullarının ya iyi ya da çok iyi olduğunu düşünmektedir ve yarısından fazlası yüksek derecede iş memnuniyetidir. Gazeteciler ayrıca normal işlerini yapma özgürlüğünden ne kadar mutlu olduklarını da dile getirmiştir. Öte yandan, görüşmelerin sonuçları, gazetecilerin, habercilikte derinlik eksikliği ve çok sık hükümetin sözcüsü olarak algılanma gibi Emirlik medyasının bazı kusurlarının ve sık şikâyetlerinin farkında olduklarını göstermiştir (Kirat, 2012).

Kamal (1998), kadınların işyerinde cinsel tacizle baş etme mekanizmalarını araştırmıştır. Bu çalışmada kadınlar işyeri tacizine ve bunun mutsuz çalışanlar üzerindeki etkilerine bakmıştır. Sonuçlar işyerinde cinsel tacizin çalışan kadınları işle ilgili, zihinsel, kişilerarası ve fiziksel stres açısından rahatsız ettiğini göstermiştir.

Organizasyon Teorisine göre (Cleveland ve Krest, 1993) "güç dağılımı" işyeri tacizinde birincil faktördür. Ayrıca birçok durumda alt pozisyon ve unvanlarda çalışan kadınların işyerlerinde patronlarının tacizine kolayca maruz kaldıklarını da belirtmek gerekmektedir (Welsh, 1999). İşyerinde cinsel tacizin iki örgütsel öncülü vardır, yani örgütsel iklim ve iş cinsiyeti geçmiştir (Willness ve ark., 2007). Pryor (1995), cinsel taciz olaylarının bildirilmesi için açık düzenlemelerin ve prosedürlerin olmaması gibi hoşgörülü bir çalışma ortamının işyeri taciz olasılığını artırdığını bulmuştur. Hulin ve arkadaşlarına (1996) ve O'Leary-Kelly ve arkadaşlarını (2009) göre, örgütsel hoşgörü dolaylı olarak tacizciyi davranışlarını sürdürmeye teşvik etmiş olabilmektedir.

Erkek egemen meslek ve mesleklerde hedef kadın çalışanların bireysel özellikleri de işyeri tacizine neden olmaktadır. (Berdahl ve Moore, 2006; O'Leary-Kelly ve ark., 2009). Cinsiyet Rolü Yayılma Teorisi, işyerinde karşı cinse yönelik davranışın, ilgili cinsiyete ilişkin toplumsal cinsiyet klişeleri ve davranışsal beklentiler nedeniyle oluşturulduğunu tartışmıştır (Gutek ve Cohen, 1987). Aynı şekilde, Burgess ve Borgida (1999) ve Garcia (2008) işyeri tacizini açıklamak için önemli olan toplumsal cinsiyet stereotiplerinin bakış açısını tartışmıştır. Sihirli Kurşun Teorisi, kitle iletişim araçlarının ve gazeteciliğin izleyicilerinin zihninde doğrudan ve güçlü bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, gazetecilik ve medyanın bağlamı, merminin bir insan vücuduna hızla etki etmesi gibi ilettiğini de tanımlamıştır. Gazetecilik sektörü ve kitle iletişim araçlarının mesajı olarak gazetecilik sektörüyle ilgili bu teori ve kavram, insanların zihnine giren çok etkiliydi (Willis, 2010).

1.3.1. Güney Asya'da Kadın Gazeteciler Üzerine Araştırmalar

Güney Asya hem coğrafi hem de etnik-kültürel terimlerle tanımlanan Asya'nın güney alt bölgesidir. Bölge Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan ve Sri Lanka ülkelerinden oluşmaktadır. Afganistan bazen Orta Asya'nın bir parçası ve Orta Asya ve Güney Asya arasında bir bağlantı olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, Afganistan, bazıları tarafından Orta Asya, Batı Asya veya Orta Doğu'nun bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Güney Asya Topografik olarak, Hint alt kıtasının hâkimiyetindedir ve büyük ölçüde güneyde Hint Okyanusu ve kuzeyde Himalayalar, Karakoram ve Pamir Dağları tarafından tanımlanmaktadır. Hindu Kush'un kuzeyinde yükselen Amu Darya (Amu Deniz), kuzeybatı sınırının bir parçasını oluşturur. Karada (saat yönünde), Güney Asya Batı Asya, Orta Asya, Doğu Asya ve Güneydoğu Asya ile sınırlıdır. Güney Asya Bölgesel İş birliği Derneği (SAARC), 1985 yılında kurulan ve Güney Asya'yı oluşturan sekiz ülkenin tümünü içeren bölgede bir ekonomik iş birliği örgütüdür. Güney Asya, Asya kıtasının %11,71'i veya dünyanın kara yüzey alanının %3,5'i olan yaklaşık 5,2 milyon km²'yi (2.0 milyon sq mi) kaplamaktadır. Güney Asya'nın nüfusu yaklaşık 1,9 milyar veya dünya nüfusunun yaklaşık dörtte biridir ve bu da bunu dünyanın hem en kalabalık hem de en yoğun nüfuslu coğrafi bölgesi haline getirmektedir.

2010 yılında Güney Asya, dünyanın en büyük Hindu, Müslüman, Sih, Jain ve Zerdüşt nüfusuna olmuştur. Sadece Güney Asya, Hinduların %98,47'sini, Sihlerin %90,5'ini ve dünya çapındaki Müslümanların %31'ini, ayrıca 35 milyon Hristiyan ve 25 milyon Budist'i oluşturmaktadır.

Güney Asya'da kadın gazeteciler, atanan iş, terfi fırsatları, cinsel taciz, doğum yardımlarından yoksunluk ve çalışan anneler için yetersiz destek koşulları nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yine de hikâyeyi anlamak için çabalayan ve adil ve toplumsal cinsiyete duyarlı habercilik için çabalayan çok sayıda kadın gazeteci vardır. Hayatlarını riske atıp ele aldıkları çatışmanın farklı ve daha insani boyutlarını ortaya çıkarmaya çalışmaktadır ve başka bir hikâye bulmak için hayatta kalan kadınlarla konuşmaya çalışmaktadır ve büyük olasılıklar arasında cesaretle hayatta kalmayı öğrenmektedir (CNC, 2013).

Kadın gazetecilere yönelik düşmanlık veya hoş karşılanmayan tavır, mesleki becerilerinden çok kadın olmalarıyla ilgiliydi. Bir kategori olarak Güney Asyalı kadınlar, ailevi ilişkilerde idealize edilmektedir ve değer verilmektedir; kan bağı olmayan tüm kadınlar, kamusal alanda görüldükleri takdirde, aşağılanmaya ve alay edilmeye eğilimlidirler. Geleneksel aile sorumluluklarının bir uzantısı olarak görüldükleri için,

öğretmenlik, tıp, hemşirelik ve sağlık görevlisi gibi yetiştirme ve bakım mesleklerindeki kadınlar bu toplumsal çerçeve içinde memnuniyetle karşılanmıştır.

Güney Asya'daki kadın gazetecilerle ilgili ankete dayalı bir çalışma, Kadın Gazetecilerin Anlattığı Hikayeler: Güney Asya'da Medyada Kadınlar (2014), raporun giriş bölümünde, "Güney Asya'daki kadın gazetecilerin birçok haber merkezinde eşitsizliğin yükünü taşıdığına" dikkat çekerek sonucunun özünü verilmektedir (s.3). Kadın gazetecilerin belirttiği gibi (s. 5), bu eşitsizlik, gazeteci olarak kendilerine sunulan pozisyon türlerinde, terfi olanaklarının kısıtlı olması veya olmamasında, cinsel tacizde, doğum yardımlarının olmamasında ve annelere yetersiz destekte belirgindir. Gazeteci kadınlar ayrıca, toplum içinde haber yapmaya gittiklerinde el yordamıyla itilip kakıldıklarından ve yumruklandıklarından da söz etmiştir (s. 15). Televizyonda kadınlar sıklıkla seks objesi olarak görülmektedir ve izleyicileri çekecek şekilde davranmaları ve giyinmeleri beklenmektedir. Durum daha kötü ve kadınların daha küçük medya kuruluşlarında kariyerlerini ilerletmeleri için hiçbir fırsat yoktur. Hatta bazıları, iş görüşmeleri sırasında medeni durumlarının veya çocuk sahibi olma planlarının sorgulandığından şikâyet etmiştir. Hatta bazıları doğum iznine başvurduklarında işlerini kaybettiklerini bildirmiştir (s. 16). Güney Asya'nın geri kalanından kadın gazeteciler bu hikayeleri baştan sona tekrarlamıştır. Tartışmalar, medyada toplumsal cinsiyet eşitliği için asgari standartları ve ilkeleri belirleyen Toplumsal Cinsiyet Şartı'nın kabul edilmesiyle sona ermiştir.

Pakistan'da Kadın Gazeteci Olarak Yaşam başlıklı daha yeni bir çalışmadır. Tehditler, Taciz ve Reddetme (2017), kadın gazetecilerin bu raporda "gazetecilik yapmak için en ölümcül ülkelerden biri" olarak adlandırılan bir ülke olan Pakistan'daki profesyonel hayatlarına dair kendi kendilerine anlatılan hikayelerini ayrıntılarıyla anlatan bir dizindir. Bu raporu, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim için çalışan Pakistanlı bir sivil özgürlükler grubu olan ve Avrupa merkezli bir medya geliştirme kuruluşu olan International Media Support (Uluslararası Medya Desteği) tarafından desteklenen Freedom Network (Özgürlük Ağı) için derleyen Adnan Rehmat, dünyanın dört bir yanından elli kadın gazetecinin hikayelerini sunmaktadır ve bu Pakistan'daki tahmini 20.000 gazetecinin %5'inden azıdır. Mülakatların ortaya koyduğu üzere kadınların çalışma koşulları, meslektaşları tarafından taciz edilmenin yanı sıra sosyal ve yapısal

kısıtlamalar gibi zorluklarla doludur. Kadın gazeteciler, sahadaki gazetecilik çalışmalarını nedeniyle tehdit edilmelerinin yanı sıra, ofislerinde ısrarla kenarda bekletilme ve zulüm görme olasılıklarının yüksek olduğunu ifade ettiler. Elli kadın gazetecinin hepsine göre, kadın gazetecileri iş terfi ölçeğinde yükselmekten alıkoymak için medya kuruluşlarının elindeki en etkili yöntem, kadınları yumuşak haberlerin içine atmaktır (Rehmat, 2017).

Mart 2019'da yayınlanan Pakistan Dijital Haklar Vakfı'nın "Haber Medyasında Kadın Gazeteciler" raporu, Pakistan'daki kadın gazetecilerin dünya çapında karşılaştıkları sorunlarla büyük ölçüde aynı olan sorunlara ilişkin analitik bir anlayış sunmaktadır. Sonuç olarak, kadın gazetecilere yönelik önyargı yaygın bir olgudur. Araştırma, çevrimiçi gazeteciliğin büyümesiyle birlikte, kadınları susturmak için en popüler tekniğin artık kadın gazetecileri çevrimiçi trollemek olduğunu belirtmektedir. Genç kadınlar yavaş yavaş gazeteciliği kariyer olarak almaktadır ve Karaçi'deki Kadın Medya Merkezi tarafından yapılan önceki bir araştırma (2009), elektronik medyanın onlar için nasıl yeni seçenekler açtığını incelemiştir. Ancak işlerine başlarken birtakım zorluklarla ve güçlüklerle karşılaşmaktadır (Sakhaa ve Shah, 2019).

Kadın gazeteciler hakkında ek rahatsız edici bilgiler, belirli Güney Asya ülkeleri üzerinde yapılan araştırmalardan gelmektedir. Örneğin, Safa ve Akter (2015), bu kadınların çoğunun Bangladeş'teki kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklarla ilgili araştırmalarında cesur olduklarını göstermektedir. Kötüleşen evlilik sorunlarını içeren işyeri ayrımcılığına ek olarak, yakın aile üyelerinden mağduriyet yaşamaktadır. Kadınlar, çifte iş yükü, paylaşılmayan ev işleri ve uzun çalışma saatleri nedeniyle bir tekdüzeliğe saplanmış durumdadır. Medya patronları, her türlü haber akışını ele almaya hazırlıklı olmalarına rağmen, kadınları kısaltılmış klişeleşmiş temsiline ötesine geçmeyi ve onlara gazetecilik sözlüğünde "hafif vuruşlar" olarak adlandırılan vuruşlar atamayı reddederken, erkek gazeteciler siyasi haberler ve suç hikayeleri yayınlamaktadır. Bu iş ayrımı, düşük maaşlara ve diğer parasal faydalara neden olmuştur ve medya endüstrisinde nadiren karar verici olarak görülmektedir (Safa ve Akter, 2015).

Öte yandan Sasikala ve arkadaşları (2013) yılında Hindistan'ın Tamil Nadu kentinde medya ve gazetecilik mesleğinin aile içinde, özellikle de kadınlar için kargaşa ve çalkantı yarattığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Fazla iş yükü nedeniyle ev işlerini yapamaz hale gelmiştir. Bu çalışma aynı zamanda, özellikle gece vardiyasında çalışanlar

için, kadınlar için bir ulaşım olanağının gerekli olduğunu önermektedir. Ayrıca siyaset, dış ilişkiler ve suç gibi önemli konuların hiçbir ayırım yapılmadan kadınlara verilmesi önerilmektedir (Sasikala ve ark., 2013).

Kadınların siyasette aktif olduğu Sri Lanka'da kadın gazeteciler, sayıları erkeklere göre daha az olsa da iyi durumdadır. Sri Lanka'daki kadın gazetecilere ilişkin olumlu bir tablo sunan Wijedasa (2015), kadınların Güney Asya'nın başka yerlerinde karşılaştıkları engellerin çoğunu aştıklarını ve medyada önemli ilerlemeler kaydettiklerini yazmaktadır. Ancak bu başarı, özellikle ofis binalarındaki taciz nedeniyle mücadele edilmeden elde edilmemiştir. Kadın gazetecilerin hem mesleki hem de özel yaşamlarında çeşitli sorunlarla ve zorluklarla karşılaştıkları yukarıdaki özlü değerlendirmeden açıkça görülmektedir. Tüm bu zorlukların en büyüğü ise terfilerinde barikat olan, evdeki ve ofiste performanslarını etkileyen ve psikolojik olarak rahatsız olmalarına neden olan cinsel tacizdir.

Shabir ve arkadaşları tarafından yapılan diğer araştırmalar (2009), 21. yüzyılda medya ve gazeteciliğin her bireyin yaşam döngüsünü, düşüncelerini, duygularını ve eylemlerini etkilediğini açıklamıştır. Bulgular, kadınların gazeteciliğin suç ve şiddet gibi belirli alanlarında çok sayıda zorluk ve kısıtlamayla karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Ancak Pakistan'da giderek daha fazla kişi gazetecilik mesleğine girmektedir ve bunu bir kazanç kaynağı olarak benimsemekteydi. 2014 yılında Hindistan'da kadınların işe katılımının dünyanın en düşükleri arasında olduğu bir araştırma yapılmıştır. Ancak elektronik medyada yazılı medyadan daha fazla çalışan kadın var. Kadınlar için gazetecilik artık gizemli bir alan değildir. Kadınlar diğer tüm meslek ve mesleklerde de yazarak iletişimdeki statülerini yükseltmişlerdir (Chaudhary ve Verick, 2014).

Kadınların karar alma süreçlerinde yer alması gerekir, ancak idari düzeyde, toplumlarındaki ataerkil sistem nedeniyle bu sektörü erkek egemen olarak görmektedir. Ancak kadın gazetecilerin uğraşması gereken sözlü taciz, iş yeri tacizi ve haber kaynaklarından gelen önyargı gibi sorunlar ve ayrımcılık varmıştır (Rajeev ve ark., 2019).

Shabir (2012), Pakistan'da çalışan kadınların, özellikle gazetecilerin, toplum ve medyanın üst yönetimi tarafından birçok ayrımcı davranışa maruz kaldığını söylemiştir. Devlet, teröre karşı savaş nedeniyle insan hayatının tehlikede olduğu ve kadınlarla ilgili

klişelerin tüm hızıyla devam ettiği Hayber Pakhtunkhwa'da daha tehlikeliydi. Hayber Pakhtunkhwa'da Peşaver Basın Kulübü'ne kayıtlı sadece 16 kadın gazeteci hem işyerinde hem de toplumda ayrımcı davranışlarla karşı karşıya kalmıştır. Toplum, meslekleri nedeniyle onlarla alay etmiştir.

Ulusal Kadınlar Komisyonu (NCW) ve Hindistan Basın Enstitüsü (PII) tarafından başlatılan 'Yazılı basında kadın gazetecilerin durumu' konulu bir projede, yazar (Bhagat, t.y.), Hindu Businessline'dan Sudha Menon'un, Adil bir tatmin ve profesyonel saygınlık deneyimine sahip olmasına rağmen, diğer kuruluşlardaki muadilleri bu kadar ayrıcalıklı olmamıştır. Kadın gazeteciler genellikle fazla çalıştırılmaktadır ve düşük ücret almaktadır ve eşit istihdama çok az erişimleri vardır. Aslında, çok sayıda kuruluş, kadınların terfilerini, gece nöbeti yapamayacakları gibi dayanıksız bir bahaneyle reddetmektedir (a.g.e).

Panday (2011)'ın "Still a Male Preserve, Women in Banglades News Industry" adlı çalışmasına göre, "Raporlama: Kadınlar Neden Gelmiyor?" gazete bürolarının ve medya odalarının çoğu kadın dostu değildir. Örneğin bazı medya kuruluşları kadınlar için ayrı tuvalet sağlamamaktadır. Panday, "Kadınlar, egemen bir erkek varlığı tarafından küçeleştirildikleri için, kendilerini sudan çıkmış balık gibi hissediyorlar ve meslektaşları tarafından korkutuluyorlar" demiştir.

Aifaz A. (1998), Dakka'da kadınların medyaya katılımına ilişkin görüşüne göre 116 günlük, 370 haftalık, 129 iki haftada bir ve 270 aylık gazete dolaşımdadır. Bunların arasında 1500 gazeteci çalışmaktadır. Bunlar Bangla ve İngilizce olarak yayınlanmaktadır. Bunlarda kadın gazeteci çok azdır, sadece 60 kadın medya çalışanı çalışmaktadır ve bu toplam gücün sadece %4'üdür.

Kadınların başta gazetecilik olmak üzere tüm sektörlerdeki iş yerlerinde görünür bir şekilde yer alması, cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalktığıнын bir göstergesi olarak yorumlanamamaktadır. Aslında, işgücüne daha fazla kadın katıldıkça, terfi ölçeğinde yükselme, niteliklere ve çalışma saatlerine göre ücret ve maaşların erkek iş arkadaşlarına ödenen ücretle orantılı olarak sabitlenmesi gibi daha karmaşık zorluklar ve engeller ortaya çıkmaktadır (Poindexter ve ark., 2008).

Kadınların yeni iş alanlarına girip gazeteciliği meslek olarak seçmesiyle birlikte cinsel taciz de yeni bir biçim almıştır. Artık kurbanlar eğitimsiz, bilgisiz kadın işçiler değilmiş belki çoğu, erkek çalışanlara ve erkek iş arkadaşlarına yönelen güç ölçeğinin farkında olan eğitilmiş ve zeki kadınlarmıştır. Kadın gazetecilerin maruz kaldığı tacizin doğası, nedenleri ve sonuçlarının mevcut durum göz önünde bulundurularak kapsamlı bir şekilde araştırılması gerekmektedir. 20. yüzyılın başlarından itibaren üniversiteler gazeteciliğin çeşitli yönleriyle ilgili kurslar vermeye başladı ve gazeteci yetiştirmek için özel kurumlar kurulmuştur (Franks, 2013). Bu gelişmeler, alanda daha fazla akademik araştırma ve veri üretimine yol açmıştır. İşyeri tacizi, bazıları bunu kadın çalışanların cinsel tacizi açısından tartışan birkaç araştırmacı için önemli çalışma alanlarından biri olmaya devam etmiştir (Williness ve ark., 2007).

İKİNCİ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DA KADIN GAZETECİLER: ÇALIŞMA VE YAŞADIKLARI ZORLUKLAR

2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1.1. Amaç ve Kapsam

Erkek veya kadın gazetecilerin çalışma koşulları ve zorlukları hakkında uluslararası düzeyde yürütülen kapsamlı belgelere ve araştırmalara rağmen, Afganistan'da gazetecilik alanı hakkında hiç veya çok az sistematik araştırma yapılmıştır. Afganistan'daki kadın gazetecilerin günlük hayattaki zorluklarla nasıl mücadele ettikleri ve ne tür koşullarda çalıştıkları hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu nedenle, Afganistan'ın medya kültürünün dinamiklerinin daha dolu bir resmini göstermek için duruma ve Afgan kadın gazetecilerin çalıştıkları günlük çalışma koşullarının yanı sıra karşı karşıya oldukları zorlukları daha yakından incelemeye ihtiyaç vardır.

Afgan kadın gazetecilerin zorluklarını ve çalışma koşullarını yeterince detaylandıran herhangi ulusal veya uluslararası yayın bulunmamaktadır. Afgan Kadın Gazetecileri Koruma Merkezi (CPAWJ), Afgan Gazeteciler Güvenlik Komitesi (AJSC) ve Afgan Gazeteciler Merkezi (AJC), Afgan kadın gazetecilerle doğrudan veya dolaylı olarak çalışan kuruluşlardan sadece birkaçıdır. Bu kurum ve merkezler, Afgan kadın gazeteciler hakkında günlük, altı aylık ve yıllık olarak haber ve makaleler sunmaktadır. Ancak, tüm bu makaleler ve yayınlar geneldir ve hiçbiri özellikle Afgan kadın gazetecilerin çalışma koşullarını ve karşılaştığı zorlukları ele almamaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma bu sorunu çözmek için yapılmalı ve Afgan kadın gazetecilerin çalışma koşulları ve zorlukları hakkında tek bir çalışma üretmelidir ve daha derin bir anlayış oluşturacaktır. Bu çalışma sadece Afganistan'da çalışan Afgan kadın gazetecileri kapsayacaktır.

2.1.2. Önem

Bu çalışma, Afgan kadın gazetecilerin çalışma koşulları ve karşılaştığı zorluklara ışık tutarak önemini ortaya çıkaracaktır, çünkü koşullar ve zorluklar, toplumdaki bu hayati meslekte insan unsurunun performans düzeyi üzerinde bir etkiye sahiptir. Hükümet yetkililerinin, medya sahiplerinin ve üstlerinin dikkati, bu kadın gazetecilerin karşılaştığı sorunlara ve zorluklara yönlendirilecektir.

Bu çalışma birçok kuruma faydalı olacağından bilgi birikimine katkı sağlayacaktır. Çalışma aynı zamanda Afgan Kadın Gazetecileri Koruma Merkezi (CPWAJ) ve Afgan Gazeteciler Güvenlik Komitesi (AJSC) gibi gazetecilik topluluklarını politika oluşturma temelinde cinsiyet ayrımcılığını araştırmaya teşvik ederek yardımcı olacaktır. Çalışma aynı zamanda diğer kurumlara, kurumun büyümesinde ve gelişmesinde kadınların önemli bir rol oynadığı gerçeğinin farkına varmalarında rehberlik edecektir. Çalışma ayrıca, ayrımcılığa uğramaya ve ikinci muamele görmeye karşı duyarlı hale getirerek toplumda kadınları seslendirecektir. Buna ek olarak, çalışma Afganistan'daki kitle iletişim endüstrisini ve gazetecilik okullarını, eğitim sürecinde erkek egemenliğinin tüm boşluklarını belirlemek, ortadan kaldırmak ve kapatmak için güçlendirecektir. Türkiye'de ve Türkçe'de Afgan kadın gazeteciler hakkında hiçbir şey yazılmadığından, çalışma Türk bilim adamlarına da bir referans materyali olarak hizmet edecektir.

Afgan kadın gazetecilerin çalışma koşulları ve yaşadıkları zorluklarla ilgili ulusal veya uluslararası araştırmalar bulunmadığından, bu araştırma gelecekte bu konuda yapılacak araştırmalara temel oluşturacaktır.

2.1.3. Yöntem

Çalışmanın kuramsal ve kavramsal bağlamını oluşturan birinci bölümde, kadın ve gazetecilik, Afganistan ve medyası, uluslararası ve Afgan kadın gazeteciler konularına dair literatürden yararlanılmıştır. Çalışmanın analiz bölümünü oluşturan ikinci bölüm derinlemesine görüşmeler yoluyla yapılan bulgulardan oluşmaktadır. Derinlemesine görüşme, geleneksel veri toplama biçimlerinden biridir. Bu yöntemin ana avantajlarından biri, yanıtsızlıkları en aza indirirken veri kalitesini en üst düzeye çıkarmasıdır.

Derinlemesine görüşmeler, genellikle oldukça hassas projeler hakkında bilgi aramak için kullanılmaktadır (Lavrakas, 2008). Derinlemesine görüşme yöntemi “az bilinen olgular”ın çalışılmasında çok önemlidir (Marshall ve Rossman, 2011).

Ağustos 2021 ile Ekim 2022 tarihleri arasında 6 kadın gazeteci ile derinlemesine görüşmeler yapılmaktadır. Rastgele olmayan bir Kartopu Tekniği kullanılarak örnekleme yapılmıştır. Kartopu örnekleme, örneğin bir parçasını oluşturmak için yeni birimlerin diğer birimler tarafından işe alındığı, olasılık dışı bir örnekleme yöntemidir. Kartopu örnekleme, aksi takdirde tespit edilmesi zor olabilecek belirli özelliklere sahip kişiler hakkında araştırma yapmak için yararlı bir yoldur. Kartopu örnekleme, bir veya daha fazla çalışma katılımcısıyla başlamaktadır. Daha sonra bu katılımcılardan gelen yönlendirmeler temelinde devam etmektedir (Nikolopoulou, 2022). Mack ve arkadaşları'na (2005) göre bu yöntemin temel amacı "gizli girişleri" korumaktır. Öncelikle araştırmanın konusu tartışmalı olduğu için yaklaşıması zor ve dışa dönük bireyleri tartışmaktan çekinen bireylerdir. Bu araştırmanın konusu hassas olduğundan ve öncelikle Cumhuriyet Hükümeti ile Taliban arasında devam eden savaş ve ikinci olarak da Taliban'ın gelişinden sonra kadın gazetecilerin ortadan kaybolması nedeniyle, derinlemesine görüşme için kadın gazeteci bulmak zor olmuştur. Bu nedenle kartopu tekniği örnekleme uygulanmıştır.

Tüm görüşmeler telefonla gerçekleştirilmiştir ve daha sonra deşifre edilmek üzere kaydedilmiştir. Transkriptler daha sonra çalışma koşulları ve zorluklar temasını keşfetmek ve özellikle başa çıkma teknikleri olmak üzere buna verilen belirli tepkileri incelemek için analiz edilmiştir. Kayıtları dinleyip birkaç kez röportajlardan alınan notları ve transkripsiyonları okunmaktadır. Bu ilk analizlere dayanarak, önce birbiriyle ilişkili fikirleri gruplandırarak verileri geniş kategoriler halinde kodlamaktadır (Cresswell, 1994). Ardından, transkriptleri ve notları tekrar gözden geçirip bu kategorileri en belirgin olan ve 'daha derin ve daha eleştirel yorumlar' üreten belirli temalara göre daraltmaktadır (Kvale ve Brinkmann, 2009). Ortalama olarak, görüşmelerin süresi 20 dakika olmuştur. Görüşmeler 9 Ağustos 2021 ile 21 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Konunun hassasiyeti ve devam eden savaş ve sonrasında Taliban'ın gelmesi nedeniyle Afganistan'ın beş farklı ilinden altı kadın gazeteci bulunmuştur. Katılımcılardan ikisi Kandahar'da, diğerleri Uruzgan, Farah, Herat ve Ghazni'de çalışmaktaydı. Derinlemesine

görüşmeler Afganistan'ın her iki resmi dili olan Peştuca ve Darice dilinde yapılmıştır. Daha sonra transkripsiyonlar konuşulan dilde yazılmış ve daha sonra Türkçe'ye çevrilmiştir.

Zarar vermeme ilkesi gereği, paylaşılan bilgilerin gizliliği araştırma katılımcılarına sağlanmıştır. Araştırmaya katılanların isimleri ve çalıştıkları kuruluşlar belirtilmemiştir ve “G (Görüşmeci)” olarak kodlanmıştır.

2.2. BULGULAR VE YORUMLAR

AJSC (2018) Raporuna göre, kadın medya çalışanlarının işlerinde hem toplumsal cinsiyetle ilgili hem de Afgan bağlamındaki tüm gazeteciler için evrensel olan önemli engellerle karşılaştıkları açıktır. Sosyal ve kültürel kısıtlamalar kadınların hareketliliğini sınırlamakta ve kadınların işyerindeki savunmasızlığını artırmaktadır. Kadınlar, aile muhalefeti, sosyal baskılar ve güçlü damgalamalar ve tabular dahil olmak üzere medya işini sürdürmenin önündeki kapsamlı engellerin üstesinden gelmek için çaba göstermelidir. Kadın işçi eksikliğine rağmen, kadınlar genellikle medyada iş bulmakta güçlük çekmektedir. Kadınlar işgücüne girdikten sonra, ücret ayrımcılığı, taciz, şiddet, tehditler ve işlerinin psikolojik etkileri dahil olmak üzere önemli sorunlarla karşılaşmaya devam etmektedir.

Cinsel tacizin yanı sıra, kadınlar işyerinde diğer cinsiyet ayrımcılığı biçimlerine de maruz kalmaktadır. Toplumdaki ortak inançlar ve kültürel kısıtlamalar, kadınların ve erkek meslektaşlarının işlerini yapma kapasite ve potansiyeline ilişkin kamuoyu algısının daha düşük olmasına yol açmıştır. Afgan toplumunda hâkim olan ataerkil kültür, kadınların başarısının önünde engeller yaratmıştır. Afganistan'ın öngörülemez çatışma ortamında tüm medya çalışanlarının karşı karşıya kaldığı risklere ek olarak, kadın gazeteciler sıklıkla meslekleri ve cinsiyetleri nedeniyle korkutulmakta ve tehdit edilmektedir. Akrabalar, tanıdıklar ve kadının ev dışında çalışmasına karşı çıkan aşırı dinci gruplar bu tehdit ve sindirmelerin en yaygın sorumlularıdır. Kadın gazeteciler ayrıca, evlenme fırsatı gibi kişisel yaşamlarını olumsuz etkileyen ahlaki suçlamalara da maruz kalmaktadır.

2001'den bu yana Afganistan'daki kitle iletişim araçları bilgi sağlama, kamuoyu farkındalığı, yeniden yapılanma, yolsuzlukla mücadele, ifade özgürlüğü ve insan hakları konularında çok önemli bir rol oynamasına rağmen, medya çalışanları hala birçok zorlukla karşı karşıyadır. Güvensizlik, şiddet, bilgiye erişim, deneyim eksikliği ve muhafazakârlık, Afganistan'daki gazetecilerle yapılan röportajlardan derlenen medya çalışanlarının başlıca engelleridir.

Hedefe yönelik cinayetler, terör saldırıları ve yetkililerle çatışmalar, son yirmi yılda Afganistan'ın medya sektörünün hızla genişlemesiyle birlikte rutin olarak meydana gelmiştir. Küresel sıralamalara göre Afganistan, sonuç olarak bir gazeteci için dünyanın en tehlikeli ülkelerinden biri olarak kabul edilmektedir (RSF, 2022). Afganistan'daki kadın gazeteciler, erkek meslektaşlarının aksine, evlilik içi şiddet, aile üyeleri tarafından taciz, toplumsal sansür ve işyerinde haksız muamele gibi bir dizi ek tehlikeye maruz kalmaktadır. Son yıllarda, bu ek engellerin ve güvenlik için kaynaklara sınırlı erişimin giderek daha fazla kabul gördüğü görülmüştür.

Kadın gazeteciler, konumlarındaki büyük ilerlemelere rağmen, sadece köklü, muhafazakâr toplumsal standartlar ve kültürel uygulamalar nedeniyle değildir, aynı zamanda işyerlerinin istikrarsızlığı ve gaddarlığı nedeniyle hala birçok engelle karşılaşmaktadır.

Gazetecilere yönelik ölümcül saldırıların çoğu erkekleri hedef alırken, medya çalışanlarının yaklaşık %17'sini kadınlar oluşturmaktadır. Çoğu durumda tehlikeli bağlamları ele almak için görevlendirilmemiş olsalar da kadınlar genellikle doğası gereği cinsel olan fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Afganistan'da kadın gazeteciler için neredeyse hiçbir sosyal veya profesyonel destek sisteminin bulunmaması, kadın gazetecilere yönelik şiddetin nadiren açık bir şekilde ele alınan önemli bir konu olmasına katkıda bulunmaktadır. Basın kulüplerine ve derneklere üye olmalarına rağmen, yine de Afgan toplumunda güçlü bir şekilde kökleşmiş olan sosyo-kültürel ve toplumsal cinsiyet önyargılarına tabidir. Kadın gazeteciler, kendilerini tehlikeli bir bağlamda buldukları için tıpkı erkek gazeteciler gibi, tehlikeli olayları haberleştirirken şiddete maruz kalmanın yanı sıra cinsel tacize de maruz kalmaktadır. Sosyal tabular, önyargı ve damgalama, bireylerin konuşmasını ve yardım istemesini yasaklamaktadır. Afganistan namusa dayalı bir ülkedir, bu nedenle bir kadının itibarına yönelik herhangi bir fiziksel

veya çevrimiçi saldırı, kadınlar için hem profesyonel hem de kişisel olarak büyük sonuçlar doğurabilmektedir.

Kadın gazeteciler, ülkedeki gazeteci topluluğunun küçük bir bölümünü oluşturmaktadır ve çoğunlukla büyük şehirlerde yoğunlaşmaktadır. Tıp ve öğretmenlik gibi daha güvenli meslekler çok sayıda kadının ilgisini çekerken, zorlu çalışma koşulları ve zorlu güvenlik ortamı nedeniyle gazetecilik çoğu kadın için sınırların dışında kalmaktadır. Bununla birlikte, haber yayınlarında ve medyada üst düzey bir muhabir ve editör olarak öne çıkmıştır. İşyerindeki fiziksel, yapısal ve kültürel şiddet, eşitlik fırsatlarının olmaması, çalışan kadınlara yönelik toplumsal tutumlar, kendini adanmış erkeklerin egemen olduğu bir medya ortamı ve klişelerin ve önyargıların yükü, cam tavanın önündeki zorluklardan sadece birkaçıdır. Medya çeşitliliği, kadın hakları, şeffaflık ve dünya çapında haber medyasında çalışmanın teşvik edilmesi ve kadınlara daha fazla fırsat verilmesi bir dizi bakış açısı için gereklidir. Bu çalışma, kadın gazetecilerin dünyasına ışık tutmaktadır ve onlara yardımcı olmaya yönelik devam eden girişimler için bir temel oluşturmaktadır. Bu çalışma, Afgan kadın gazetecilerin yaşadığı zorlukları ve çalışma koşulları, mesleklerini çevreleyen politika ortamını ve erişebilecekleri destek türlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. STK'ların ve Afgan hükümetinin kanıta dayalı politika müdahaleleri geliştirmesine yardımcı olacağı tahmin edilmektedir. Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklar ve çalışma koşulları aşağıda listelenmiştir. Araştırmaya dayanarak, bu zorlukların tüm Afgan kadın gazeteciler için geçerli olduğunu söyleyebilmektedir.

2.2.1. Güvenlik Kaygıları

Endişe verici bir küresel eğilim, gazetecilere yönelik şiddettir. Erkek ve kadın medya çalışanları haberlerin odak noktası haline gelmektedir. Ancak kadın olmanın getirdiği bazı güvenlik açıkları nedeniyle kadınlar daha büyük tehlike altındadır. Ancak onlara yönelik şiddet sıklıkla cinsel saldırı biçimini almaktadır. Erkek iş arkadaşları gibi cinayet, hapis, fiziksel ve psikolojik saldırı, gözdağı, taciz, tehdit ve gözetleme gibi saldırılara karşı hala savunmasız durumdadır. Ek olarak, kendi haber merkezleri gibi şimdiye kadar "güvenli" ortamlarda tehlikelerle karşılaşmaktadır (UNESCO, 2018). Haberlerini bastırmaya çalışanların yanı sıra kaynaklardan, iş arkadaşlarından ve hatta

aile üyelerinden gelen saldırılara karşı hassastırlar (IACHR, 2017). Kültürel normlar, damgalama ve üstlere ve yetkililere şikâyetleri ele alma konusunda güven eksikliği nedeniyle toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bildirilmesi önerilmez. Lauren'e göre, bu durumda sessizlik hâkimdir (2011).

Her gün dünya çapında daha fazla kadın gazeteci öldürülmektedir. UNESCO'ya göre 2012'de öldürülen 119 medya çalışanının sadece %4'ünü kadınlar oluşturmuştur ancak 2017'de bu sayı o yıl bildirilen 80 ölümün %14'üne yükselmiştir. Bu oran 2018'de %7 idi. Ayrıca, cinsel saldırı ve çevrimiçi taciz vakalarının büyük çoğunluğu kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Uluslararası Kadın Medya Vakfı (IWMF) ve Troll-Busters tarafından yürütülen küresel bir araştırmaya göre, kadın gazetecilerin %26'sı fiziksel saldırıya uğradığını bildirirken, kadın gazetecilerin yaklaşık üçte ikisi çevrimiçi ve çevrimdışı gözdağı verildiğini veya taciz edildiğini bildirmiştir. "Saldırı ve Taciz-Kadın Gazeteciler ve Gazetecilikleri Üzerindeki Etkisi" araştırmasına göre, katılımcıların yaklaşık %70'i kadın olmanın saldırılara katkıda bulunduğunu belirtmiştir.

Bu saldırıların sadece fiziksel değildir, aynı zamanda önemli psikolojik etkileri de vardır. Aslında, görüşülenlerin üçte biri, istismarın fiziksel, zihinsel ve duygusal zarar görmelerine neden olduğunu iddia etmektedir. Serbest çalışanlar için durum çok daha zordur. Anketlere göre, bu kadınlar kendilerini daha da az güvende hissetmektedir. Sonuç olarak, üçte birinden fazlası tehlike yaratacak haberlere yer vermiş ve üçte biri mesleği bırakacağını belirtmiştir. Dart Gazetecilik ve Travma Merkezi'ne göre, bu endişe verici rakamlara rağmen, gazetecilerin güvenlik eğitimlerinin yalnızca %26'sı cinsiyete özgü konuları içermektedir ve kadın gazetecilerin yalnızca %8'i cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Sadece %3'ü çevrimiçi taciz eğitimine katılmıştır (Dart Center for Journalism & Trauma, 2017).

Zarar, sessizliğe dayalı kültür ve bunu takip eden sorumluluk eksikliği ile daha da kötüleşmektedir. Adı geçen IWMF ve Troll Buster'ın araştırmasına göre, 10 kadın gazeteciden yalnızca 4'ü tacizi bir amirine bildirmiştir ve yarısından fazlası sorunu çözmek için hiçbir şey yapılamayacağına inanmaktadır. Karisma Vakfı'nın araştırmasına göre, kadın gazeteciler tarafından dile getirilen en büyük hayal kırıklıklarından biri, aşağılayıcı mesajlar olması durumunda uygun desteğin olmamasıydı. Yakın kişisel ve profesyonel kişiler, en iyi niyetle de olsa, genellikle onlara yorumları görmezden

gelmelerini tavsiye ederek bir çaresizlik duygusu yaratmaktadır (Fundación Karisma, 2018).

RSF (Sınır Tanımayan Gazeteciler), Suriye ve Meksika'dan sonra Afganistan'ın “2017'de medya çalışanlarına yönelik şiddet açısından en ölümcül üçüncü ülke” olduğunu bildirmiştir (Tolo News, 2017). Tehdit ve suikastlar söz konusu olduğunda, izleme kuruluşlarının kullandığı kriterlere göre rakamlar değişmektedir. Son gelişmeler, kimin medya çalışanı veya gazeteci olarak kabul edildiğinin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir (Carlsson & Pöythäri 2017, Eide 2017). 2016'da Moby grubuna/Tolo TV'ye yapılan ölümcül Taliban saldırısının gösterdiği gibi, medya kurumları hedef alındığında saldırganlar gazeteciler ve diğer çalışanlar arasında ayırım yapmamaktadır.

2016'dan bu yana, çoğu Taliban veya IŞİD (Daesh) tarafından olmak üzere en az 40 gazeteci ve medya çalışanı öldürülmüştür (RSF, 2018). 2017'de yetkililer tarafından gazetecilerin güvenliği ve emniyetine yönelik bir prosedür geliştirilmekle birlikte, henüz gerektiği gibi uygulanmamıştır. Gazetecilere yönelik şiddet vakaları 2018'de artmıştır ve birçok vaka 2015'te iktidara gelen Ulusal Birlik hükümetine atfedilmektedir (NAI, 2018).

RSF'ye göre, "Taliban ve IŞİD/DAEŞ, terör tohumları ekerek 2015'ten bu yana birçok bölgede bilgi 'kara delikleri' yaratmıştır. Teröristlerin tehdit ve saldırılarıyla açıkça medya kuruluşlarını hedef alması nispeten yenidir. 2015'in sonunda Taliban, Afganistan'daki gazetecilere 'tavsiye' göndermiştir:

İslam Emirliği, tüm ulusal medya kuruluşlarının yayınlarında taraflı habercilikten kaçınması yönündeki talebini yinelemeyi önemli görüyor. Karamsarlıktan kaçının ve toplum içinde mücahitlere iftira atmaktan kaçının (Lees, 2016).

Genel risk ortamı nedeniyle Lees (2016), yerel gazetecilerin daha kötü durumda olduğuna ve yabancı muhabirlere göre daha büyük tehlikelere maruz kaldığına dikkat çekerek yaygın otosansürü de belgelemektedir.

Daha önceki bir çalışma (Khalvatgar, 2014), güvenlik tehditlerinin esas olarak Taliban ve silahlı muhalif gruplardan geldiğini belirtmektedir, ancak aynı zamanda doğrulanamayan bağlantıları olan gölgeli silahlı gruplardan ve hükümetten de

bahsetmektedir. Relly ve Zanger (2016) özellikle Afgan güvenlik güçlerinden bahsetmektedir: “Gazetecilerin hikayeleri üzerinde çalışırken yasal haklarının farkında olmadıkları” için kınanacak davranışlarda ve onlara fiziksel saldırıda bulunmaktadır. 2015'te görüşülen muhabirleri, "şiddet faillerinin çoğunun hükümet çalışanları, genellikle polis, ordu ve diğer güvenlik güçleri" olduğunu ve politikacıların kendileri bu tür karşılaşmalara nadiren dahil oldukları için "vekil aktörler" dediklerini belirtmektedir (Relly ve Zanger, 2016). AFJC (Afgan Gazeteciler Merkezi) rakamlarına dayanan bir IFEX raporu (2016), hükümetin "[gazetecilere yönelik] saldırıların çoğundan Afgan ordusunun yetkilileri ve unsurlarının sorumlu olduğunu", yani yüzde 43'ünün (82 vaka) Taliban olduğunu belirtmektedir ve diğer “kimliği belirsiz silahlı kişiler” sırasıyla 52 ve 34 olayın arkasındaydı.

Uluslararası medya kuruluşlarında çalışan Afgan foto muhabirleri üzerinde yapılan detaylı bir araştırmaya göre, uluslararası foto muhabirlerine göre daha fazla fiziksel tehlikede olduklarına ve diğer maddi ve manevi dezavantajlara sahip olduklarına inanmaktadır. Ayrıca olayları yerel ve küresel olarak ele almanın en iyisi olduğuna inanmaktadır (Mitra, 2017). Görüşülen 18 foto muhabirinden 17'si güvenlik eksikliğini "Afganistan'da foto muhabiri olmanın ayrılmaz bir parçası" olarak bildirmiştir (Mitra, 2017). Ayrıca çalışma, foto muhabirlerine yönelik beş farklı tehdidi ortaya çıkarmıştır ve özellikle görsel olarak haber yapmak zorunda olanlar için, genellikle aşırı şiddet içeren durumların tehlikelerini göstermektedir. Ancak, sıklıkla çeşitli platformlarda çalıştıkları ve görsel haber sundukları göz önüne alındığında, aşağıda belirtilen sorunlardan bazıları "sıradan" gazeteciler için geçerli gibi görünmektedir.

Katılımcılar tarafından algılanan ilk tehdit kaynağı, bir çatışma bölgesinde foto muhabirleri olarak yaptıkları rutin işlerden kaynaklanmaktaydı, örneğin fotoğrafladıkları birçok şiddet eylemine (intihar bombalamaları ve saldırılar gibi) yakınlıkları nedeniyle yaralanma ve ölüme karşı savunmasız olmalarıdır. Afganistan'daki Taliban isyancılarını ikinci güvenlik tehdidi kaynağı olarak gösterdiler. Üçüncüsü, Afgan polisini, ordusunu ve istihbarat servislerini güvenlik kaygısı olarak gördüler. Afgan ulusal hükümetinin temsilcileri dördüncü bir potansiyel tehdit olarak görülüyordu. Son olarak, Afgan toplumu

fotoğrafçılara güvenmediğinden, katılımcılar Afgan halkını kendileri için bir tehdit olarak tanımlamaktadır (Mitra 2017: 44).

İlginç bir şekilde, tehditler sıralandığında, Afgan güvenlik güçleri ve Taliban yaklaşık olarak aynı sayıda teyit edici ifade almaktadır. Mitra'nın araştırmasındaki bazı katılımcılar, yabancı meslektaşlarından daha fazla şiddet bölgelerine yaklaşmak zorunda kaldıklarını bildirerek, "yerel" gazetecilerin yabancı muhabirlere göre daha fazla risk altında olduğunu doğrulamaktadır, ancak yabancı muhabirler genel olarak medyanın daha fazla ilgisini çekmektedir (UNESCO, 2017).

Afganistan'daki medya çalışanlarının karşılaştığı en büyük zorluklardan biri güvensizliktir. 2017 yılı Afganistan tarihinde gazeteciler ve medya için ikinci ölümcül yıl olarak bildirilmiştir. NAI (Afganistan'da Açık Medyayı Savunan bir Sivil Toplum Kuruluşu) raporuna göre 2017'de toplam 21 gazeteci ve medya çalışanı öldürülmüştür, 41 kişi yaralanmıştır, 21 gazeteci dövülmüştür, 69 gazeteci tehdit ve hakarete uğramıştır ve 14 gazetecinin özgürlüğü elinden almıştır (Amiri, 2017).

Muhabirler, özellikle bir çatışma bölgesini haber yaptıklarında veya yolsuzluk gibi hassas konuları haber yaptıklarında büyük tehlike arz etmektedir. Afgan gazetecilere yönelik tüm bu tehditler, çatışmanın her tarafından gelmektedir. Ayrıca, NAI'nin aylık raporuna göre, Aralık 2017'deki şiddetin %37'si güvenlik ve hükümet personeli tarafından gerçekleştirilmiştir. 167 şiddet olayından 62'si (tehdit, hakaret, sindirme ve gazetecilerin özgürlüklerinin kısıtlanması dahil) hükümet yetkilileri tarafından gazetecilere bildirilmiştir. Gazetecilerin öldürülmesi ve yaralanmasından kaynaklanan şiddetin %40'ı, 2017'de gazetecilere yönelik 167 şiddet vakası bildirilmiştir ve bunların 62'si Taliban, DAESH, ve Haqqani Network tarafından hedef alınmıştır" (NAI, 2017). Son zamanlardaki ölümcül olaylardan biri de 18 Aralık 2017'de teröristlerin Afgan Voice Haber Ajansı'na yönelik saldırıydı. 21 gazeteci ve medya çalışanının yaşamını yitirdiği, 18 kişinin de yaralandığı bu saldırıyı IŞİD terör örgütü üstlenmiştir. Medya, Taliban ve IŞİD tarafından ahlaksızlığı, diğer kültürleri ve İslam karşıtı programları desteklememesi konusunda sık sık uyarılmıştır.

Öte yandan, yanıt veren 20 gazeteciden 20'si, çatışmaları bildirirken ve bazı hassas konuları araştırırken, sahadaki en büyük zorluklardan birinin güvensizlik olduğunu

belirtmiştir. Alam Jan, başkent Kabil'deki Salaam Watandar ulusal radyo istasyonunda çalışan bir gazetecidir ve şöyle demektedir: “Gazeteciler farklı silahlı gruplar tarafından tehdit ediliyor. Biz yolsuzlukları, haraçları, adam kaçırmaları rapor ederken ve diğer hassas konuları soruştururken, hükümet içinde savaş ağalarının kendileri büyük bir tehdit oluşturuyor”. Hilal Ershad, 2016'dan beri Khost vilayetinden Kabil Haber TV programı için haber yapmaktadır. Şunu iddia etmektedir: "En büyük tehdit hükümet değildir, belki silahlı gruplar. Çoğu zaman hükümet bizi kolluyor ama çok ender durumlarda gazeteciler hükümetin resmi şiddetiyle karşılaşabilmektedir.” (NAİ, 2017)

Afganistan gazeteciler ve medya çalışanları için güvenli olmasa da ülkede genel olarak basın ve ifade özgürlüğü gelişmektedir. Sınır Tanımayan Gazeteciler 2017 dünya basın özgürlüğü endeksine göre komşu ülkelerle karşılaştırıldığında Afganistan 180 ülke arasında 120. sırada yer alırken, aynı listede Afganistan'ın arkasında Hindistan, Pakistan, Tacikistan ve İran yer almaktadır (Haand, 2019).

RSF (Sınır Tanımayan Gazeteciler) örgütünün 2022 endeksinde Afganistan 180 ülke arasında 156. sırada yer almaktadır ve Türkiye ise 149. Sıradaydı (RSF, 2022). RSF, Afganistan Medyasını şöyle özetlemektedir: “15 Ağustos 2021'de Kabil'in Taliban'ın eline geçmesi medyayı kökten değiştirdi. Üç aylık bir süre içinde Afgan medya kuruluşlarının %43'ü ortadan kayboldu. Ağustos başında Afgan haber merkezlerinde çalışan 10.780 kişiden (8.290 erkek ve 2.490 kadın), Aralık ayında yalnızca 4.360'ı (3.950 erkek ve 410 kadın) veya on gazeteciden dördü hala çalışıyordu. Orantılı olarak, kadınlar çok daha fazla etkilendi: Taliban'ın gelişinden bu yana beşte dördünden fazlası (%84), oysa iki erkekten yalnızca biri (%52) işini kaybetmiştir.” (RSF, 2022).

Afganistan'ın 34 ilinin 11'inde (Badghis, Helmand, Daikundi, Ghazni, Wardak, Nimroz, Nuristan, Paktika, Paktia, Samangan ve Zabol) en çok acıyı geçen yıl kadın gazeteciler çekmiştir ve medyadan tamamen kaybolmuştur. 15 Ağustos 2021'den önce Afganistan'da istihdam edilen 2.756 kadın gazeteci ve medya çalışanından sadece 656'sı hala çalışmaktadır. Bunların %84,6'sı Kabil bölgesinde çalışmaktadır (RSF, 2022).

Afgan kadın gazeteciler, medya özgürlüklerinin çeşitli yönlerden tehdit altında olduğu bir ülkede cinsiyetleri ve meslekleri nedeniyle önemli güvenlik kaygıları yaşamaktadır. Afgan kadın gazeteciler, Afganistan'da devam eden çatışma ve

istikrarsızlığın yanı sıra kadınların hareket ve ifade özgürlüğünü sınırlayan yaygın kültürel ve sosyal normlar nedeniyle önemli güvenlik kaygılarıyla karşı karşıyadır. İşleri nedeniyle taciz, korkutma, şiddet ve hatta ölüm riskiyle karşı karşıyadır. Katılımcıların tamamı, Afganistan'daki gazeteciler için en büyük sorunun güvensizlik olduğuna inanmaktadır.

Bence Afganistan'daki kadın gazetecilerin en büyük sorunu güvenlik sorunudur. Gazeteciler tarafsız insanlardır ve kimsenin tarafını tutmazlar ama her gün vurulurlar, dövülürler ve öldürürler. Bu sorunu çözmek için karşı tarafa gazetecilerin tarafsız olduğu ve düşman olmadığı konusunda kamuoyu bilinçlendirilmelidir. (G-1)

Afgan kadın gazetecilerin ve farklı sektörlerde çalışan diğer Afgan kadınların bence en büyük sorunu güvenlik eksikliğidir. Mevcut koşullarda Afgan kadın gazetecilerin hiçbiri güvende değildir. (G-5)

Bence Afgan kadın gazetecilerin en büyük sorunu özgür ve rahat olamamalarıdır. Afgan kadın gazeteciler özgür değiller, düzgün ve sakin bir şekilde bilgi toplayamıyorlar. Şu anki durumumda kendimi yüzde bir bile güvende hissedemiyorum. Güvenlik yoktur. (G-4)

Bence Afganistan'daki kadın gazetecilerin en büyük sorunu güvensizliktir. Mevcut durumda bu güvensizlik daha da arttı. Bu güvensizlik ve güvenlik tehditleri, bir kadın gazetecinin işini sönük bırakıyor. Bir kadın muhabir olarak kendimi hiç güvende hissetmiyordum. Sadece ben değil, tüm meslektaşlarım Afganistan'da kendilerini güvende hissetmiyorlardı. Afganistan, Afgan kadın gazeteciler için dünyanın en güvensiz ülkelerinden biridir. (G-6)

Bu araştırmaya ve diğer ulusal ve uluslararası araştırmalara dayanarak, kadın gazetecilerin fiziksel güvenliklerinden endişe duydukları kesindir. Kadın gazetecilerin ya ülkedeki genel güvensizlik ortamından ya da meslekle ilgili nedenlerden dolayı fiziksel bir güvensizlik duygusu altında çalıştıklarını göstermektedir. Bu ayrıntılar, onlar için daha iyi bir güvenlik ortamı sağlamak için bazı ciddi girişimlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra kadın gazeteciler işleriyle ilgili olarak yıldırma, tehdit veya tacize maruz kaldıklarını söylemektedir.

Bir devlet radyosunda çalışan kadın gazeteci yaşadıklarını şu şekilde paylaşmaktadır.

Çalışma alanımda birçok güvenlik sorunuyla karşılaştım. Gazeteci olduğum için hep tehdit edildim. Uzun zaman önce kimliği belirsiz kişiler tarafından takip ediliyordum ve hatta evimize uyarı yazıları astılar. Sonunda üç ay için işe gitmedim ve adresimizi değiştik. Üç ay sonra geri işime gittim. (G-1)

Bu bağlamda bu kadın gazetecinin sürekli olarak kaynağı belli olmayan tehditlerle karşı karşıya olduğunu görülmektedir. Bu tehditlerden kurtulmak için işine ara vermek ve adresini de değiştirmek zorunda kalmıştır.

Bir başka katılımcı, sadece dışarıda değil, çevrimiçi olarak da uyarıldığını söylemektedir. Yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

Sürekli belirsiz kişiler tarafından motosiklet ile beni takip ediyordu. Çok korkuyordum. Sonra Facebook'te tanımadığım biri tarafından tehdit edildim ve bana işi bırakmamı söyledi ve bu işin iyi olmadığını ve bu işin şeriat açısından sorunlu olduğunu ve bu gazetecilik işini yapmamalısın dedi. Daha sonra sorunu şube müdürüyle paylaştım ama bir faydası olmadı ve sonunda Facebook hesabımı kapatıp vazgeçtim. (G-4)

Bu bağlamda katılımcı, sadece dışarıda değil, çevrimiçi ortamda da sorunlarla karşılaştığını söylemektedir. Bunun yanı sıra müdüründen yardım bile istemiş ancak herhangi bir yardım alamayınca daha sonra adresini değiştirip Facebook hesabını kapatmıştır.

Başka bir katılımcı günlük zorlu yaşam deneyimlerini bu şekilde paylaşmaktadır.

Her gün göreve gittiğimde korkarım ve her dakika bir merminin bana isabet edeceğini düşünürüm. Çoğu zaman, bu korku ve endişe nedeniyle ofise girdiğimde, sakın bir zihnin olmaması nedeniyle iyi performans gösteremiyorum. Bu nedenle, bu güvenlik sorunu yayınlarımızı ve profesyonel çalışmalarımızı her zaman doğrudan etkiler. Afganistan'ın mevcut durumunda gazeteci olarak çalışmak iyi bir duygu değildir. Her gün bir gazeteci vuruluyor, bu yüzden şehit olmaları bizleri üzüyor ve evden çıkmak için izin almak eskiye göre zor olmuş.

Ölüm haberi bizi daha çok çalışmaya ve sert bir cevap vermeye teşvik etse de hala insanız ve kalbimiz sızlıyor ve düşüncelerimiz huzursuz oluyor. Dolayısıyla gerçekten de meslektaşlarımızın şehit olduğu haberleri bizi çok üzüyor ve medya faaliyetlerimizi etkiliyor. (G-2)

Bu bağlamda katılımcı, meslektaşlarının ölüm ve ölüm korkusundan dolayı gazeteci olarak çok iyi performans gösteremediğini ifade etmektedir. Meslektaşlarının ölümünün bile kendisini üzdüğünü ancak ailesinin bu meslekte çalışmasının güvenli olmadığını görmesi ve dışarıda çalışmasına izin vermemesi nedeniyle dışarıda çalışma izni almasının da zor olduğunu söylemektedir. O da mesleği son nefesime kadar bırakmayacağım, meslektaşlarının ölümünü boşuna gideceğine izin vermeyeceğim demektedir.

Başka bir katılımcı şöyle demektedir:

Afganistan'da kadın gazetecilerin yaşadığı güvenlik sorunlarının ne yazık ki çok yaygın olduğunu ve kadın-erkek hemen hemen her Afgan gazetecinin karşılaştığı bir sorun olduğunu söylemek isterim. Kanaatimce bu meslek Afganistan'da geçmişteki ve şimdiki sistemdeki en tehlikeli meslek ve alandır. Güvensizliğe birçok kez tanık oldum ve hatta bununla yüzleştim. Her an, her saniye ve her dakika herhangi bir kazaya her zaman hazırdım. Bir değil iki kez kimliği belirsiz kişilerden gelen tehdit ve saldırılara tanık oldum. İlkinde kimliği belirsiz kişiler tarafından işi bırakmam için tehdit edildim ve ikincisinde kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğradım. Ama ben çığlık atıp elimdeki çantayla ellerine vurunca komşular dışarı çıktı ve motosiklet kullanan kimliği belirsiz kişiler kaçtı. Bundan sonra taşınmamız gerekti ve adresimizi değiştirdik. O günden sonra farklı sokaklardan farklı burkalarla işe gittim. Çoğu zaman meslektaşlarım tehdit edilse karşı taraf medyada çalışan kadınların şeriata ve İslama aykırı olduğunu söyler, radyo veya TV görüntüsünün arkasından kadın sesi bozuk ve harammış gibi görünür. Bu nedenle birçok çalışma arkadaşım işini bırakmak zorunda kalıyor. Bir kez daha bilinmeyen bir numaradan bana yaşamak istiyorsan gazetecilik görevinden vazgeçmen gerektiğini, devam edersen bir şey olursa bunun senin suçun olacağını söylediler. Dediğim gibi arkadaşlarım ve meslektaşlarım işlerinden ayrıldılar ama ben gazeteciliğe çok ilgi duyduğum için işimden

ayrılmadım ve devam ettim. Birçok kez güvenlik tehditlerine tanık olmama rağmen, Cumhuriyet hükümeti düşene ve çalışma durumumuz değişene kadar görevime devam ettim. Bir önceki cumhuriyet döneminde, hükümetin düşmesinden sonra ölümle tehdit edilen kadın ve erkek gazeteciler, evlerini veya ülkelerini terk etmeye ve farklı ülkelere sığınmaya zorlandılar ve ben de Türkmenistan'a geldim. (G-6)

Daha önce de belirttiğimiz gibi Afgan Kadın Gazetecilerin en normal ve yaygın sorunu güvensizliktir. Tıpkı yukarıdaki katılımcının söylediği gibi, bir değil iki kez tehdit aldıktan sonra sadece adresini değil, kıyafetlerini ve sokaklarını da değiştirmekten başka çaresi kalmamıştır. Aldığı tehditlerin sebebinin de bu gazetecilik mesleğinin kadınlar için uygun olmadığına ve İslam'ın yasakladığına inanmaları olduğunu söylemeye devam etmektedir. Tehditlere rağmen işini yapmaya devam etmiştir ve 15 Ağustos gecesi hükümet düşene kadar çalışmıştır. Bir ay gizli kaldıktan sonra Türkmenistan'a gitmiştir. Bu, Afganistan'da bir Afgan Kadın Gazetecinin hayatıdır.

Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı güvenlik risklerinin sosyal sonuçları da vardır. Kişisel güvenlikle ilgili endişeler, ele aldıkları konuları veya sundukları bakış açılarını sınırlayarak otosansüre yol açabilmektedir. Bunun ifade özgürlüğü ve Afgan mediasındaki seslerin çeşitliliği açısından uzun vadeli sonuçları olabilmektedir. İlginç bir şekilde, kadın gazetecilerin sosyal medya platformları aracılığıyla çevrimiçi veya doğrudan tehditler aldıktan sonra otosansürü tercih ettiklerini söyledikleri bir diğer konudur.

Örneğin, katılımcılara halkın, devletin ya da başka bir grubun tepkisinden korktukları için otosansürü içselleştirip içselleştirmedikleri sorulduğunda, katılımcılardan biri "Devam eden olaylar hakkında bir şey yazmak istediğimi düşünmüyorum" yanıtını vermiştir (G-1). Bir diğeri, özellikle hassas sosyal meseleler hakkında yazmadığını, çünkü risk almaya değmeyeceğini söylemektedir (G-4). Afganistan'daki hassas meseleler hakkında yazmanın erkek gazeteciler için bile tehlikeli olduğunu burada eklemek uygun olabilmektedir, ancak sosyal ve kültürel açıdan hassas konular hakkında yazan kadınlar için risklerin iki kat tehlikeli olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Kadınlar herhangi bir şiddet türü hakkında bildirimde bulunduklarında, sıklıkla daha fazla şiddet ve bazen de ölümle tehdit edilmektedir.

Bu rapor için yapılan görüşmelere göre, kadın gazeteciler kendilerini iki şekilde sansürlemektedir: biri sunacakları makalelerin türünü seçerek, diğeri ise sosyal medyada sansürü kendileri seçerek. Bir gazeteci, "geçmişin ifade özgürlüğünü her zaman kısıtladığını" açıklamaktadır. "Sosyal medyada bir şey söylediğimde trollere her zaman çok dikkat ediyorum. Büyük çapta trollendikten sonra hala kendimi özgürce ifade etmekte zorlanıyorum" demektedir. (G-2)

Ancak bu, otosansür tüm kadın gazetecileri temsil etmemektedir. Birçoğu, profesyonellikleri onlar için çok önemli olduğu için, yayınlanan hikayelerini otosansürlemeyi asla hayal edemeyeceklerini söylemektedir. Bir Gazeteci, "Hikayelerimi sansürlemiyorum ve alıntılarını aynen bana söylendiği gibi gönderiyorum" demektedir. (G-3)

Kadın gazetecilerin tacize uğraması ve bu durumun onları otosansüre sevk ediyor olması, sadece kariyer gelişimlerinde bir engel oluşturmakla kalmamaktadır, aynı zamanda bir ülkede demokrasinin düzgün işlemesi konusunda da caydırıcı olmaktadır. Ayrıca halkın sahip olmayı hak ettiği bilgilere ulaşmasını da engellemektedir. Gazeteciler belli konuları haber yapmaktan çekinirse o konularla ilgili haberler halka ulaşmamaktadır. Haber medyasında kadın seslerinin zaten çok az olduğu göz önüne alındığında, kadın gazetecilerin otosansür uygulaması halkı kritik konularda farklı bakış açılarından mahrum bırakmaktadır.

Berkman Klein Center tarafından finanse edilen bir gazeteye göre (Katiyar, 2022), kadın gazetecilere yönelik çevrimiçi taciz, özgür basının olması gerektiği gibi çalışmasını engellemektedir ve bu da demokratik süreç üzerinde zararlı bir etkiye sahiptir. Devletler, konuyu hak ettiği ciddiyetle ele almalı ve bu saldırılara yeterli şekilde yanıt verebilecek yerel hukuk sistemlerini devreye sokmak için uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmelidir." Tacizciler genellikle ifade özgürlüğü gaspı altında cezasız kaldıklarından, toplumsal cinsiyete dayalı tacizin demokratik sonuçlarını vurgulamak önemlidir. Çevrimiçi taciz, dünya nüfusunun yarısının ifade özgürlüğü hakkını engellemektedir.

Her vatandaşın güvenliği ve korunması devlete aittir ve medyanın ifade özgürlüğünün ne kadar ayrılmaz bir parçası olduğu göz önüne alındığında, bu sorumluluk gazeteciler için daha da şiddetlidir. Ancak yapılan görüşmelerden en önemli

çıkarımlardan biri, kadın gazetecilerin, gazetecilerin işlerini güvenli koşullarda yürütmelerini sağlamak için çalışan yetkililerin ve kurumların sorunlarının farkında olmadıklarını düşünmeleridir.

Kadınlar, cinsiyetleri ve meslekleri nedeniyle iki ucu keskin bir kılıçla karşı karşıyadır. Gazetecilerin kendi alanlarında karşılaştıkları zorluklar ve aldıkları tehdit ve sindirme düzeyleri hakkında çok konuşulsa da kadın gazetecilerin karşılaştığı toplumsal cinsiyete dayalı tehditlere pek odaklanılmamıştır. Bir kadın gazeteci, "Yetkililerin ihmali nedeniyle kamuoyuna verilen mesaj, bizi tehdit eden veya taciz eden herkesin yanına kalabileceği, çünkü bunu durduracak ve önleyecek uygulamalar olmadığı" demktedir (G-4). Tehdit eden faillerin cezalandırılması gerektiğine inanıyor ki diğerlerine örnek olsun.

Görüşülen kişilerden birinin altını çizdiği bir diğer konu da tehdit edildiğinde kurumların ne yapacaklarını bilememeleridir. İşe giderken ölümle tehdit edildiğini, ancak bu konuda hiçbir şey yapılmadığını ve şimdi bir yıldan fazla zaman geçtiğini ifade etmektedir (G-3). Görüşmelerde, yetkililer ile gazeteciler arasında bir güven eksikliği olduğu ve bu nedenle çoğu zaman olayı bildirmemeyi, adresini değiştirmeyi veya işten ayrılmayı tercih ettiği gözlemlenmiştir.

Ülkeyi yutan daha güçlü varlıklara karşı koymak için güçlü bir medya kuruluşu gerekmektedir ve bu günlerde medya kuruluşları mali kriz nedeniyle özellikle zayıflamaktadır. Bir gazeteci, "Medya kuruluşları kendi içlerindeki ve diğer medya organlarındaki adaletsizlikleri, sorunları haber bile yapmıyor" (G-6). Medya endüstrisinin kadın gazetecileri tehditlerle başa çıkma konusunda desteklemediğinden, çünkü bu konuda hiçbir şey yapamayacaklarından bahsetmektedir.

Güvensizlik durumlarında kadınlar erkeklere göre daha savunmasız olabilmektedir ve karşılaştıkları risklerin doğası erkek meslektaşlarının karşılaştığı risklerden farklı olabilmektedir. Bu tür risklerin kabul edilmesi ve hafifletici önlemlerin alınması, kadın gazeteciler için elverişli bir ortamın sağlanması için elzemdir.

Afgan kadın gazetecilerin güvenlik endişeleri, özellikle Afganistan'ın karmaşık siyasi ve sosyal manzarası bağlamında önemli olmuştur. Afganistan'daki kadın gazeteciler, aşırılık yanlısı gruplar, savaş ağaları ve çalışmalarına karşı çıkan kişiler dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan sık sık tehditler almaktadır. Bu tehditler hem

gazetecilerin kendilerine hem de ailelerine yöneltilerek korku ve sindirme ortamı yaratılabilmektedir. Afgan kadın gazeteciler, saldırı, adam kaçırma ve hatta suikast girişimleri de dâhil olmak üzere fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. İnsan hakları ihlalleri, yolsuzluk veya kadın hakları gibi hassas konularda haber yapan gazeteciler bu tür saldırılara karşı özellikle savunmasızdır. Kadın gazeteciler hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından kısıtlamalara ve tacize maruz kalmıştır. Hareketlerinin kısıtlanması, gözetleme, sansür, keyfi tutuklamalar gibi engellerle karşılaşabilmektedir. Bu, işlerini özgürce ve güvenli bir şekilde yürütme yeteneklerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir. Afgan kadın gazeteciler için yeterli koruma ve destek mekanizmalarının olmaması, güvenlik endişelerini daha da artırmıştır. Güvenlik eğitimi, kaynakları ve yasal yardıma sınırlı erişim, riskleri azaltma ve tehdit veya saldırı durumunda tazminat arama yeteneklerini engellemektedir.

2.2.2. Kültürel ve Toplumsal Sorunlar

Çoğu ülkede, köklü toplumsal normlar ve zararlı toplumsal cinsiyet klişeleri, bir kadının bir erkekle eşit koşullarda gazetecilik kariyerine başlaması ve bunu sürdürmesi önünde muazzam bir engel oluşturmaktadır (UN, 2017). Gazeteciliğin kadınlar için "uygun" bir kariyer olmadığına inanılan birçok durum vardır. Sonuç olarak, mesleğin dışında kalmak ya da bırakmak için yoğun bir toplumsal baskı olabilmektedir (Article 19, 2016).

Kadın gazeteciler, toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla ilgili kurum içi ve medya içi sorunlarla ilgili farklı türde sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. İlk olarak, dahili olarak aile sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Toplumda anne ve baba kızlarının medya kuruluşunda çalışmasına izin vermemektedir. Bunun her zaman tuhaf bir iş olduğunu düşünmektedir. İkincisi, evlendikten sonra kocası onu gazetecilik mesleğini taşıyıcı olarak devam etmesi için teşvik etmemektedir çünkü evlendikten sonra aileye yeterince zaman ayıramamaktadır ve bebek gelirse bebeği de büyütemeyecektir (Safa ve Akter, 2015).

Afganistan'daki geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal beklentiler, kadın gazeteciler için ek zorluklar oluşturabilmektedir. Medya da dahil olmak üzere kadınların

kamusal hayata katılımına karşı çıkan topluluklarındaki muhafazakâr unsurların toplumsal damgalama, ayrımcılık ve tepkisiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Afganistan'da gazetecilik, çoğu tarafından kadınlar için “ahlaksız” bir meslek olarak algılanmaktadır. Radyoda canlı yayında bir gazeteciye, kadınların ev dışında çalışmaması gerektiği için çalışmayı bırakması söylenmiştir. Gazeteciler ayrıca güvenliklerini sağlamak için çalışmaları sırasında gerçek isimlerini kullanmadıklarını da bildirmektedir. Bir gazeteci, köyünde radyo istasyonunda iş yapan her kadını ölüme mahkûm eden 'gece mektupları' dağıtıldığını bildirmiştir. Bu, gazeteciden işini bırakmasını talep eden köyün yaşlıları tarafından gayri resmi bir Jirga'ya (Jirga, Peştun sosyal kodu olan Peştunvali'ye göre oy birliği ile kararlar alan bir liderler meclisidir) yol açmıştır. Korktuğu için programını 45 gün askıya almıştır, ancak farklı bir isim, ton ve zamanlama benimsedikten sonra kaldığı yerden devam etmiştir.

Taliban rejiminin devrilmesinden sonra televizyona çıkan ilk Afgan kadın olan gazeteci Parwin Mushtakhel, kocasının evlerinin önünde vurularak öldürülmesinin ardından sürekli ölüm tehditleri ve kendisinin ve çocuklarının güvenliğinden endişe duyması nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Aldığı ölüm tehditlerine ek olarak, kendi ailesinin Afganistan'da şarkı söylemenin "fahişe olmak gibi" olduğunu belirterek onun şarkı söylemesini onaylamadığı bildirilmiştir. “Taliban gidince kadınlar için işlerin iyiye gittiğini sanıyordum, şimdi ise uzun bir süre değişmeyeceklerini düşünüyorum” demiştir (Lamb, 2009). Benzer şekilde, Kandahar'lı genç bir kadın da 2008'de televizyonda yayınlanan “American Idol”ün Afgan versiyonu olan “Afghan Star” şarkı yarışmasına katılmıştır ama “İslam'ı ve ailesinin namusunu lekelemekten” aldığı sayısız ölüm tehdidi sonucunda ülkeyi terk etmiştir.

Geleneklerin ve sosyal normların muhafazakâr yorumlarının kadınların kamusal hayata katılımını sınırlama biçimi, Afganistan'da kadın haklarının gerçekleşmesinin önündeki ana engellerden biridir. Kadın hareketini daha fazla bastırmak için dinin keyfi kullanımı, sıklıkla geleneklerin sürdürülmesine hizmet etmektedir. Kadın İşleri Bakanı'na göre, Afgan kadınları onlarca yıl öncesine dayanan dayanılmaz geleneklere tabidir. Bu geleneklerin herhangi bir dini veya hukuki dayanağı yoktur, ancak halk bunları kabul etmektedir” (Vogt, 2009).

Bazı durumlarda İslam'dan önce gelen zararlı geleneksel uygulamalar, din adına kabile, topluluk ve dini liderler tarafından pekiştirilmiştir. Bununla birlikte, "gelenek" kavramı bir dereceye kadar ihtiyatla ele alınmalıdır, çünkü "Batı'nın gözünde gelenek gibi görünen şey, birçok durumda, zayıfın boyun eğdirilmesinin yeni ve daha acımasız biçimlerinin tezahürüdür; metalaşmış bir suç ekonomisi, tam bir güvenlik eksikliği ve savaş, toplumsal ayaklanma ve yoksulluk tarafından sınırına kadar sınanan güven ve dayanışma bağlarının aşınmasıdır." (Kandiyoti, 2007).

Sonuç olarak, birçok topluluk ve aile, kadınların evde kalması gerektiğine içtenlikle inanmaktadır. Popüler bir Afgan atasözü bunu özetlemektedir: “Kadınlar ev ya da mezar için yaratılmıştır”. Cinsiyet ayrımı geleneği bu inancı pekiştirmektedir. Pek çok durumda, kadınlar yoğun bir gerginlik yaşadıklarını belirtmiştir. Çoğu kadın, erkek akrabalarından, meslektaşlarından ve topluluk üyelerinden gelen sürekli baskıyla karşı karşıya kalmak yerine, bu görevlerinden istifa etmek anlamına gelse bile, düşük profilli bir yaklaşımı tercih etmiştir. Bu tutum, kırsal kesimler veya örgün eğitimden yoksun ailelerle sınırlı değildir, aynı zamanda benzer şekillerde kısıtlanmış olan kent merkezlerindeki kadın ve kız çocuklarına da yayılmıştır.

Bununla birlikte, birçok aile, geniş aileleri ve toplulukları içinde, kadınların işe gitmesinin onaylanmamasından endişe duymaya devam etmektedir. Bazı aileler, kendi güvenliklerini ve diğer aile üyelerinin güvenliklerini riske atarak, kadınlarının ev dışında herhangi bir faaliyette bulunmasına izin vermemektedir. Bir kadının belirttiği gibi, “eğitilmiş bir kadının kocası, eğitimsiz aile üyelerinin etkisi altındaysa, karısının çalışmasına izin vermez” (UNAMA, 2009). Bu nedenle, bir kadının çalışması için genellikle kocalardan ve ailelerden gelen destek bir ön koşuldur.

İslam'ın muhafazakâr ve yanlış yorumları, Afgan'ların bir kadın için neyin caiz olup olmadığına ilişkin algılarını benzer şekilde şekillendirmektedir. Dini liderler ve topluluk liderleri, insanların tutumlarını dikte etmeseler bile etkilemede muazzam bir güce sahiptir. Bazı mollalar, evin dışında çalışmanın İslam'a saygısızlık olduğunu söylemektedir. Bir kadın milletvekili şunları söylemiştir: “Çalışmamam konusunda uyarıldım çünkü kadının ev dışında çalışması tabu ve şeriat tarafından yasaklanmış olmasıdır. Aldığım maaş haram ve evde oturmak zorundayım.” Bir eyalet meclisi üyesi,

bazı Mollaların bu tür kadınların kocalarını kafir olarak etiketlediklerini eklemiştir (UNAMA, 2009).

Ülkenin batısındaki odak grup görüşmelerinde mollalar, “Müslüman bir kadın için rol model Peygamberin eşleri ve kızıdır. En iyi kadınlar evde oturanlardır. Kadının asıl görevi, evi idare etmek ve çocukları İslam ahlakına göre yetiştirmektir.” Dini liderler tarafından camilerde veya diğer halka açık yerlerde bu tür açıklamalar, kadınların güvenliğini daha fazla tehlikeye atma riskini taşımaktadır. Bazı kişilerin evde kalmadıkları takdirde kendi aile üyeleri de dahil olmak üzere kadınları korkutmak veya onlara zarar vermek için kendilerini yetkili ve yetkilendirilmiş hissetme olasılığı yüksektir.

Kadınların topluma katılımını kısıtlayan toplumsal cinsiyet kalıplarını desteklemek için muhafazakâr dini inançların kullanılması, bu fikrin nasıl uygulandığına bir başka örnektir. Özellikle il düzeyindekiler de dahil olmak üzere kamu kuruluşlarında önemli roller üstlenen kadınlara yönelik sert eleştiriler yöneltilmektedir. Bir molla UNAMA'ya şunları söylemiştir:

“Kadınlar duygular açısından daha hassas ve erkeklerden daha duygusal olduklarından, kadınlar çalışmamalı ve önemli devlet dairelerinde görev almamalıdır. Bu nedenle erkekler kadar yetkin performans gösteremezler. Lideri kadın olan hiçbir ulus kurtarılmayacaktır. Afganistan'da kadının yeri kesin olarak, aile “namusunu” savunmak için cinselliğine sahip çıkan ailedir; bu, diğer tüm kaygıları geçersiz kılar.” Sonuç olarak, erkekler, ailenin “namusu” korunacak şekilde adalet dağıtma görevini üstlenmişlerdir; genellikle bu, kadınların pahasına gerçekleşir. Afgan toplumunda sadece erkeklerin onur üzerinde güce sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle kadınların, onu korumak için “adil” bir çözümün nasıl oluşturulacağı konusunda çok az söz hakkı vardır. (UNAMA, 2009, s. 53).

Görüşülen kişiler, bir kadının bir medya kuruluşunda çalışmasının aile bireyleri için otomatik olarak bir gurur kaynağı haline geldiğini söylemiştir. Kadının medya alanında çalışmasıyla ailenin sosyal statüsünün arttığını belirtmişlerdir. Ancak çoğu zaman kadın gazeteciler yanlışların karşısında durduklarında toplumun belirli kesimleri tarafından en

çok da haber yapmaya cesaret eden kadınlar oldukları için ağır eleştirilere maruz kalıyorlar.

Gazeteciliğin çok nankör bir iş olduğunu hissediyorum. Evet, bazı insanlar bununla gurur duyuyor ama çoğu insan bizi sevmiyor çünkü bazen toplumda sevilen veya saygı duyulan bazı insanlar hakkında alışılmadık şeyler yazıyoruz; bazen toplumun acı gerçekleri hakkında yazıyoruz (UNAMA, 2009, s. 55).

Mesleğin gerektirdiği gibi hem kadınlar hem de erkekler nesnellik ve doğruluktan yana durmak zorundadır. Ancak insanlar genellikle kadınların bu mesleğe katkısını kabul edememektedir. Kadınların işlerinin bir parçası olarak eve geç geldikleri veya gece geç saatlerde düzenlenen etkinliklere katıldıkları zamanlarda, insanlar onları normları çiğnedikleri ve “çizgiyi aştıkları” için ciddi şekilde eleştirmektedir. Ancak bu tür eleştiriler asla meslekte çalışan erkeklere yönelik değildir ve dolayısıyla gazetecilik mesleğinde çalışan kadınlara yönelik Ortodoks tavrı yansıtmaktadır (Chakraborty, 2015).

Katılımcılardan biri medyada çalışmak için ailesinden izin almasına rağmen bir meslektaşının ailesinin işten ayrıldığını ve ailevi sorunlar yaşadığını ifade etmektedir.

Kendi isteğimle medyaya yöneldim ve ailem bana muhabir olarak çalışma izni verdi. Ama bir meslektaşım vardı ki ailesinden izin alıp basında çalışmak için kızının yakın akrabaları bunu öğrenince ban yemesine sebep oldu bu da kızın aile ve yakın akrabaları arasında sözlü ve fiziki bir çatışmaya yol açtı. Hatta o kadar ki kızın aile ve yakın arkadaşların birbirlerine silah çektikleri ortaya çıktı. Konu büyük bir kavgaya dönüştü ve sonunda kız medyayı bırakmak zorunda kaldı. Ne yazık ki, Afganistan'daki kadın gazeteciler de faaliyetleriyle ilgili benzer sosyal sorunlar yaşıyor. (G-1)

Bu bağlamda medyada çalışan kadın gazetecilerin kararı sadece ailesinin değil, yakınları da devreye girmektedir ve kararına karşı çıkarlarsa her şey olabilmektedir. Bir kadının medyada çalışabilmesi için önce ailesinin, ardından akrabalarının iznini alması gerekmektedir. Sosyal olarak Afganlar birbirleriyle yakın akraba olduklarından, akrabaların kararı da önemlidir ve etkilemektedir.

Bir başka katılımcı da kadın gazetecilerin toplumsal sorunlarını şöyle anlatmaktadır.

Bizim toplumumuz öyle bir toplum ki kızların evden çıkıp okumasını bile istemiyor ve gazetecilik yapmak küfür olarak görülüyor. Afganistan'da gazetecilerin karşılaştığı en büyük ve en önemli sorun aileleri, akrabaları ve arkadaşlarıdır. Medya alanına gelmek istediklerinde medya alanı kendilerine fuhuş merkezi olarak anlatılıyor ve medyaya giden kızın oradaki herhangi bir çalışanla yanlış bir ilişkisi vardır diye algılanıyor. Yani bu akrabalar, kızın medyaya girmesi durumunda farklı insanlarla kötü ilişkileri olacağını düşünüyor. Önceki zamanlardan bahsetmiyorum ama her ne varsa şimdi yoktur. Günümüzde medya değişti ve böyle kötü insanlar yok ve medyada o kötü insanlara yer verilmiyor. Şimdi de bile kadın gazeteciler medyaya giden her kadının kötü olduğunu düşünüyor ama bütün bunlar sadece bir fantezidir. Bu sorunun çözümü, önce kendimizin ailemizi bilinçlendirmemiz ve bunların söylenti olduğunu bilmelerini sağlamamızdır ve bugünün medyası geçmişin medyasından çok farklıdır. Liderimizin nasıl olduğunu, yayın yöneticimizin nasıl olduğunu, diğer çalışma arkadaşlarımızın ve çalışanlarımızın nasıl olduklarını ve bize nasıl davrandıklarını medya ortamı ailemizle paylaşmalıyız. Günümüzde tüm bu kamuoyu radyo, televizyon, basın ve çevrimiçi medya aracılığıyla çözülebilmektedir. (G-3)

Bu bağlamda, Afganistan'ı kadın gazeteciler için en tehlikeli ülkelerden biri haline getiren tüm güvenlik sorunlarına ve kaygılara rağmen bu katılımcı, Afganistan'daki işi için en büyük tehdidin toplumsal sorunlar olduğunu söylemektedir. Daha önce de söylediğimiz gibi, Afganistan'da Gazetecilik, meslektaşlarıyla kötü ilişkilere sahip olmakla suçlanan kadın gazeteciler için kötü bir meslek olarak görülmektedir.

Bir diğer katılımcı şöyle anlatmaktadır:

Şanslıyım ki okula gitmeme, okumama ve çalışmama hiçbir zaman engel olmayan bir ailede yaşıyorum. Okula her zaman özgürce gittim ve ailem izin verdi. Lise ve okulumu bitirmeden önce gazeteci olma tutkusunu ve ilgisini buldum ve neyse ki Afganistan gibi toplumun tüm sorunlarına rağmen ailem yüksek öğrenimime

devam edebilmem için gazetecilik okumamı önerdi ve beni her şekilde desteklediler. Bu sayede gazetecilik mesleğime rahat ve yavaş yavaş başlayabildim ve ardından üniversite sınavına girdim ve oradan da gazetecilik fakültesinde başarılı oldum. Ben kendim ailemden izin aldım. Ancak toplumda kadın gazetecilere yönelik olumsuz bir bakış var ve kadın gazeteci olmayı sevmiyorlar. Şanslıyım ki ailem beni gazetecilik alanında destekliyor ve en büyük destekçimdir. Halbuki akrabalarım benim gazeteci olmamı istemediler ama ben görmezden geldim ve bu nedenle çoğu akrabalarım bizimle ilişkileri bozdular. Ben bundan hiç üzülmедim çünkü benim için mesleğim akrabalarımдан daha önemlidir. (G-6)

Bu bağlamda ailesinin desteğini ve yardımını aldığını ancak yine de yakınlarının durumu kabullenmediğini ve onlardan ayrıldığını söylemektedir. Gazeteciliğe büyük bir tutkusu ve sevgisi olduğu için, akrabalarının kendilerinden ayrılmasına üzülmедiğini söylemektedir.

Sadece Afganistan'da geçerli olan bir diğer konu da kadın gazetecilerin sahte isimlerinin kullanılmasıdır. Bu sahte ismin kullanımı kısa süreli değil uzun sürelidir ve her istediği zaman değişir ve bu medya yönetimlerinin de kabul ettiği bir durumdur. Sahte isim, bir kişi veya grubun belirli bir amaç için kullandığı, orijinal veya gerçek adlarından farklı olan hayali bir isimdir. Bu aynı zamanda tamamen veya yasal olarak bir kişinin kendi adının yerini alan yeni bir isimden de farklıdır. Birçok sahte isim sahibi, anonim kalmak istedikleri için sahte isimler kullanmaktır (Wikipedia, 2020).

Bir katılımcı sahte isim kullanma sebebinin güvenlik sorunları olduğunu söylemektedir.

Güvenlik, sosyal ve toplumsal sorunlar, bir kadın muhabirin medyaya sahte bir isimle girmesine neden olur. Medya ismi gerçek ismimden farklı olan insanlardan biriyim. Farklı isimlerle iki kez kendime sahte bir isim seçmek ve medya faaliyetlerimi bu isimle sürdürmek zorunda kaldım. Bir güvenlik sorunuyla karşılaştıktan sonra ailemin başı derde girmesin ya da bana zarar gelmesin diye medya adımı değiştirdim. Medya çalışmalarına devam etmenin tek yolunun sahte bir isim seçmek olduğunu düşünüyorum. Cumhuriyet devrine kadar bu isimle çalışmaya devam ettim, fakat devrildikten sonra isimden ayrılmak zorunda

kaldım. Birçok kez tehdit edildiğim ve sahte isimle devam ettiğim için yakalanmak istemedim. Bu nedenle işimden ayrılmak zorunda kaldım ve daha sonra da ülkeyi terk etmek zorunda kaldım. (G-6)

Bu bağlamda bu kadın gazeteci birilerine yakalanmamak için mesleği gereği sahte isim kullanmak zorunda kalmıştır. Ayrıca, dışarıda ne zaman kendini güvensiz hissetse, öncelikle sahte adını ve ses tonunu değiştireceğini söylemiştir.

Başka bir katılımcı sosyal sorunlar nedeniyle sahte isim kullanmak zorunda kaldığını söylemektedir.

Ben sosyal problemlerden dolayı sahte bir isim kullanmak zorunda kaldım. Medyaya gitmek istediğimde babam bana kızımın adını değiştirip sahte bir isim seçmeye çalıştığını söyledi. Babam da bana medyada çalışma izni veriyoruz ama diğerlerine izin verilmeyebileceğini söyledi, bu yüzden kendimi toplumun sorunlarından ve tartışmalarından korumak için beni sahte bir isim seçmeye zorladı. Yani bu sahte isim medya alanında hala kullanılmaya devam ediyor ve gerçek adım gibidir. (G-3)

Bu bağlamda, babasından izin almasına rağmen, babasının akrabalarının kendisine gazetecilik yapmasına izin vermemesinden korktuğu için sahte isim kullanması gerektiğini söyleyip bu isim altında çalışmaya devam etmek istemektedir.

Sahte isimlerin kullanılması normaldir ve Afgan kadın gazeteciler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır ve bu araştırmanın tüm katılımcıları bunu onaylamış ve söylemiştir.

Medyada sahte isimlerin kullanılması %100 doğrudur ve birçok gazeteci kendilerini korumak ve medya faaliyetlerini bu sahte isim altında yürütmek için sahte isimler kullanmaktadır. Ben de sahte bir isim kullanıyorum. (G-1)

Afganistan'ın sosyal sorunları nedeniyle aileler kızlarının gazeteci olarak çalışmasına kolay kolay izin vermiyor. Ama izin verirlerse radyoda ya da medyada sahte isim kullanmasına izin verecekler. Ben kendim medya faaliyetlerimi sahte bir isim altında yürütüyorum. (G-4)

İş görüşmesinden sonra onay aldığımda patronum hem sosyal hem de güvenlik açısından güvenli olacağı için kendime sahte bir isim seçmemi söyledi. Çalışmaya başladığımda sahte bir isim kullandım. (G-5)

Afgan kadın gazeteciler, gazetecilik yapan bir kadın olmanın getirdiği toplumsal damgalamadan ve güvenlik sorunlarından kaçınmak için sahte isimler kullanmaktadır. Röportaj sırasında bazıları size verdiğimiz isimlerin de sahte olduğunu gülerек söylemektedir. Afgan kadın gazeteciler, medyada çalışma kararlarını ailelerinin desteklediğini söylemektedir. Sorun, daha geniş toplulukta diğerlerinin kadın gazetecileri ahlaksız olarak görmesidir. Afganistan'ın muhafazakâr gelenekleri, kadın muhabirlerin çıkarlarının peşinden kolayca gitmesini son derece zorlaştırmıştır.

Afgan Gazetecilerin Güvenlik Komitesi (AJSC) yetkilileri tarafından yayınlanan bir rapora göre, güvenlik tehditlerinin yanı sıra aile önyargılarının kadınların medyada gerçek isimlerini veya kimliklerini açıklamalarını sıklıkla engellediğini söylemektedir. AJSC'de kadın işleri sorumlusu olan Atifa Ghafouri, bu olgunun ne kadar yaygın olduğunu tahmin edememiştir, ancak kadınların bu kadar yaygın damgalamaya karşı duramayacaklarını hissettiklerini söylemektedir. "Aileleri [meslek seçimlerinden] memnun olmalarına rağmen kendilerini ve hayatlarını korumak için sahte isim kullanan kızlar tanıyorum, ancak daha geniş toplum korkusuyla sahte isim kullanan kızlar da var" demiştir (Institute for War and Peace Reporting, 2018).

Afgan kadın gazeteciler, işlerini ve özel yaşamlarını önemli ölçüde etkileyebilecek çeşitli sosyal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar, Afganistan'daki sosyo-kültürel bağlamdan ve hâkim olan toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklanmaktadır. Genellikle güvenilirliklerini ve kariyer ilerleme fırsatlarını baltalayan önyargılarla karşı karşıya kalmaktadır. Kadınların rollerine ilişkin geleneksel görüşler nedeniyle meslektaşlarından, kaynaklardan ve halktan direniş ve şüphecilikle karşılaşmaktadır. Erkek egemen bir alanda çalıştıkları ve toplum tarafından öngörülen geleneksel cinsiyet rollerinin dışında kariyer peşinde koştukları için sosyal damgalanma ve marjinalleşme ile karşı karşıya kalmaktadır. Eleştiriye, dışlanmaya ve hatta topluluklarındaki muhafazakâr unsurların tehditlerine maruz kalabilmektedir.

2.2.3. Cinsiyet Ayrımcılığı

Kadın gazetecilerin fırsatlara eşit erişimi hala zordur. IWMF'nin Haber Medyasında Kadınların Statüsüne Dair 2011 Küresel Raporu'na (IWMF, 2011) göre, her zamankinden daha fazla kadın gazeteci olmasına rağmen, cam tavan kadınların sorumluluk pozisyonlarına ilerlemesini hâlâ yasaklamaktadır. Buna ek olarak, Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (IFJ) ve Maaş Göstergesi tarafından yapılan bir araştırma, gazetecilikte kadın ve erkeklerin farklı şekilde kazandığını ve Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama ücret farkının %16 olduğunu ortaya koymuştur. İncelenen 16 ülkenin 14'ünde erkekler kadınlardan daha fazla kazanmaktadır.

IFJ'nin Güney Asya Medya Dayanışma Ağı (SAMSN) ile iş birliği içinde yaptığı başka bir araştırma, bölgedeki kadınların karşılaştığı temel zorlukların şunlar olduğu sonucuna varmıştır: (1) erkeklerin daha çok siyaset veya ekonomiyle ilgili haberlere atandığı iş türlerinde ayrımcılık; (2) terfi için eşit olmayan fırsatlar ve (3) doğum yardımlarının olmaması ve çalışan anneler için yetersiz destektir. Tüm bu koşulların bir sonucu olarak kadın gazeteciler, erkek meslektaşlarına göre çok daha fazla risk altındadır. Dünyadaki bölgelerin çoğu bu sonuçları tahmin edebilmektedir. IFJ, UNESCO ve UN Women tarafından Güney Asya ve Pasifik'te kadın gazeteciler arasında yürütülen yeni bir ankete göre cinsel taciz önemli bir sorundur. Profesyonellere göre, iş yerinde cinsel tacize yaklaşık %35'i tanık olmuştur (IFJ, 2015). Mağdurların olayları bildirmemesinin en yaygın nedenleri "utanç", "sıkıntı" ve "yankı korkusu" idi.

1920'lerde, kadın gazetecilere biyolojik olarak haber odası görevleri için uygunsuz muamelesi yapılmıştır ve kadınları idari görevlere göndermiştir (Delano, 2003). Haber merkezlerindeki kadın sayısı dünya çapında artmış olsa da kadın gazeteciler erkek meslektaşları arasında hâlâ azınlıkta kalmaktadır ve ücret, terfi ve atamalarda ayrımcılığa maruz kaldıklarını ve ayrıca bazı haber kaynaklarına sınırlı erişime sahip olduklarını hissetmektedir (Miloch ve ark., 2005; Walsh-Childers ve ark., 1996).

Erkek gazeteciler, editörler ve yayıncılar haber odasına hükmederek, yalnızca olmasa da ağırlıklı olarak erkek olarak algılanan siyaset, suç ve spora ilgi ve nesnellik gibi eril değerleri yansıtan bir kültür yaratmıştır (Carter ve ark., 1998). İşgücündeki tarihsel çeşitlilik eksikliği ve bunun erkeksi değerler, standartlar ve normlar oluşturma

üzerindeki etkisi, doğası gereği erkek egemen bir endüstrinin, kadınların katılımına ve teşvik ettikleri potansiyel şefkat ve bakım değerlerine karşı önyargı ve dışlama üreteceğini ima etmektedir.

Bishu ve Alkadry'ye (2017) göre, kamu ve kâr amacı gütmeyen dönemlerde maaş eşitsizliği genellikle daha küçüktür. İşyerindeki ücret farkının, genel olarak işlere eşit olmayan erişim, işe alma ve terfiye eşit olmayan erişim ve çeşitli kuruluşlarda adil cinsiyet temsilini sağlama maliyeti dahil olmak üzere bir dizi nedeni vardır. Yüksek iş teknikleri kullanan şirketlerde bile cinsiyete dayalı ücret farklılıkları var olmaya devam etmektedir (Davies ve ark., 2015). Arulampalam ve arkadaşları (2007), Avrupa'daki cinsiyetler arası ücret farkını araştırırken ücret dağılımının üst kısmında (cam tavan etkisi) ve alt kısmında (yapışkan zemin etkisi) daha görünür hale gelen fenomenle birlikte, cinsiyete dayalı ücret farkının sektörler ve ülkeler arasında önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Baguelin'e (2010) göre, cinsiyete dayalı ödeme yaklaşımından yararlanabilecek "gözlemlenmemiş" kurumsal değişkenler vardır. Erkek ve kadın istihdam yerleri bunların başında gelmektedir. Devam eden ücret eşitsizliklerini açıklamak için eninde sonunda kullanılacak olan argümanlar nedeniyle, kadınların ahlaki çalışma motivasyonunu göz ardı eden meslekleri seçme olasılığı daha yüksektir. Bunun nedeni, dışsal emekten daha az özgüven elde etmeleridir. Hane içindeki cinsiyete dayalı iş bölümü de cinsiyete dayalı ücret farkıyla ilişkilidir (Blau ve Kahn, 2007).

Geçen yüzyıldaki büyük kazanımlara rağmen, kadın gazeteciler haber endüstrisinde, özellikle karar alma ve politika belirleme pozisyonlarında hala yeterince temsil edilmemektedir. Cinsiyet ayrımcılığı, "kişinin cinsiyeti temelinde haklı bir sebep olmaksızın yapılan her türlü farklılaştırma, dışlama veya sınırlama" olarak tanımlanmaktadır (Harvard School of Public Health 1999). İşyeri ortamında buna eşit olmayan ücret, yan haklar, işe alma politikaları ve ilerleme fırsatları dahildir. Bununla birlikte, cinsiyete dayalı ücret farkı dünya çapında yaygın bir sorun olmaya devam etmektedir (Tharenou, 2013) ve "her zaman mevcut olan 'cam tavan', kadın işgücünün büyük bölümlerinin ilerlemesini hâlâ caydırmaktadır" (Gregory, 2003).

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'ne göre, kadın gazeteciler çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Enstitüye göre bunlardan biri, erkekler ve kadınların rollere, statü

düzeylerine ve prestij ve/veya sorumluluklara göre ayrılmaya devam etmeleridir (EIGE, 2013).

Afganistan'ın iki vilayetinde (Kabil ve Belh) Afgan kadın gazeteciliğinin durumunu inceleyen araştırma, kadın gazetecilerin pek çok sıkıntıyla yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, kadınların çalışma ücretlerinin harcamalarını karşılamaya yetmediğini ve bunun bu kadınlar için büyük bir zorluk olduğunu göstermektedir. Ankete katılanların %69,7'si maaşlarının yetersiz olduğunu, kayıtlı ve yaygın çalışma saatlerinden fazlasını yapan kadınların da fazla mesai ücreti almadığını söylemektedir. Ancak bu kadınların yüzde 19,5'i ücretsiz olarak medya kuruluşlarında çalışmaktadır. Bu araştırmaya göre, maaşsız kadın gazetecilerin yüzde 19,5'i ve bunların yüzde 16,8'i yaklaşık 5.000 ila 10.000 Afgani arasında maaş almaktadır. Bu kadınların diğerlerine (%5,81) 10-15.000 Afgani arasında ödeme yapılmaktadır (NAI, 2018).

Çalışmanın sonuçlarının açıklanması münasebetiyle bir konferansın düzenlendiği Balance sosyo-kültürel enstitüsü başkanı Masoma Mohammadi, 21 Mart 2015 tarihinden itibaren çalışmalara başladıklarını ve çalışma sırasında çok sorunlar yaşadıklarını söylemiştir (NAI, 2018).

Rapor, Afganistan'daki kadın gazetecilerin karşılaştığı diğer sorunlardan birinin de bilgiye erişim olduğunu tespit etmektedir. Çok sayıda kamu ve hükümet yetkilisi kadın gazetecilere bilgi vermemektedir. Araştırmaya katılan kadın gazetecilerin %40,3'ü hükümet yetkililerinin veya bakanlıkların basın (sözcülük) birimlerinde yer alan kişilerin gazetecilere bilgi vermeye hazır olmadığını söylemektedir (NAI, 2018).

Vatandaşların doğal hakkı olan bilgiye erişim, Afgan Anayasası'nın 50. maddesi ve Medya Yasası'nın 5. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Ancak bu tür haklar hükümet, isyancılar, yabancı birlikler ve sorumsuz silahlı kuvvetler tarafından ihlal edilmiştir. Ankete katılanların çoğu, bazı durumlarda bilgiye sınırlı erişimin raporlama güvenilirliğini etkilediğinden şikâyet etmektedir. Alam Jan, "hükümet yetkilileri medyaya bilgi vermeyi reddediyor ve bu, ifade özgürlüğünün ihlalidir" demiştir. Ayrıca, yanıt verenlerin bir kısmı, hükümet yetkililerinin de gazetecilere karşı farklı davrandığını dile getirmiştir. "Afgan hükümeti ayrıca ulusal ve uluslararası medya kuruluşları ve gazetecilere karşı farklı davranmaktadır. Bazı ülkelerden gelen muhabirler kısıtlanmış

olsa da genel olarak hükümet yetkilileri ve personeli uluslararası medyaya iyi davranmaktadır” (Khalvatgar, 2014).

İşe alım, terfi ve ücretler söz konusu olduğunda, bu konuları düzenleyen politikaların ya özel kurumlarda çalışan gazetecilerde olduğu gibi olmaması ya da devlete bağlı medya kuruluşlarında var olmasına rağmen yetersiz uygulanması veya manipüle edilmesidir. Afgan kadın gazeteciler, kariyerlerinin ilk aşamalarında daha yüksek maaşlar ve terfiler söz konusu olduğunda, devlet ya da özel kurumlarda çalışıyor olmalarına bakılmaksızın, erkek meslektaşlarına göre sıklıkla tercih edilmektedir.

Beş yıldır devlete ait bir kurumda çalışan bir Afgan kadın gazeteci, bu süre boyunca sabit bir sözleşmesiz olarak üç yıl çalışmak zorunda kaldığını iddia etmektedir. Karşılaştığı ayrımcılık olaylarından şöyle bahsetmektedir.

Geçici çalışanların ücretlerini tanımlamak için kullanılan bir kelime olan başarı ikramiyeleri patronum tarafından belirlenir. Erkek iş arkadaşlarıma 10.000 Afgani ve bana 4.000 Afgani vermeyi teklif etti. Erkeklerin aileleri için harcadıkları için daha fazla paraya ihtiyaç duyduklarını ve geçici sözleşmeli kişilerin herhangi bir faydaya hak kazanmadıklarını ısrarla savundu. Sadece sizden yapılan taleplere uyun. (G-3).

Bir bütün olarak ücret mülkiyetine yönelik bu şikâyetler, tüm yöntemlerle yapılmıştır. Erkekler ve kadınlar için belirli toplumsal cinsiyet rollerinin vücutlarına derinden yerleştiğine ve kadınların çalışma ve mesleklerini ilerletme kararlarının sıklıkla ciddiye alınmadığına inanmaktadır. Erkekler ailelerinin geçimini sağlayan tek kişi olarak görülmektedir ve bu nedenle onlara daha yüksek maaşlar verilmelidir. Ücret eşitsizliğini rasyonalize etmek için, kadınların çabalarını karalamak ve iş kararlarına daha az saygı göstermek için bir taktik olarak kullanılmaktadır.

Bir başka katılımcı, medyasındaki maaşın gazetecinin kabilesine göre belirlendiğini söylemektedir.

Çalıştığım medyada maalesef kadın ve erkek gazetecilerin maaş dengesi büyük ölçüde korunamadı. Erkek gazeteciler, kadın gazetecilerden daha fazla maaş alıyor, hatta bazılarına kabilesine göre ek maaş ve imtiyazlar veriliyor. (G-1)

Bu bağlamda tüm Afgan kabileleri için tarafsız bir yer olması gereken medyanın bile her bireyin maaşını bu kabilelere göre seçtiğini görebilmektedir.

Özel radyoda çalışan kadın, çalışma kararları bir lüks olarak görüldüğü için benzer zorluklarla karşılaşmaktadır.

“Benim maaşım 5.000 Afgani, yanımda oturan meslektaşımın maaşı 6.000 Afganidir. Yöneticimiz, eşit ücret istediğimizde kadınların buraya oyun oynamak için geldiklerini, erkek iş arkadaşlarının ise ev işlerini yapmakla görevli olduğunu bildirdi. İtiraz ettiğimde işi gerçekten ihtiyacı olan insanlara bırakmamı tavsiye etti.” (G-2).

Bu örnek, patronların eşitsizliğe karşı çıkan kadınları sık sık korkuttuğunu ve bu tehditlerin, kadınlar özel ya da geçici sözleşmelerle çalıştıklarında ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca şikâyet ve şikâyetlere yönelik meşru yolların olmadığını da göstermektedir. Pek çok kadın, iş belirsizliği ve buna eşlik eden güç dengesizliği nedeniyle pes etmeye zorlanmaktadır.

Kadın gazetecilerin farklı terfi deneyimleri de konuşulmuştur. Özel kurumlarda çalışanlar, muhabirlerin nasıl terfi ettirileceğine dair net bir politika olmadığını ve terfi kararlarının genellikle baş editörlerin ofislerinin kapalı kapıları ardında alındığını söylemektedir.

Bu gazeteci 6 yıldır özel bir gazetede prodüksiyon bölümünde tek bir terfi bile almadan çalışmaktadır.

“Bölüm başkanı olmalıydım ama kadın olduğum için başka bir bölümden erkek meslektaş getirmeye karar verdiler. Dört yıldır gazetede yapımcıyım ve gözetimim altında stajyer olarak katılanlar şu anda sorumlu yazı işleri müdürüdür. Ben 7.000 Afgani alıyorum ve önceki stajyerim 4.000 Afgani alıyor”. (G-4).

Kadın gazeteciler, hamilelikle ilgili izin ve haklarını elde etme konusunda farklı deneyimler yaşadıklarını bildirdiler. Hamile kadınların iş kanununa göre üç aylık doğum izni hakkı vardır. Devlete ait medya kuruluşlarında çalışan gazeteciler, kuruluşlarının işyerinde kreş sağlamadığını belirtmelerine rağmen iş kanununun doğru uygulanması sayesinde bu hakları elde ettiklerini söylemektedir.

Kadınlar, ayrımcı analık düzenlemelerine karşı durdukları için hiçbir zaman kabul edilmemiştir çünkü onlar yalnızca hükümetin onları koruyacak yasal yetkiye sahip olduğuna inanmaktadır. Bu inançlar sıklıkla gevşek iş kanunu uygulama ve kavrayışının yanı sıra özel işletmelerin gevşek hükümet düzenlemesini yansıtmaktadır.

Genel olarak, araştırma katılımcıları, kariyer ilerlemelerine giden yollarının her zaman zorluklarla gölgelendiğini açıklamıştır. Ücret eşitsizlikleri, terfi prosedürleri ve annelikle ilgili haklar, kurumsal olarak dikkate alındığında işyeri ayrımcılığının bariz göstergeleridir. Maaşları ve terfileriyle ilgili şikayetlere göre, yaşamdaki bir politika, yerleşik ve başarılı bir kariyere sahip olmak ve üstlerle güçlü kişisel bağları sürdürmekle doğrudan bağlantılıdır.

Bir olumlu yönü de kadın gazetecilerin kolayca işe alınmasıdır. Kadın gazetecilerin çoğu içinde bulundukları toplum ve aile kuralları gereği medyada çalışmak istemediğinden ve bu nedenle bir kadın iş başvurusu yaptığında kolayca işe alınmaktadır.

Bir arkadaşım vasıtasıyla Radyomuzun kadın haber spikerine ihtiyacı olduğunu duyunca hemen başvurdum. İlk görüşmede onay aldım ve iki gün sonra işe başladım. (G-5)

Başka bir katılımcı da aynı şeyi söylemektedir.

Altı yıllık tecrübemde, medyamızda birçok kadının çeşitli pozisyonlara başvurduğunu gördüm ve hiçbir kadın gazetecinin herhangi bir akrabalık veya üçüncü şahıs üzerinden işe alındığını söylediğini görmedim ve duymadım. Neredeyse tamamı bir hafta içinde işe alındı. (G-6)

Bu bağlamda, çeşitli medya platformlarında kadınlar için mevcut pozisyonlara daha az başvuru yapılması nedeniyle, kadın gazetecilerin gerçek bir rekabet olmaksızın kolayca işe alındığını görebilmektedir.

Önemli iş atamaları yapılırken veya belirli haber başlıklarını takip ederken erkeklere öncelik verilmesi, bu çalışmada görüşülen kadın gazetecilerin çoğu için en büyük hayal kırıklığı kaynaklarından biri olmuştur. Kadınların mesleki kararları her zaman ciddiye alınmadığı gibi, kadınların işgücü kararları da her zaman ciddiye alınmamaktadır. Kadınlar, son derece politik veya ciddi konuları ele almakta zorlandıkları

için, genellikle annelik ve çocukluk, hafif veya "havalı" haberler, eğlence ve moda gibi ev içi sorumluluklarının bir uzantısı olarak algılanan konuları haber yapmaya odaklanmaktadır. Kritik son dakika haberleri, başkanlık konferansları, savunma, güvenlik, terörizm ve siyasi haberleri kapsayan haberlere genellikle erkekler hakimdir.

“Eski baş editörümüz, kadınların sağlık ve eğitim gibi konuları haber yapmakta her zaman iyi olduğunu düşünürdü. Orduyu veya fiziksel faaliyetleri içeren herhangi bir konuyu haber yapmak için asla kadınları görevlendirmez.” (G-3)

Bu bölüm, erkek yöneticilerin kadınların doldurabileceği pozisyon türlerini nasıl karakterize ettiğini bir kez daha göstermektedir. İster sağlık ister eğitim ister kadınların evdeki geleneksel toplumsal cinsiyet sorumluluklarıyla ilgili olsun, kadınların iyi olduğu becerileri vurgulayarak iş yeri dışında var olan aynı cinsiyetçi söylemleri yeniden inşa etmektedir ve sürdürmektedir. Fiziksel aktivite gerektiren konuları ele almak her zaman erkeklere mahsustur ve bu da onların toplumdaki cinsiyet rollerinin bir uzantısıdır.

Görüşülen kişilerin çoğu, savunma ve ordu gibi görevlerin erkeklere dağıtıldığına defalarca işaret etmiştir. Bu gazeteciye göre, bu tür olaylar genellikle iş kurmuş ve çok fazla uzmanlığa sahip kişilere yöneliktir.

“Bir savaş muhabirliği kursunu bitirdikten sonra askeri haberler yazmak için başvurum. Başvurum reddedildi çünkü genellikle bu ritmi takip eden büyük insanlar, ticaret bölgelerini yeni gelen biri devralırsa sinirlenirdi. Diğer haberlerin yanı sıra polisi de haber yapanlar var. Dışarıdan gelen biri onların ritimlerini devralamaz. (G-2)

Genç ve hırslı kadınlara genellikle yeni gelenler veya yabancılar olarak saygı duyulmaktadır ve belirli erkek egemen ritimleri takip eden gazeteciler yetkilileri kızdırabilmektedir. Gazeteciye göre, kadınların genellikle iktidardakilere yakınlaşarak bu engelleri aşması uzun zaman almaktadır.

Erkeklere daha fazlasını vermek, sadece belirli programlarda değil, bir bütün olarak haber odasındaki katılımlarını genişletmek anlamına gelmektedir. Gazetecinin sonraki deneyimi, kadınlar terfi ettirilse bile üst düzey pozisyonlarda erkeklere nasıl hala avantaj sağlandığını göstermektedir.

“Geçenlerde bölüm başkan yardımcılığına terfi aldım, ancak bu yalnızca gerçek bir editoryal koruma veya yetkilendirme olmayan bir unvandır. Aynı unvana sahip en az beş veya altı kişi daha olduğu için yalnızca taban ücretle bir aşama alıyorum. Birkaç gün izin alırsa daire başkanı yardımcısı olmayacağım, muhtemelen onun yerine aynı unvana sahip başka erkekler gelecek.” (G-5)

Bu örnekteki kadın gazetecilerin deneyimleri, terfilerin her zaman kadın gazeteciler için artan bir etki anlamına gelmediğini göstermektedir. Terfi genellikle kadınlar için bir unvandan başka bir şey olarak görülmesi de yine de onların yetkilileri gerçek otoriteye ve yazı işleri üzerinde kontrole sahiptir.

Görüşülen bir başka kadın gazeteci, Afganistan'da kadın gazeteci olma talebin düşük olması nedeniyle kadın gazetecilerin kolayca işe alındığını, bu nedenle kadın gazetecilerin hak ettikleri rolü alamadıklarını söylemektedir.

Erkeklerin karar alma hakları kadınlara göre daha fazladır ve kadınların planlama kararları almasına izin vermezler. Erkeklerin işe alınması arabuluculuk ve tanıma yoluyla yapıldı, ancak Afganistan'da kadınların gazeteci olma talebi düşük olduğu için, pozisyon açıklandığında kadınlar nispeten kolay bir şekilde işe alındı. Bence kadınların karar verme hakkının olmamasının nedeni işte budur. Çoğu zaman bir Darice haber spikeriydim çünkü medyanın başı ve medyanın karar vericileri erkekti, çoğu zaman bize karar verme hakkı verilmedi. Karar alma toplantıya giriyorduk ve alınan karar neyse onu uygulaniyorduk. Bundan daha iyi seçeneklerimiz varken, kabul edilmediği için kararımızı veya görüşümüzü paylaşmaya gerek yoktu. (G-6)

Cinsiyet eşitsizliği medya endüstrisinde açıkça görülmektedir. Giderek daha fazla sayıda kadın gazetecilik mesleğine girip mezun olsa da güvenlik, destek ve kariyer ilerlemesi önünde önemli engellerle karşılaşmaya devam etmektedir ve sektörde yeterince temsil edilmemektedir. Bu cinsiyet ayrımcılığı, bilgi, temsil ve politikada büyük boşluklar yaratmaktadır. Bu da ayrımcılıktan şiddete kadar sorunların onlarca yıl boyunca dile getirilmediği ve göz ardı edilebileceği anlamına gelmektedir.

2.2.4. İş-Yaşam Dengesi

21. yüzyıl, sosyal, ekonomik, politik ve kişisel alanlarda kadın ve erkekler için fırsatların eşit olarak paylaşılacağı bir çağ olma vaadinde bulunmuştur (Rajadhyaksha, 2004). Evli kadınların tam gün çalışmasının nedeni, sadece iki veya ikiden az çocuk sahibi olma konusunda verilen farkındalık olabilir. Daha az çocuk sahibi olarak, kadınlar daha çok boş zamana sahip olmaktadır ve bu da onların dışarıda iş aramalarına yardımcı olmaktadır. Öte yandan, evli olmayan kadınlar, ailede yapacak çok fazla rolleri olmadığı için, birçok sorun yaşamadan istihdam edilmeyi kolay bulmaktadır. Oysa evli kadınların aile içinde eş, anne, kayınvalide gibi birçok rolü vardır. Evli, çalışan kadınlar enerjisini aile ve iş arasında paylaşmalıdır. Bu süreçte hem ailesini hem de işini dengelemek için kendini zorlamaktadır. Erkeğin rolleri ve sorumlulukları hem evde hem de iş yerinde kadından tamamen farklıdır. Toplumumuz açısından bakıldığında, kadınların istihdam rollerinden çok evdeki rollerine öncelik vermeleri beklenmektedir. Dolayısıyla iş ve ev arasında denge kurmak kadınların en büyük zorluklarından biridir. Greenhaus ve Beutell'e (1985) göre iş aile çatışmasının iki yönü, işin aileye müdahale etmesi ve ailenin işe müdahale etmesidir. İş-aile çatışmasının kadınlar üzerinde stres, düşük yaşam kalitesi ve hem işte hem de evde bağlılık eksikliği gibi çok sayıda olumsuz sonucu vardır. Ödüllendirici bir iş-yaşam dengesi hem yüksek iş kalitesi hem de yüksek kaliteli aile yaşamı ile sağlanmaktadır. İş-yaşam dengesi, hayatın farklı evrelerinde kişiden kişiye değişmektedir.

Matter (2012), medya endüstrisindeki kadınlarla ilgili konuların iş talepleri, aşırı rol yükü ve iş-aile çatışması olduğunu söylemiştir. Medyada çalışan kadınlar için vurgulanan başlıca sorunlar, işe alma önyargısı, cinsel taciz, işyerinde eğitim ve gelişim eksikliği idi (National Commission of Women, 2016).

Kadın gazetecilerin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle erkek meslektaşlarına göre daha güçlü aile-iş gerilimleriyle karşı karşıya kaldıkları birçok araştırma tarafından belgelenmiştir: Weaver ve ark. (2007), ABD'de kadın gazetecilerin erkek gazetecilere kıyasla evlenme ve çocuk sahibi olma olasılıklarının daha düşük olduğunu tespit etmiştir; Kim, kadın gazetecilerin Kore'de kariyerlerini geliştirmek için karşı karşıya kaldıkları çatışmaları belgelemiştir (2006); ve Tsui ve Lee, konuyu Hong Kong ile ilgili olarak ikna edici bir şekilde tartışmıştır (2012). A Thousand Times Good

Night (Poppe, 2013) filminin gösterdiği gibi, çözülmesi zor bir ikilem gibi görünse de aile-iş gerilimi akademik çalışmalarda nadiren belgelenmiştir. Bu filmde ünlü bir kadın savaş fotoğrafçısı, ağır bir bombalama kazasının ardından cepheye geri dönme ya da iki genç kıza eş ve anne olarak evde kalma ikilemiyle karşı karşıya kalınca kişisel bir kriz yaşamaktadır.

Çok az kadın, “diğer sorumlulukları” nedeniyle net bir ilerleme yolu olmadan üst düzey pozisyonlara gelmektedir. Franks'a göre (2013) “kadınların üst düzey görevlere ulaşip ulaşmayacağını belirleyen şey, ailevi sorumluluklarının olup olmadığıdır”. Araştırmacıların, çatışmanın kadınların işi ve ailesi arasında denge kurmaya çalıştıklarında ortaya çıktığını keşfettiklerini belirtmekte fayda vardır. Aile sorumluluklarını işle birleştirmek zordur ve ailevi sorumlulukları olmayan erkekler "ideal çalışanlar" olarak kabul edilmelidir (ILO, 2016), tartışmalarda kadınlar çocuk doğurma ve tam zamanlı işleri birleştiremedikleri için "sorun yaratan" görünmektedirler. Buna göre, dijital kasırğa, tam zamanlı gazeteciliği ve evden bağımsız olarak yazmayı bırakırken, kadınların becerilerinin geliştiği yeni gazetecilik biçimleri yaratmıştır (Franks, 2013). ILO'ya göre (2016), iş ve aile arasındaki dengesizlik, yalnızca kadın gazetecileri değil, başarılı olmak için profesyonel kariyerlerini aile sorumluluklarına feda eden tüm kadınları etkileyen birincil neden olmuştur. Bu tür durumlar, kadınların cinsiyetler arası ücret eşitsizliğine ve terfi etmemeye isteksiz olduğu cinsiyet ayrımcılığına yol açmaktadır. Avrupa Komisyonu (European Commission, 2015) tanımına dönersek, cinsiyete dayalı ücret farkının “mevcut eşitsizliklerin ve kadınların işgücü piyasasına girerken ve bu piyasada kalırken karşılaştıkları engellerin açık bir ifadesi” olduğunu ele alacaktır.

İş-yaşam dengesi, işyerinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın ardındaki güdülerini anlamada bir başka önemli araştırma alanıdır, çünkü birincil aile bakıcıları olarak cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlara dayatılan ev işleri sorumlulukları ve iş yerlerindeki rolleri kadınların daha etkili olma becerilerine büyük bir engel olarak kabul edilmektedir. Beilby ve Beilby (1998), ev masrafları nedeniyle erkeklerin çalışmak için kadınlardan daha fazla çaba sarf ettiğine dair yaygın inanca rağmen, bilgilerin kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmesinden sonra kadınların işlerine erkeklerden daha fazla zaman ve çaba ayırdıklarını iddia etmektedir. Eşitlik çerçevelerini kullanan sosyal psikologlar

tarafından kullanılan yöntemlere bir göz attıktan sonra, insanların belirli bir ödül miktarı için daha çok ve daha etkili çalıştıklarında daha iyi sonuçlar ürettikleri bulunmuştur.

Selmi ve Cahn (2006), kadınların aile ve işe bağlılıklarıyla ilgili araştırmaların çoğunun kadın profesyonellere odaklandığını ve kadınların ev sorumluluklarına daha fazla zaman ayırmak için esnek çalışma saatleri ve dolayısıyla daha az gelirle değiş tokuş edebildiklerini varsaydığını iddia etmektedir. Her ikisi de araştırmaların hizmetle ilgili işlerde çalışan kadınları, özellikle alt ekonomik tabakaları göz ardı ettiğini, dolayısıyla kadınların daha az ücretle daha az saat çalışma lüksüne sahip olmadıklarını iddia etmektedir. Kadın işçiler ve profesyoneller için iş-yaşam dengesini tartışırken sınıfla ilgili hususları da dahil etmenin gerekli olduğunu tavsiye etmektedir (Selmi ve Cahn, 2006).

Amerika Birleşik Devletleri'nde üç farklı kuşaktan 161 kadın profesyonelle iş-yaşam dengesi ve işyerlerinde kadınların güçlendirilmesi ve liderlik fırsatları üzerine yapılan bir araştırma, böyle bir dengeyi sağlamanın zor olduğunu göstermiştir (Roebuck ve ark., 2013). "Yüksek kişisel maliyet nedeniyle" daha az liderlik rolü üstlenmeyi tercih ettiklerini sık sık ifade edenlerin aksine, kişisel ve profesyonel sonuçlar arasında bir denge kurabildiklerini iddia eden kişiler tarafından çeşitli kriterler belirtilmiştir (Roebuck ve ark., 2013).

Weidekamm ve Willer (2012), kadın sağlık çalışanlarının iş-yaşam dengesini sağlama çabalarını inceledikleri bir çalışmada, çocuk bakımı görevleri ve aile yaşamına ilişkin sorumluluklar da dahil olmak üzere ev içi rollerinin bu dengeyi sağlamanın önündeki başlıca engeller olduğunu ortaya çıkarmıştır. Gazetecilik tıpkı tıp gibi meşakkatli bir meslektir. Gazeteciler genellikle günün herhangi bir saatinde son dakika haberlerini yayınlamak zorundadır. Genellikle geceleri uzun saatler kalmaları, farklı şehirlerde veya yurtdışındaki iş görevleri için seyahat etmeleri veya çok düşmanca ve şiddetli ortamlarda haber vermesi için baskı görmektedir. Bu çalışmada, başarılı kariyerler inşa etmek ile kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin aile beklentileri arasında bir denge kurma mücadeleleri hakkında gazetecilerle röportaj yapılmıştır. Bunu yapmaya çalışırken karşılaştıkları iki ana zorluğu tartıştılar: biri profesyonel düzeyde, diğeri ise aile düzeyindeydi.

Rutin, devlet kontrolü, kurumların modernleşme konusundaki isteksizliği ve cinsiyetçilik göz önüne alındığında, devlet kuruluşlarında çalışan tüm kadın gazeteciler bu ortamları hoş olmayan iş yerleri olarak görmekteydi. Ancak hepsi, esnek çalışma saatlerinin ve iş-yaşam dengesini koruyabilmelerinin yanı sıra kamu sektöründe çalışmanın getirdiği “saygı”nın, kamu sektörünü kadın gazeteciler için uygun bir seçim haline getiren ana faktörler olduğu konusunda hemfikirdir. Aşağıdaki alıntı, kamu sektöründe çalışmanın getirdiği saygı fikrini oldukça net bir şekilde ortaya koymaktadır:

“Ailem çok uzun bir süre kadınların gazetecilik yapmaması gerektiği görüşündeydi. Onların beklentileri ile benim profesyonel özlemlerim arasında bir denge bulmam gerekiyordu. Sonunda onlar bana ancak bir devlete ait medyasında çalışabilirim diye izin verdiler.” (G-1)

Öte yandan, özel sektörde çalışan bekar kadın gazeteciler, iş-yaşam dengesini sağlamanın kendileri için daha zorlayıcı olduğunu iddia etmiştir. Özel bir gazetede çalışan bu gazeteci, iş taahhütlerinin ailesi ve akrabalarıyla hafta sonu veya bayram tatillerini geçirmek için seyahat etmeyi "neredeyse imkânsız" hale getirdiğini söylemektedir.

“Sadece iki gün izin alıyorum, daha fazla alamam. Ailemle bir gün geçirmek ve seyahate gidip geri dönmem neredeyse imkânsız. Tatiller ve resmî tatiller bu gerilimi artırır çünkü bu vardiyalarda çalışmanız gerekebilir. Tatili ailemle geçiremiyorum ve bu da ailemle ilgili birçok baskıya ve soruna yol açıyor.” (G-2)

Bahsi geçen alıntıda evli olmayan kadın gazeteciler, ailevi bağlantıları ve bunun muhabir olarak çalışma kararlarının sıklıkla nasıl etkilendiği konusundaki endişelerini sık sık dile getirmiştir. Gazetecilerin yükünü artıran şey, kuruluşların kadınların özel ihtiyaçlarını dikkate almaması ve kuruluşların bu ihtiyaçları politikalarında dikkate almamasıdır.

Ancak birçok durumda, ihtiyaçlarının anlaşıldığı ve karşılandığı destekleyici bir çalışma ortamında çalışıyor olsalar bile, gelenekler ve ataerkillik kadınların mesleki gelişim seçimleri karşısında durabilmektedir. Sinema odaklı bir haber programında çalışan bu kadın gazeteci, işinin gerekleri ile ailesinin beklentileri arasında denge kuramadığı için hayati tehlikeyle karşı karşıya kalmıştır.

“Sinema ve sanat hakkında yazarken, kaynaklarım genellikle gece boyunca çalışırdı. Geç saatlere kadar ayakta kalmam benim için çok zor olur, diye durumu amirime bildirdim. Bana güvendiği için beni gece eve götürmesi için bir taksi şoförü tutmaya karar verdi. Bir keresinde geç biten bir festivali anlatmışım. Sabah saat ikide eve geldiğimde babam beni çok fena dövdü. Hiç böyle bir dayak yaşamadım. Yüzüm kan içindeydi ve bana o kadar sert vurdu ki neredeyse elini kıracaktı. İkinci gün istifamı verdim.” (G-3)

Zorluk, kişinin ailesine karşı yükümlülükleri ile işi arasında bir denge kurmanın ötesine geçmektedir. Bu yorum, gazetecilik gibi meşakkatli bir mesleği seçmenin bekâr gazeteciler için bile daha ağır sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Bekâr olan kadın gazetecilerin belirli sosyal davranışları izlemeleri veya toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dâhil olmak üzere suçlarla itham edilmek gibi ciddi sonuçları göze almaları beklenmektedir. İşinden ayrılma kararı, kadın gazetecilerin yalnızca işlerini sürdürmek için yaptıkları fedakârlıkları değil, aynı zamanda kişisel güvenliklerini, onurlarını ve esenliklerini sağlamak için verdikleri mücadeleyi de açıklamaktadır. Kadın gazeteci için babasının ataerkil otoritesini sorgulamanın son derece zorlayıcı olduğunu söylemiştir. Gazeteciliğin sadece erkeklere ait bir meslek olduğu varsayımıyla, erkek denetçiler işyerinde kadınlara yönelik ayrımcılığı haklı çıkarmak için sıklıkla kadın gazetecilerin aile ve ev düzeyinde yaşayabilecekleri sosyal baskılardan bahsetmektedir. Konuştuğum gazetecilerin çoğu, iş-yaşam dengesini sağlayamamalarının kendilerini ofis pozisyonlarına ve serbest mesleğe girmeye veya iş piyasasından tamamen çekilmeye zorladığını iddia etmiştir. Kadın gazetecilerin, mesleki ve kişisel yükümlülükleri ile kadınlara belirli davranışları dikte eden toplumun ataerkil standartları arasında bir denge kurma baskısı altında olduklarını vurgulamak önemlidir. Bu dengenin sağlanamaması, önceki deneyimde olduğu gibi zararlı sonuçlar doğurabilmektedir.

Yerel bir özel medyada çalışan bu kadın gazetecinin deneyimi, kadınların daha az ödüllendirici işleri kabul etme kararlarına dair daha derin bir fikir sunmaktadır.

“Küçük bir mahallede yaşadığım için her gün işe gitmek için özel bir taksiye binmek zorunda kalıyorum. Asla geç saatlere kadar kalamam çünkü bu itibarımı zedeler ve sevgili bulmamı engeller. Gazetecilik benim çevremde çok kötü bir üne sahip bir meslektir. İnsanlar sürekli seyahat eden ve yabancılarla konuşan kızları

görmeyi asla kabul etmezler. Buna ek olarak, çok az maaş alıyorum. Babam her zaman neden bu sektörde çalışmaya devam etmem gerektiğini sorgular. Erkek iş arkadaşlarım ilerledi ve hatta bazıları daha iyi pozisyonlar bulmak için Kabil'e taşındı. Tek başıma Kabil'e gitmeyi düşünemiyorum bile." (G-5)

Bu alıntıda gazeteci, Afganistan gibi muhafazakâr bir toplumda yaşayan bir kadın olarak gazeteciliğin itibarını nasıl tehdit edebileceğinden bahsetmiştir. Evlenememe ve eve erken dönememe endişesi onu diğer erkek gazetecilere kıyasla daha az kazançlı işlerde çalışmaya zorlamıştır ve Afganistan'daki marjinalleşmeden kurtulmayı başarmış ve merkezde daha iyi fırsatlar bulmuştur. Bekâr gazeteciler için, istihdamları ve aileleri ile toplumun kadınlar için neyin saygın davranış oluşturduğuna dair beklentileri arasında bir denge bulmak, ev işi yapmak için geleneksel gerekliliğin ötesine geçmektedir. Bekâr kadın gazetecilerin kocaları veya çocukları olmayabilir, ancak yine de korumaları gereken aileleri, itibarları ve onurları vardır. Bu pasajdaki kadın gazeteci, ailesinin, yakın arkadaşlarının ve komşularının belirli bir saatte eve dönme isteklerine uymak zorunda hissetmektedir. Sıkı çaba ve ataerkil geleneklerin nasıl bir arada var olamayacağını göstermektedir.

İş-yaşam dengesi, bunu yapamamalarının hem işlerini hem de eşleriyle olan ilişkilerini etkilediğini iddia eden evli kadın gazeteciler için bir meydan okumaydı. Özel bir gazetede çalışan bir gazeteci, ilk çocuğu olduğunda geçici sözleşmeyle işe alındığını, ücretli doğum iznini kullanmadığı için üç ay ücretsiz doğum izni istediğini söylemiştir.

"Ama oğlum iki aylıkken tatilimi kesmek zorunda kaldım çünkü bazılarımızı kalıcı sözleşmelerle işe alıyorlardı ve bu fırsatı kaybetmek istemiyordum." (G-2)

Özel kurumlarda çalışan bazı gazeteciler, işverenlerinin özellikle sürekli sözleşmeli olduklarında doğum izni kullanımına karşı çıkmadıklarını iddia ederken, özel kurumlarda çalışan gazetecilerin tamamı hamilelik ve ebeveynlik haklarını elde etmekte güçlük çektiklerini iddia etmiştir.

"Yeni doğan kızım için bir gün izin almak için patronumla bir saat erken çıkmak için görüşme etmeye çalıştım ama reddetti ve devlette değil özel bir kurumda çalışıyoruz" dedi. (G-4)

Bu kadın gazetecinin deneyimi, özel sektörde iş kanunlarının zayıf şekilde uygulanmasının, kadınların iş-yaşam dengesi sağlama mücadelelerini nasıl şiddetlendirdiğinin bir örneğini oluşturmaktadır. Özel medya şirketlerinin işverenleri, bu tür yasal hakları münhasıran kamu sektöründe istihdamla ilişkilendirmektedir. Bir sonraki alıntı hem evlilik öncesi hem de evlilik sonrası bu zorlukları vurgulamaktadır.

“Evlenmeden önce günde yaklaşık 12 saat çalışıyordum. O zamanlar patronlarım beni severdi. Ailemi desteklemek ve iş-yaşam dengesini korumak için izin verilen sekiz saatimi harcamak zorunda kaldığım için evlendiğimde beni önemsiz pozisyonlara atamaya başladılar. Yöneticilerim erken ayrıldığım için beni ayıplamaya, yarım muhabir olduğumu söylemeye başladılar. Yöneticilerden biri, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş için değil, bir radyo istasyonu için çalıştığımı ve istasyonun sahibi olduğumu ve istediği zaman kullanılma hakkına sahip olduğumu söyledi.” (G-6).

Bu paragrafta, haber kuruluşlarının, çalışanların sadece mesai saatlerinde çalışmasını ve fazla mesai taleplerini reddetmeyi sıklıkla bir lüks olarak gördükleri ifade edilmektedir. İşveren, düzenli çalışma saatlerine uyanların sadece hayır kurumları olduğunu düşünmektedir. Bu görüşler, özel sektörde çalışan kadın gazetecilerin içinde bulundukları zor koşulların yanı sıra iş kanunlarının gevşek uygulanmasının bir yansımasıdır. Gazeteci sonunda bu radyo kanalındaki işini bırakmak ve esnek çalışma saatleriyle başka bir radyo kanalında bir eğlence programında çalışmak zorunda kalmıştır.

Kadın gazeteciler için iş-yaşam dengesini korumak zor olabilir. Evli olsun ya da olmasın, gazeteciler sık sık güçlü bir aile hayatına sahip olmakla harika bir kariyere sahip olmak arasında zor bir karar vermek zorunda kalmaktadır. Devlet tarafından yönetilen işletmeler dışında, özel şirketler kadınlara esnek çalışma programları verme konusunda sıklıkla tereddüt etmektedir. Kadın gazeteciler, işlerinin ihtiyaçlarını karşıladığı son derece nadir durumlarda bile aileleriyle mücadele etmektedir. Sadece işlerini ve gerekli ev işlerini yönetmekle kalmamalı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerini ve kadınlar için uygun davranışı neyin oluşturduğunu çevreleyen toplumsal normlara da bağlı kalmalıdır. Bu dengeyi nadiren korumayı başaranlar, bunun genellikle kişisel rahatlıkları ve esenlikleri pahasına olduğunu söylemiştir. Toplumsal beklentilere uymaları ve ev içi sorumlulukları kariyerlerine göre önceliklendirmeleri için genellikle

ailelerinden ve topluluklarından baskı görmektedir. Bu baskı, mesleki tercihlerini sınırlandırabilir ve kişisel ve profesyonel yaşamları arasında çatışmalar yaratabilmektedir.

2.2.5. Gelecekle İlgili Kaygılar ve Belirsizlik

Afgan Kadın Gazeteci, Detik News.com'un (2021) haberine göre, Taliban'ın halihazırda elinde tuttuğu güç, kadın gazetecilerin hareketlerinin kısıtlanması nedeniyle Afganistan'daki kadın gazetecileri endişelendirmektedir. Kadın gazeteci Clarissa Ward (2021), başkanlık sarayında bulunması ortamı gerginleştirdiğini, orada bulunması hemen gerginlik yarattığını, kadın olduğu için kenara çekilmemi söylediklerini belirtmiştir. Ward ayrıca, Afgan hükümetinin düşmesinin Afgan kadınlarının evlerini terk etmeye cesaret edememesine neden olduğunu söylemiştir. Birçok Afgan kadın, Taliban iktidara geldiğinde hayatlarından endişe duymuştur. Bu aynı zamanda Kabil'de yaşayan kadın gazeteciler için de geçerlidir. Taliban'ın medyadaki haberlere misilleme yapacağından korkmaktadır.

Taliban sözcüsü Zabihullah Mücahid'e göre, Taliban yönetiminin ortasındaki kadın gazeteciler, Taliban'ın Afganistan'da çalışma ve yüksek eğitim almalarına izin verilmesi de dâhil olmak üzere kadınların haklarını garanti edeceğini söylemiştir. (Detik News, 2021)

Kadın gazetecilerin ortamı, Taliban'ın Ağustos 2021'in ortasında Afgan hükümetinin kontrolünü ele geçirmesinden bu yana kökten değişmiştir. Kadın gazeteciler hakkındaki bilgilere erişim hala sınırlıdır, gazetecilerin Taliban hükümet yetkilileri tarafından tutuklanması ve sindirilmesi devam etmektedir ve Taliban tarafından kadın gazetecilere ve medya çalışanlarına aşağıdakileri içeren yeni kısıtlamalar getirilmiştir: Erkekler ve kadınlar aynı televizyon programında çalışamazlar, erkek ve kadın çalışma stüdyoları ayrılmalı, kadınlar ekrana çıkarken yüzlerini örtmeli ve Taliban kimin siyasi programlarda analist olarak görünebileceğine müdahale edebilmektedir ve Taliban'ı eleştirenlerin görünüşlerini kısıtlayabilmektedir. Taliban temsilcileri, üniversite giriş sınavına girecek kadın adayların gazeteciliği seçemeyeceğini de açıklamıştır. Bu, hiçbir yeni kadın gazetecinin resmi eğitim almayacağı anlamına gelmektedir (Faizi, 2023).

Bu, kadın gazetecilerin haklarını geri kazanmaya yönelik genel hareketin bir bileşenidir. Taliban, geçen yıl kamera karşısına çıkan kadınlara yüz maskeleri zorunlu kılmıştır. Kadın gazeteciler olay mahalli hakkında haber yapamaz veya Taliban yetkililerin basın toplantılarına ve etkinliklerine, özellikle de İyiliği Yayma ve Kötülüğü Önleme Bakanlığı tarafından düzenlenen etkinliklere gidemez. Taliban ayrıca kadın gazetecilerin röportaj taleplerini de reddetmektedir (Faizi, 2023).

Kadın gazeteci Naznin (isim değişti), IMS'ye Taliban tarafından düzenlenen bir konferansa rapor hazırlamak için gittiğini, ancak konferanstaki tek kadın olduğu için Taliban tarafından kovulduğunu söylemiştir. Taliban'ın rehberliğine göre başörtüsü taktığını ve yüzünü kapattığını, ancak Taliban'ın konferanstan çıkarılmasını istediğini söylemektedir. Nedenini sorduğunda “Burada başka kadın yok, hepsi erkek, aralarına giremezsiniz” demiştir (Faizi, 2023).

Taliban'ın gelişinden sonra ülkeyi terk eden bir kadın gazeteci şöyle demektedir.

Şu anda tüm meslektaşlarım gelecekte habersiz ve ne yapılacağını ve ne yapılması gerektiğini anlamıyorlar. Şu anda şartlar benim için inanılmaz ve ölçülemezdir. Umarım mevcut durum düzeler ve Afganistan'daki kadın gazeteciler özgürce ve tarafsız bir şekilde çalışıp kariyerlerine devam edebilirler. Şu anda meslektaşlarımın çoğu benim gibi üçüncü ülkelerde mülteci oldu. Geçmişte yaşamları tehdit edildi, hayatlarını korumak için üçüncü ülkelerde mülteci olmaya zorlandılar. Şu anda Afgan kadın gazeteciler sosyal ağlar aracılığıyla birbirleriyle iletişim halinde, ne yapılmalı ve misyonumuzu çevrimiçi ve ülke dışında nasıl ilerletebiliriz diye konuşuyoruz. (G-6)

Bu bağlamda kendisinin ve ülkeyi terk eden diğer meslektaşlarının ne yapacaklarını ve ne yapmaları gerektiğini bilmediklerini ve hepsinin Afganistan'daki mesleklerinin geleceğinden endişe duyduğunu söylemektedir.

Kendisinden ve mesleğinden emin olmayan başka bir kadın gazeteci şöyle demektedir:

Bir kadın gazeteci olarak Taliban gelmeden önce de çeşitli zorluklarla ve güvenlik riskleriyle karşı karşıyaydım ama şimdi bu zorlukların yanı sıra geleceğimden ve

bu ülkede mesleğime ne olacağından emin değilim. Bu ülkede gazeteci olmak çok zor ama eminim ki kadın gazeteci olmak en az iki kat daha zordur. (G-3)

Afganistan'da tüm kadınların, ama özellikle kadın gazetecilerin durumu, Taliban iktidara geldikten sonra kötüleşmiştir. Çok sayıda kadın gazeteci Afganistan ve medyayı terk etmiştir. Ortak IMS sonuçlarına göre, Cumhuriyet'in düşüşünden önce ülke çapında 1.300 kadın gazeteci ve medya uzmanı olarak çalışmaktaydı. Ancak Taliban'ın iktidara gelmesinden sonra kadınların medyadaki varlığı yüzde 67 oranında azalmıştır. Bu süre zarfında 899 kadın gazeteci ve medya profesyoneli işini kaybetmiştir. Doğrudan tehditler, güvenlik sorunları, işyeri kısıtlamaları, göçmenlik, medya işletmelerinin maaş ödeme güçlüğü ve ailevi sorunlar, kadın gazetecilerin işsiz kalmasına katkıda bulunan temel faktörlerden birkaçıydı. Medyada ifade özgürlüğünü savunan NAI, Afganistan'daki televizyon istasyonlarının yüzde 50'sinin, radyo istasyonlarının yüzde 48'inin ve çok sayıda yazılı basın kuruluşunun mali veya siyasi sorunlar nedeniyle kapandığını iddia etmektedir (Faizi, 2023).

Şu anda Afganistan'da çalışan sadece 463 kadın gazeteci ve medya profesyoneli var. Kabil ili şu anda 284'ten fazla aktif görevdeki kadın gazetecilerin en yüksek yüzdesine sahip bir ilidir. 45 ile Herat, 30 ile Badakhshan, 25 ile Belh ve 15 ile Nangarhar sonraki üç sıradadır. Cumhuriyet döneminde sadece beş ilde aktif kadın gazeteci ve medya çalışanı bulunmamıştır. Şu anda aktif kadın gazeteci veya medya çalışanı olmayan 16 il vardır (Faizi, 2023).

Zarina (adı değişti), Taliban kısıtlamaları ve politikaları nedeniyle medyadaki işini bırakmış bir kadın gazetecidir. Zarina, yurtdışında sürgünde olan bir Afgan medya kuruluşunda çalışarak Kabil'de üç ay geçirmiştir. Kadınlara hizmet verme konusunda uzmanlaşmış bu istasyon, kadınları ilgilendiren tüm endişeleri içeren haberler sunmaktadır. Bir süre medyada çalıştıktan sonra Taliban'dan korktuğunu ve ailesinin ondan işini bırakmasını istediğini söylemiştir. "Ailem, Taliban'a karşı çalıştığımı öğrenirlerse beni tutuklayacakları konusunda uyarmış ve beni kaybetmek istemediklerini bu yüzden medyada çalışmayı bırakmanın daha iyi olacağını söylemiştir." (Faizi, 2023)

Taliban'ın kadın gazetecilere yönelik kısıtlamalarına rağmen, kadınlar medyada çalışmaya devam etmektedir, ancak yine de gelecek belirsiz ve hiçbir kadın gazeteci gelecek yıl nerede olacaklarını görememektedir (Faizi, 2023).

Hamida Zahra Madadi, Taliban'dan kaçmak için sürgünde yaşayan onlarca Afgan kadın gazeteciden biridir. Demokrasinin düşüşünden yıllar önce Madadi, başkent Kabil'deki Salam Watandar Radyo Ağı'nın önde gelen muhabirlerinden biriydi. Taliban'ın ülkeyi ele geçirmesinden sonra bile, militanlar ofisini basıp onu Afganistan'dan kaçmaya zorlamadan önce, cesur gazeteciliğiyle güçlü kişilerin karşısına çıkmıştır. FairPlanet'e açıkladığı gibi, kısa süre sonra yeni rejim altında Taliban'a karşı koyma işinin hayatına mal olabileceğini ve ülkeyi terk etmekten başka seçeneği olmadığını anlamıştır. FairPlanet'e konuşan Madadi, "[Taliban] ofisimize birçok kez saldırdı, çalışma ve eğitim haklarını protesto eden kadınları yayınlamamamız için hepimizi tehdit etti ve korkuttu" demiştir. "Hayatımın tehlikede olduğunu hissettim ve kaçmak zorunda kaldım." Madadi, Taliban'ın Kadın İşleri Bakanlığı'nı lağvetmesi ve diğer kısıtlamaların yanı sıra kadınların üniversitelere ve işe girişini yasaklamasının ardından düzenlenen protestolara atıfta bulunmaktadır (Saif, 2023).

RSF'ye göre Afganistan, Taliban'ın devralmasından bu yana medya kuruluşlarının yüzde 40'ını kaybetmiştir. Hâlâ Kabil'de çalışmakta olan bir gazeteci Nikkei Asia'ya "Afganistan'da çoğu gazeteci, özellikle de kadınlar kendilerini evlerinde küme düştükleri ve çalışmak için dışarı çıkmalarına izin verilmediği için kendilerini mutlu veya güvende hissetmiyor" demiştir (RSF, 2023).

Kuzeydoğu Afganistan'da yaşayan başka bir kadın gazeteci, artık çalışmadığını söylemektedir. "Durum gerçekten kötüdür. Çalışmadığımdan bu yana bir yıldan fazla zaman geçti ve bağışlarla hayatta kalıyoruz ve ülkeden kaçmak istiyorum" demektedir (Perria, 2023).

Kültürel engeller ve güvenlik endişeleri, bu alanı Afgan kadınları için bir meydan okuma haline getiren temel faktörler olmuştur. Ancak Taliban rejiminin yükselişi ve ülkenin özgür basınına yönelik baskıların yenilenmesiyle, gazetecilik ve medyada çalışmak kadınlar için daha zor ve tehlikeli hale gelmiştir (Safi, 2023).

Afgan kadın gazetecilerin geleceği belirsiz ve büyük ölçüde Afganistan'da gelişen siyasi ve sosyal dinamiklere bağlıdır. Ülkedeki son gelişmeler, kadın gazetecilerin fırsatlarını ve beklentilerini etkileyebilecek önemli değişiklikleri ve zorlukları beraberinde getirmiştir. Siyasi ortam daha muhafazakâr veya kısıtlayıcı hale gelirse, Afgan kadın gazeteciler kariyerlerini sürdürmede artan zorluklarla karşılaşabilmektedir. İfade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, kadınların kamusal yaşama katılımı üzerindeki kısıtlamalar ve düşmanca bir medya ortamı, kadınların çalışma ve gazeteciliğe önemli katkılarda bulunma yeteneklerini engelleyebilmektedir. Afgan kadın gazetecilerin geleceğinin, siyasi gelişmeler, güvenlik koşulları, toplumsal tutumlar ve uluslararası destek dahil olmak üzere birçok faktör tarafından şekillendirileceğini belirtmek önemlidir. Aldıkları dayanıklılık, kararlılık ve destek, gazetecilik çalışmalarına devam etme ve Afganistan'daki medya ortamına katkıda bulunma yeteneklerini belirlemede kritik olacaktır.

Taliban'ın yönetimi ele geçirmesinden önce çeşitli zorluklarla ve güvenlik riskleriyle karşı karşıya olan kadın gazeteciler, şimdi daha da büyük bir belirsizlik, endişe ve potansiyel tehditlerle karşı karşıyadır. Taliban'ın kamusal alanlarda kadınlara yönelik muamelesi ve kadın haklarını tarihsel olarak bastırması, kadın gazetecilerin çok çeşitli konularda özgürce faaliyet gösterme ve haber yapma becerileri konusunda endişelere yol açmaktadır.

SONUÇ

Nicolas (2010) ve Sakr'ın (2002) öne sürdüğü gibi, kadınların medyadaki temsilinin artması, onların güçlendiği veya etkili olduğu anlamına gelmemektedir. Afgan kadın gazeteciler, işyeri düzeyinde hem güvenlik hem de sosyal zorluklarla ve ayrımcılıkla yüzleşmeye devam etmektedir.

Afgan kadın gazetecilerin yaşadıkları zorluklar ve çalışma koşulları beş ana alanı kapsamaktaydı. Bunlar; Güvenlik Kaygıları, Kültürel ve Toplumsal Sorunlar, Cinsiyet Ayrımcılığı, İş-Yaşam Dengesi ve Gelecekle İlgili Kaygılar ve Belirsizliktir.

Afgan kadın gazetecilerin güvenlik kaygıları, özellikle Afganistan'ın karmaşık siyasi ve sosyal manzarası bağlamında önemli olmuştur. Afganistan'daki kadın gazeteciler, aşırılık yanlısı gruplar, savaş ağaları ve çalışmalarına karşı çıkan kişiler dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan sık sık tehditler almaktadır. Bu tehditler hem gazetecilerin kendilerine hem de ailelerine yöneltilerek korku ve sindirme ortamı yaratılabilmektedir. Afgan kadın gazeteciler, saldırı, adam kaçırma ve hatta suikast girişimleri de dahil olmak üzere fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. İnsan hakları ihlalleri, yolsuzluk veya kadın hakları gibi hassas konularda haber yapan gazeteciler bu tür saldırılara karşı özellikle savunmasızdır. Kadın gazeteciler hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından kısıtlamalara ve tacize maruz kalmıştır. Hareketlerinin kısıtlanması, gözetleme, sansür, keyfi tutuklamalar gibi engellerle karşılaşabilmektedir. Bu, işlerini özgürce ve güvenli bir şekilde yürütme yeteneklerini ciddi şekilde engelleyebilmektedir. Afgan kadın gazeteciler için yeterli koruma ve destek mekanizmalarının olmaması, güvenlik endişelerini daha da artırmıştır. Güvenlik eğitimi, kaynakları ve yasal yardıma sınırlı erişim, riskleri azaltma ve tehdit veya saldırı durumunda tazminat arama yeteneklerini engellemektedir. Afganistan'daki durumun hızla geliştiğini ve son gelişmelerle birlikte Afgan kadın gazetecilere yönelik güvenlik endişelerinin önemli ölçüde değişmiş olabileceğini kabul etmek önemlidir.

Medya endüstrisinde çalışan kadınlara atfedilen toplumsal damga, Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorlukları daha da kötüleştirmektedir. Afgan toplumunun muhafazakâr doğası, genellikle kamusal rollerde çalışan kadınları yerleşik normlara meydan okuyan kişiler olarak algılamaktadır. Kadın gazeteciler, kariyer seçimlerini ve

genel refahlarını etkileyebilecek geleneksel cinsiyet rollerine uymaları için dışlanma, eleştiri ve sosyal baskıyla karşılaşabilmektedir. Kadın gazeteciler için mesleğin "ahlaksız" olarak değerlendirilmesi, kadın gazetecilerin mesleklerini sürdürmek için sahte isim kullanmasına neden olmuştur.

Afgan kadın gazeteciler için bir başka zorluk da cinsiyete dayalı ayrımcılıktır. Derinden kökleşmiş cinsiyet önyargıları, güvenilirliklerini baltalamaktadır ve profesyonel gelişim fırsatlarını sınırlamaktadır. Kadınların rollerini çevreleyen geleneksel inançlar, onları genellikle ev içi alanlarla sınırlandırarak, gazetecilik alanında kariyer yapmalarını engelleyen toplumsal beklentiler yaratmaktadır. Sonuç olarak, kadın gazeteciler hem meslektaşlarından hem de toplumdan gelen şüphecilik, önyargı ve direnişle karşı karşıya kalmaktadır ve bu durum onların özgüvenlerini ve mesleki gelişimlerini baltalamaktadır.

Afgan kadın gazetecilerin iş-yaşam dengesi, mesleki deneyimlerini ve sağlık durumlarını incelerken dikkate alınması gereken kritik bir husustur. Afganistan'da yaygın olan toplumsal beklentiler ve geleneksel cinsiyet rolleri göz önüne alındığında, zorlu bir gazetecilik kariyerinin taleplerini kişisel ve ailevi sorumluluklarla dengelemek bu kadınlar için özellikle karmaşık olabilmektedir. Afgan kadın gazeteciler için iş-yaşam dengesinin dinamiklerini anlamak, karşılaştıkları ek baskılara ve refahlarını destekleyen destek sistemlerine olan ihtiyaçlara ışık tutmaktadır. Afgan kadın gazeteciler, bir yandan iş taahhütlerini yerine getirmeye çabalarken, bir yandan da aile ve toplum beklentileri arasında gezinirken, sıklıkla birbiriyle yarışan önceliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Afgan toplumunda kadınlara biçilen geleneksel roller, ev içi sorumluluklara ve bakıcılığa vurgu yaparak iş ve özel yaşam arasında bir denge kurmayı zorlaştırmaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uymaya yönelik kültürel baskı, gazetecilik alanında kariyer peşinde koşan kadınlar için çatışmalara ve suçluluk duygusuna yol açabilmektedir. Mesleğin yüksek stresli doğası, Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı güvenlik riskleri ve baskılarla birleştiğinde, genel sağlık durumlarını etkileyebilmektedir ve tükenmişliğe katkıda bulunabilmektedir.

Afganistan'daki karmaşık sosyo-politik manzara ve son gelişmelerle şekillenen Afgan kadın gazetecilerin geleceğe yönelik endişeleri derin ve çok yönlüdür. Taliban'ın Afganistan'da yeniden iktidara gelmesi, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü konusunda

önemli endişeler doğurmaktadır. Tarihsel olarak, Taliban medya üzerinde katı denetimler uygulamış ve İslam hukukunun kadınların kamusal hayata katılımını sınırlayan muhafazakâr yorumlarını uygulamıştır. Afgan kadın gazetecilerin özgür ve bağımsız hareket etme, hassas konularda haber yapma ve insan hakları ile kadın haklarını savunma yetenekleri belirsizdir. Sonuç olarak, Afgan kadın gazetecilerin geleceğe yönelik kaygıları, Afganistan'da gelişen sosyo-politik manzara ile derinden iç içe geçmiş durumdadır. Basın özgürlüğü, emniyet ve güvenlik, cinsiyet ayrımcılığı, kaynaklara erişim ve uluslararası destek, onların çalışmalarına devam etme ve daha kapsayıcı ve şeffaf bir topluma katkıda bulunma becerilerini şekillendirecek çok önemli faktörlerdir.

ÖNERİLER

Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorlukların ele alınmasına ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine yönelik tavsiyeler, güvenliklerini, güçlenmelerini ve profesyonel gelişimlerini desteklemek için önemlidir. İşte bazı öneriler:

1. Güvenliğin ve Emniyetin Sağlanması:

- a. Kendini savunma eğitimi, dijital güvenlik önlemleri ve risk değerlendirme protokolleri dahil olmak üzere özellikle kadın gazetecilerin ihtiyaçlarına göre hazırlanmış kapsamlı güvenlik eğitimi ve destek sistemleri sağlayın.
- b. Tehditleri bildirmek ve kadın gazetecilere yönelik şiddet ve taciz vakalarının kapsamlı bir şekilde soruşturulmasını ve kovuşturulmasını sağlamak için bir mekanizma oluşturun.
- c. Gazetecilerin haklarını korumak ve misilleme veya şiddet korkusu olmadan işlerini yürütmeleri için güvenli bir ortam yaratmak için yasal çerçeveleri güçlendirin.

2. Cinsiyet Eşitliğini Teşvik Etmesi ve Cinsiyet Normlarını Zorlaması:

- a. Geleneksel cinsiyet rollerini sorgulamayı ve toplumda cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi amaçlayan eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları uygulayın.
- b. Özellikle kadın gazetecileri hedefleyen burslar ve eğitim programları da dahil olmak üzere, kadınlar için eğitim ve mesleki gelişim fırsatlarına eşit erişimi savunun.
- c. Medya kuruluşlarını, kadın gazetecilerin kariyerlerinde ilerlemelerini desteklemek için eşit ücreti teşvik etmek ve aile dostu çalışma düzenlemeleri sağlamak gibi toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar benimsemeye teşvik edin.

3. Profesyonel Destek Sistemlerinin Güçlendirilmesi:

- a. Rehberlik, destek ve kariyer tavsiyesi sağlamak için hem kadın hem de erkek deneyimli gazetecileri gelecek vadeden kadın gazetecilerle eşleştiren mentorluk programları oluşturun.
- b. Afgan kadın gazetecilerin akranlarıyla bağlantı kurmaları ve hem Afganistan içinde hem de uluslararası düzeyde profesyonel ilişkiler kurmaları için ağ oluşturma fırsatlarını kolaylaştırın.

- c. Kadın gazetecileri desteklemek için en iyi uygulamaları ve kaynakları değiş tokuş etmek üzere medya kuruluşları, sivil toplum grupları ve uluslararası paydaşlar arasında iş birliğini ve bilgi paylaşımını teşvik edin.
- 4. Uluslararası Destek ve Savunuculuk:
 - a. Uluslararası kuruluşlar ve küresel topluluk, mali yardım, kapasite geliştirme ve savunuculuk çabaları yoluyla Afgan kadın gazetecilerin desteklenmesine ve korunmasına öncelik vermeye devam etmelidir.
 - b. Afgan yetkililere ve mümkünse Taliban'a basın özgürlüğünü desteklemeleri, kadın haklarına saygı duymaları ve kadın gazetecilerin işlerini güvenli ve bağımsız bir şekilde yürütmeleri için elverişli bir ortam yaratmaları için baskı yapın.
 - c. Afgan kadın gazetecilerin seslerini yükseltmek ve haklarını ulusal ve uluslararası platformlarda savunmak için yerel ve uluslararası insan hakları örgütleri, basın özgürlüğü savunucuları ve kadın hakları aktivistleriyle iş birliği yapın.
- 5. Medya Okuryazarlığını ve Etik Raporlamayı Teşvik Etmesi:
 - a. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek, medyanın sorumlu tüketimini teşvik etmek ve bağımsız gazeteciliğin önemi hakkında farkındalık yaratmak için Afgan toplumunu hedefleyen medya okuryazarlığı programlarına yatırım yapın.
 - b. Medya kuruluşlarını, doğru ve dengeli habercilik, bireylerin mahremiyetine ve onuruna saygı duyma ve sansasyonellikten veya nefret söyleminden kaçınma dahil olmak üzere etik habercilik uygulamalarına bağlı kalmaya teşvik edin.

Paydaşlar bu tavsiyeleri uygulayarak Afgan kadın gazeteciler için daha güvenli ve daha destekleyici bir ortam yaratılmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu gazetecileri güçlendirmek yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmekle kalmamaktadır, aynı zamanda Afganistan'da daha kapsayıcı ve canlı bir medya ortamını teşvik etmektedir ve sonuçta bir bütün olarak topluma fayda sağlamaktadır.

SINIRLAMALAR VE GELECEKTEKİ ARAŞTIRMALAR

Derinlemesine görüşme zengin veriler sağlarken, bu yaklaşım küçük bir örneğe dayanmaktaydı. Gelecekteki araştırmalar, Afgan kadın gazetecilerin zorluklarını ve çalışma koşullarını daha iyi anlamak için nicel bir anketle devam etmelidir. İlk başta Cumhuriyet Hükümeti ile Taliban arasındaki savaş, ikinci olarak da Taliban'ın gelişi ve genel olarak konunun hassasiyeti nedeniyle altıdan fazla kadın gazeteci bulmak zor olmuştur. Bu altı gazeteci beş farklı ilden olsa bile ve Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklar ve çalışma koşulları hakkında temel bir fikir verebilirken, hala daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Gelecekteki araştırmalar, daha geniş bir bakış açısı yelpazesi yakalamak için anketler, görüşmeler ve odak grupları aracılığıyla daha kapsamlı ve ayrıntılı veriler toplamayı amaçlamalıdır. Gelecekteki araştırmaları üstlenerek, Afgan kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklara ve çalışma koşullarına ilişkin daha incelikli bir anlayış geliştirebilmektedir ve onların özel ihtiyaçlarını karşılayan hedefli müdahalelerin ve destek mekanizmalarının geliştirilmesine katkıda bulunabilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aifaz. A. (1998). *Mass Media and Women (Kitle İletişim Araçları ve Kadınlar)*. Bangladesh Centre for Development Journalism and Communication (BCDJC). Vol.2, (No.2).
- Aldridge, M. (2001). *The Paradigm Contingent Career? Women in Regional Newspaper Journalism (Paradigma Koşullu Kariyer? Bölgesel Gazete Gazeteciliğinde Kadın)*. Sociological Research Online <http://www.socresonline.org.Uk/6/3/aldridge.html>.
- Amiri, AL. (2017). *Radio Television Afghanistan (Radyo Televizyon Afganistan)*. CPJ Committee to Protect Journalists.
- Amuche. (2015). *Gender Inequality in Nigeria (Nijerya'da Cinsiyet Eşitsizliği)*. Journal of Research in Arts and Social Sciences. Vol. 4 No. 1 <http://www.oasisinternationaljournal.org/journals/2015/2015%20Arts/Gender%20inequality%20in%20Nigeria.pdf>
- Anyanwu, C. (2017) *In Nigerian Newspapers, Women Are Seen, Not Heard: Even Influential Women Journalists Stay Away from Coverage of Women's Issues (Nijerya Gazetelerinde Kadınlar Görülüyor, Duyulmuyor: Etkili Kadın Gazeteciler Bile Kadın Sorunlarını Haber Yapmaktan Uzak Duruyor)*. <https://niemanreports.org/articles/in-nigerian-newspapers-women-are-seen-not-heard/>
- Article 19 (2016). *Submission to OHCHR for the Report on the Safety of Journalists (Gazetecilerin Güvenliğine İlişkin Rapor için OHCHR'ye sunulması)*. <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Journalists/GA72/Article19.docx>
- Arulampalam, Wiji, Booth, Alison, & Bryan, Mark. (2007). *Is There a Glass Ceiling over Europe? Exploring the Gender Pay Gap across the Wage Distribution (Avrupa Üzerinde Cam Tavan Var mı? Ücret Dağılımı Boyunca Cinsiyete Dayalı Ücret Farkını Keşfetmek)*. ILR Review. 60(2), 163 186. doi:10.1177/001979390706000201

- Auletta, K. (2010). *Afghanistan's First Media Mogul (Networker Afganistan'ın İlk Medya Kralı)*. newyorker.com/reporting/2010/07/05/100705fa_fact_auletta, Erişim: 23.03.22
- Baguelin, Olivier (2010). *Male-Female Wage Gap and Vertical Occupational Segmentation: The Role of Work Attitude (Erkek-Kadın Ücret Farkı ve Dikey Meslek Ayrımı: İş Tutumunun Rolü)*. Recherches économiques De Louvain, 76(1), 31. doi:10.3917/rel.761.0031
- BBC, (2012). *Afghanistan Profile (Afganistan Profili)*. <http://www.bbc.co.uk/news/world-south-asia-12013942>, Erişim: 23.03.22
- Berdahl, J. L., & Moore C. (2006). *Workplace Harassment: Double Jeopardy for Minority Women (İşyeri Tacizi: Azınlık Kadınları İçin Çifte Tehlike)*. Journal of Applied Psychology, 91, 426-436. doi:10.1037/00219010.91.2.426
- Bhagat, P. (n.d.). *Status of Women Journalists in Print Media (Yazılı Medyada Kadın Gazetecilerin Durumu)*. <http://ncw.nic.in/pdfreports/status%20of%20women%20journalists%20in%20india.pdf>,
- Bielby, Denise & Bielby, William. (1988). *She Works Hard for the Money: Household Responsibilities and the Allocation of Work Effort (Para İçin Çok Çalışıyor: Hanehalkı Sorumlulukları ve İş Çabasının Tahsisi)*. American Journal of Sociology, 93(5), 1031 1059.
- Bishu, Sebawit, & Alkadry, Mohamed. (2016). A Systematic Review of the Gender Pay Gap and Factors that Predict It (Cinsiyete Dayalı Ücret Açığının ve Bunu Öngören Faktörlerin Sistematik Bir İncelemesi). *Administration & Society*, 49(1), 65-104. doi:10.1177/0095399716636928
- Blau, Francine, & Kahn, Lawrence. (2007). The Gender Pay Gap: Have Women Gone as Far as They Can? (Cinsiyete Dayalı Ücret Uçurumu: Kadınlar Yapabilecekleri Kadar İleri Gitti mi?). *Academy of Management Perspectives*, 21(1), 7-23.

- Burgess, D., ve Borgida, E. (1999). Who Women are, Who Women Should Be: Descriptive and Prescriptive Gender Stereotyping in Sex Discrimination (Kadın Kimdir, Kadın Kim Olmalıdır: Cinsiyet Ayrımcılığında Betimleyici ve Kuralcı Toplumsal Cinsiyet Klişeleri). *Psychology, Public Policy, and Law*. 5(3): 665-692.
- Byerly, C. M. (2011). *The Global Report on the Status of Women in News Media (Haber Medyasında Kadınların Durumuna İlişkin Küresel Rapor)*. Washington DC: International Women's Media Foundation.
- Byerly, C. M. (Ed.). (2016). *The Palgrave International Handbook of Women And Journalism (Palgrave Uluslararası Kadın ve Gazetecilik El Kitabı)*. Berlin: Springer.
- Byerly, C. M., & Ross, K. (2006). *Women and media: A Critical Introduction (Kadın ve medya: Eleştirel Bir Giriş)*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Carlsson, U. & Pöythäri, R. (2017). *The Assault on Journalism: Building Knowledge to Protect Freedom of Expression (Gazeteciliğe Saldırı: İfade Özgürlüğünü Korumak İçin Bilgi Oluşturma)*. Gothenburg: Nordicom, 11-21.
- Carter, C., Branston, G., & Allan, E. (Eds.). (2002). *News, Gender and Power (Haber, Cinsiyet ve Güç)*. New York, NY: Routledge.
- Cary, P. (2012). *An Explosion of News: The State of Media in Afghanistan (Bir Haber Patlaması: Afganistan'da Medyanın Durumu)*. CIMA/NED Center for Applied Linguistics, (2002) "The Afghans – Their History and Culture", <https://eric.ed.gov/?id=ED482787>, Erişim: 25.09.22
- Chakraborty, Joya. 2015. Engendering Media Participation: The Case Of Women Journalists In Assam (Medya Katılımını Teşvik Etmek: Assam'daki Kadın Gazeteciler Örneği.). *Summer& Winter Joint Issue/June- December 2015/Vol. 6/No. 1& 2*

<https://www.semanticscholar.org/paper/ENGENDERING-MEDIA-PARTICIPATION%3A-THE-CASE-OF-WOMEN/8b2749ed4dd4edf22302446981152fadbab0a726>

Chamber, D., Steiner, L. & Fleming, C. (2004). *Women and Journalism* (Kadın ve Gazetecilik). Rutledge Publishers. USA & Canada.

Chaudhary, R and Verick S. (2014). *Female Labor Force Participation in India and Beyond* (Hindistan ve Ötesinde Kadınların İşgücüne Katılımı). ILO (International Labor Organization) Asia- Pacific Working Paper Series, ILO, New Delhi.

Christensen, Hanne. 1990. *The Reconstruction of Afghanistan: A Chance for Rural Afghan Women* (Afganistan'ın Yeniden İnşası: Kırsal Afgan Kadınlar İçin Bir Şans). UN Research Institute for Social Development.

Christmas, L. (1997). *Chaps of Both Sexes? Women Decision-makers in Newspapers: Do They Make a Difference?* (Her İki Cinsiyetten Adamlar? Gazetelerde Kadın Karar Vericiler: Fark Yaratıyorlar mı?). London: BT Forum/Women in Journalism.

Clarissa, Ward. (2021). *Female Journalist in Afghanistan, The Story of a Female Journalist Covering the Streets of Kabul after the Taliban Took Power* (Afganistan'da Kadın Gazeteci, Taliban İktidara Geldikten Sonra Kabil Sokaklarını Gezen Bir Kadın Gazetecinin Hikayesi). <https://kumparan.com/kumparanwoman/cepat-jurnalis-perempuan-yang-meliputjalandan-kabul-after-taliban-berkuasa-1wNEqL50fn3/3> Erisim: 31.08.2021.

Cleveland, J. N., and Kerst, M. E. (1993). Sexual Harassment and Perception of Power: An Under-articulated Relationship (Cinsel Taciz ve Güç Algısı: Yeterince Belirtilmeyen Bir İlişki). *Journal of Vocational Behavior*. 42 (1): 49-66.

CNC Report. (2013). *Bangladesh Women in Journalism* (Gazetecilikte Bangladeşli Kadınlar). http://en.cncnews.cn/news/v_show/31289_Bangladesh_Women_In_Journalism.shtml. Erişim: 27.10.2021,

- Dart Center for Journalism & Trauma. (2017). Journalists and Safety Training: Experiences and Opinions (Gazeteciler ve Güvenlik Eğitimi: Deneyimler ve Görüşler). <https://dartcenter.org/resources/journalists-and-safety-training-experiences-and-opinions>
- Dartnell, M. Y. (2006). *Insurgency Online: Web Activism and Global Conflict (İsyân Çevrimiçi: Web Aktivizmi ve Küresel Çatışma)*. University of Toronto Press
- Davies, Rhys, McNabb, Robert, & Whitfield, Keith. (2015). Do High-Performance Work Practices Exacerbate or Mitigate the Gender Pay Gap? (Yüksek Performanslı Çalışma Uygulamaları, Cinsiyetler Arası Ücret Farkını Şiddetlendiriyor Mu Yoksa Azaltıyor Mu?) *Cambridge Journal of Economics*, 39 (2), 537-564. doi:10.1093/cje/bev009
- De Clercq, M. (2002). Shedding Light on Absence: Women's Underrepresentation in the Newsroom (Yokluğa Işık Tutmak: Kadınların Haber Merkezinde Yeterince Temsil Edilmemesi). In Conference and General Assembly of the IAMCR Barcelona.
- De Vuyst, Sara & Raeymaeckers, Karin (2016). Digital Gender Gaps in Newsrooms? A Longitudinal Study On Gender Issues and Technology (Haber Merkezlerindeki Dijital Cinsiyet Uçurumları? Toplumsal Cinsiyet Sorunları ve Teknoloji Üzerine Boylamsal Bir Çalışma). *Media Report to Women*, 6–10.
- Delano, A. (2003). Women Journalists: What's the Difference? (Kadın Gazeteciler: Fark Nedir?) *Journalism Studies*, 4(2), 273–286. <https://doi.org/10.1080/1461670032000074838>
- Demos. (2014). Male Celebrities Receive More Abuse on Twitter Than Women (Erkek Ünlüler Twitter'da Kadınlara Göre Daha Fazla Taciz Görüyor). <https://demos.co.uk/press-release/demos-male-celebrities-receive-more-abuse-on-twitter-than-women-2/>
- Detiknews.com. (2021). Taliban Berkuasa, Jurnalis Wanita Afghanistan Mengaku Dilarang Kerja (Taliban İktidarda, Afgan Kadın Gazeteci Çalışmaktan Men

Edildiğini İddia Ediyor). <https://news.detik.com/internasional/d-5688852/taliban-berkuasa-jurnalis-Wanita-afghanistan-mengaku-dilarang-kerja>, Erişim: 31.08.2021

Deuze, M. (2007). *Media Work (Medya Çalışması)*. Cambridge: Polity Press.

Djerf-Pierre, M. (2007). The Gender of Journalism (Gazeteciliğin Cinsiyeti). *Nordicom Review, Jubilee Issue*, 81-104.

Dupree, Louis. (1973). *Afghanistan*. Princeton: Princeton University Press.

Dupree, Nancy Hatch. (1986). *Women of Afghanistan (Afganistanlı Kadınlar)*. Stiftung-Foundation.

Eide, E. (2017). A Country Without Mercy: Afghan Journalists Caught in Crossfires (Merhametsiz Bir Ülke: Afgan Gazeteciler Çapraz Ateşe Yakalandı). In Carlsson.

EIGE (European Institute for Gender Equality). (2013). Review of the Implementation Of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Media (AB Üye Devletlerinde Pekin Eylem Platformunun Uygulanmasının Gözden Geçirilmesi: Kadınlar ve Medya). *Advancing gender equality in decision-making in media organisations*. Luxembourg. <https://doi.org/10.2839/73389>

Enwefah, C. (2016). Gender Representation in the Editorial and Reportorial Staff Of Newspapers in Nigeria (Nijerya'daki Gazetelerin Yazı İşleri ve Muhabir Kadrosunda Cinsiyet Temsili). *Global Journal of Human-Social Science: Arts & Humanities-Psychology*, 16(1), 16-21.

Europa Publications Staff. (2002). *The Far East and Australasia (Uzak Doğu ve Avustralasya)*. Routledge

European Commission. (2015). Questions And Answers on the Gender Pay Gap (Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı Hakkında Sorular ve Cevaplar). Equal- Europa EU.

Faizi, Wahida. (2023). *The Taliban Wants Afghan Women in Media to Become Invisible (Taliban, Afgan Kadınlarının Medyada Görünmez Olmasını İstiyor)*.

<https://www.mediasupport.org/blogpost/the-taliban-wants-afghan-women-in-media-to-become-invisible/> Erişim: 31.05.2023.

Fawcett Society. (2007). *Women in the Media (Medyadaki Kadınlar)* www.fawcettsociety.org.uk/documents

Franks, S. (2013). *Women and Journalism (Kadın ve Gazetecilik)*. London: I.B Tauris & Co Ltd.

Freedman, D. ve Thussu, D.K. (eds.). (2012). *Media & Terrorism. Global Perspectives (Medya ve Terörizm. Küresel Perspektifler)*. London: Sage Freedom House, (2011). “Afghanistan Press Report”, [https://freedomhouse.org/sites/default/files/202002/Freedom in the World 2011 complete book.pdf](https://freedomhouse.org/sites/default/files/202002/Freedom%20in%20the%20World%202011%20complete%20book.pdf) , Erişim: 23.03.22

Fröhlich, R. ve C. Holtz-Bacha (eds.). (2003). *Journalism Education in Europe and North America: An International Comparison (Avrupa ve Kuzey Amerika'da Gazetecilik Eğitimi: Uluslararası Bir Karşılaştırma)*. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Frohlich, Romy. (2007). Three Steps Forward and Two Back? Women Journalists in the Western World between Progress, Standstill and Retreat (Üç Adım İleri ve İki Geri? Batı Dünyasında İlerleme, Durgunluk ve Geri Çekilme Arasında Kadın Gazeteciler). In *Women in Mass Communication*. London: SAGE Publications.

Fundación Karisma. (2018). Misogyny on the Internet (İnternette kadın düşmanlığı). <https://karisma.org.co/descargar/misogyny-on-theinternet/>

Gallagher, M. (2005). *Who makes the news? (Haberi Kim Yapar?)* Global Media Monitoring Project. UNIFEM

Gallagher, M. (1998). *An Unfinished Story: Gender Patterns in Media Employment (Bitmemiş Bir Hikâye: Medya İstihdamında Cinsiyet Kalıpları)*. Paris: UNESCO.

Garcia, A. (2008). *The Role of Descriptive and Perspective Gender Stereotypes in Performance Expectations of Female Leaders (Kadın Liderlerin Performans*

Beklentilerinde Tanımlayıcı ve Perspektif Cinsiyet Kalıp Yargılarının Rolü. ASAC, Halifax, Nova Scotia.

Gezari, V.M. (2011). Crossfire in Kandahar (Kandahar'da Çapraz Ateş). *Columbia Journalism Review*. cjr.org/cover_story/crossfire_in_kandahar.php. Erişim: 23.03.22

Gezari, V.M. ve Flynn, K. (2010). *Lost in Translation: Telling Afghan Stories to the West* (Çeviride Kaybolmak: Afgan Hikayelerini Batı'ya Anlatmak). pulitzercenter.org/projects/asia/lost-translation-telling-afghan-stories-west, Erişim: 23.03.22

Gills, R. (2007). *Gender and the Media* (Toplumsal Cinsiyet ve Medya). Cambridge, MA: Polity Press.

Global Media Monitoring Project. (2015). *Who Makes the News? Global Media Monitoring Project 2005* (Haberleri Kim Yapar? Küresel Medya İzleme Projesi 2005). World Association for Christian Communication.

Gray, F.E. & Hessel, N. (2014). Gender and Journalism: Women and the News in the Nineteenth Century (Toplumsal Cinsiyet ve Gazetecilik: Ondokuzuncu Yüzyılda Kadınlar ve Haber). *Nineteenth-century Gender Studies*. Floyd, S. and Purdue, M. (Eds.).

Greenhaus, J. H., ve Beutell, N. J. (1985). Sources of Conflict Between Work and Family Roles (İş ve Aile Roller Arasındaki Çatışma Kaynakları). *Academy of Management Review*. 10, 76 88.

Greenslade, Roy. (2012). Local News Crisis: Why Newspapers Remain So Important To The Public (Yerel Haber Krizi: Gazeteler Halk İçin Neden Bu Kadar Önemli Olmaya Devam Ediyor?). *The Guardian*, 25 June 2012, <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2012/jun/25/marketingandpr-local-newspapers>, Erişim: 20.06.2022

- Gregorian, Vart.a.n. (1969). *The Emergence of Modern Afghanistan (Modern Afghanistan'ın Doğuşu)*. Stanford University Press.
- Gregory, Raymond. (2003). *Women and Workplace Discrimination: Overcoming Barriers to Gender Equality (Kadınlar ve İşyeri Ayrımcılığı: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Önündeki Engelleri Aşmak)*. Piscataway, NJ: Rutgers University Press.
- Griffin, L. (2002). The Pre-Islamic Period: Afghanistan Country Study (İslam Öncesi Dönem: Afganistan Ülke Çalışması). *Illinois Institute of Technology*, gl.iit.edu/govdocs/afghanistan/PreIslamic.html, Erişim:23.03.22
- Gutek, B., and Cohen, A. G. (1987). Sex Ratios, Sex Role Spillover, and Sex at Work: A Comparison of Men's and Women's Experiences (Cinsiyet Oranları, Cinsiyet Rolünün Yayılması ve İşyerinde Cinsiyet: Erkek ve Kadın Deneyimlerinin Karşılaştırılması). *Human Relations*, 40(2): 98-114.
- Ha, Louisa; Yoon, Kisung and Zhang, Xiaoqun. (2013). Consumption and Dependency of Social Network Sites as a News Medium: A Comparison Between College Students and General Population (Haber Mecrası Olarak Sosyal Ağ Sitelerinin Tüketimi ve Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri ile Genel Nüfus Arasında Bir Karşılaştırma). *Journal of Communication and Media Research*, 5(1), pp. 1-14.
- Haand, R. (2019). The Major Barriers to Journalists in Contemporary Afghanistan (Çağdaş Afganistan'da Gazetecilerin Önündeki Başlıca Engeller). *Mass Communicat Journalism* 9: 402.
- Hanitzsch, Thomas ve Hanusch, Folker. (2012). Does Gender Determine Journalists' Professional Views? A Reassessment Based On Cross-National Evidence (Gazetecilerin Profesyonel Görüşlerini Cinsiyet Mi Belirliyor? Uluslararası Kanıtlara Dayalı Yeniden Değerlendirme). *European Journal of Communication*, 27(3), 257-277.
- Harvard School of Public Health. (1999). Gender Discrimination Prevention and Relief Act (Cinsiyet Ayrımcılığı Önleme ve Yardım Yasası). <http://www.hsph.harvard.edu/population/womenrights/womenrights.htm>.

- Heckman, Meg. (2016). Female Leadership in the New News Ecosystem (Yeni Haber Ekosisteminde Kadın Liderliği). *Media Report to Women*, 3–4.
- Henningham, J. and Delano, A. (1998). ‘British journalists’ in D.H. Weaver (ed.) *The Global Journalist: News People Around the World (Küresel Gazeteci: Dünyanın Her Yerinden Haber İnsanları)*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Hesmondhalgh, D. and Baker, S. (2011). *Creative Labour: Media Work in Three Cultural Industries (Yaratıcı Emek: Medya Üç Kültürel Endüstride Çalışıyor)*. London: Routledge.
- Hijazi, A.M. (2010). Fan-e Idarat. Urdu Science Board. Upar Mall Road. Lahore.
- Holmes, T. and Nice, . (2012). *Magazine Journalism (Dergi Gazeteciliği)*. London: Sage Publications.
- Hulin, C. L., Fitzgerald, L. F., and Drasgow, F. (1996). *Sexual Harassment in the Workplace: Perspectives, Frontiers, and Response Strategies, Women and Work: A Research And Policy Series (İşyerinde Cinsel Taciz: Perspektifler, Sınırlar ve Müdahale Stratejileri, Kadınlar ve İş: Bir Araştırma ve Politika Dizisi)*. Thousand Oakas, California: Sage Publication Inc. (127-149).
- IACHR (Inter-American Commission on Human Rights). (2017). *Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression (İfade Özgürlüğü Özel Raportörü Ofisi)*. http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/publications/zonas_silenciadas_eng.pdf
- IFEX. (2016). Journalism in Afghanistan: An Increasingly Deadly Profession (Afganistan'da Gazetecilik: Giderek Ölümcül Bir Meslek). https://www.ifex.org/afghanistan/2016/03/22/reporting_perils/
- IFJ, UN Women (2015). *Inside The News: Challenges and Aspirations of Women Journalists in Asia and the Pacific (Haberlerin İçinde: Asya ve Pasifik'teki Kadın Gazetecilerin Zorlukları ve Özlemleri)*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002334/233420E.pdf>

- Ikem, E. (1996). *Journalism in Nigeria: Issues and Perspectives (Nijerya'da Gazetecilik: Sorunlar ve Perspektifler)*. Lagos: Nigerian Union of Journalists, Lagos State Council.
- ILO. (2016). Combining Your Work and Family Responsibilities (İş ve Aile Sorumluluklarınızı Birleştirmek). https://www.ilo.org/moscow/information-resources/publications/WCMS_312621/lang--en/index.htm Erişim: 20.02.2023
- Institute for War and Peace Reporting. (2018). Afghanistan: Female Reporters Hide their Identities (Afganistan: Kadın Muhabirler Kimliklerini Gizliyor). <https://www.refworld.org/docid/5b866098a.html> Erişim: 11.06.2023
- IWMF. (2011). Global Report on the Status of Women in the News Media (Haber Medyasında Kadınların Durumuna İlişkin Küresel Rapor). <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/06/IWMF-Global-Report.pdf>
- IWMF (International Women's Media Foundation). (1997). The Missing Perspective of Women in News (Haberlerde Kadının Kayıp Bakış Açısı). <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2020/11/2020.11.19-The-Missing-Perspectives-of-Women-in-News-FINAL-REPORT.pdf>
- IWMF, Troll Busters. (2018). Attacks and Harassment: The Impact on Women Journalists and their Reporting (Saldırılar ve Taciz: Kadın Gazeteciler ve Habercilikleri Üzerindeki Etkisi). <https://www.iwmf.org/wp-content/uploads/2018/09/Attacks-and-Harassment.pdf>
- Jawad, A. (2010). A Short Look at the Faculty of Journalism, Kabul University (Kabil Üniversitesi Gazetecilik Fakültesine Kısa Bir Bakış). facultyofjournalism.af/English/page2.html, Erişim: 23.03.2022
- Johnson, C. (1998). *Afghanistan: a Land in Shadow (Afganistan: Gölgede bir Ülke)*. Oxford: Oxfam (UK and Ireland).

- Johnson, S. (2007). Why Should They Care? The Relationship of Academic Scholarship to the Magazine Industry (Neden Umursasınlar? Akademik Bursun Dergi Endüstrisi ile İlişkisi). *Journalism Studies*, 8 (4): 522-528.
- Johnstone, J.W.C., Slawski, E.J. and Bowman, W.W. (1976). *The News People: A Sociological Portrait of American Journalists and Their Work (Haber İnsanları: Amerikalı Gazetecilerin ve Çalışmalarının Sosyolojik Bir Portresi)*. Urbana: University of Illinois.
- Joseph, A. (2005). *Making News: Women in Journalism (Haber Yapmak: Gazetecilikte Kadın)*. New Delhi: Penguin Books India.
- Kalathil, S. (2011). *Measuring the Media: Examining the Interdisciplinary Approach (Medyayı Ölçmek: Disiplinlerarası Yaklaşımı İncelemek)*. Measures of Press Freedom and Media Contributions to Development. New York: Peter Lang.
- Kamal, Anila. (1998). Sexual Harassment at Workplace and Coping Strategies Employed by Women (İş Yerinde Cinsel Taciz ve Kadınların Başa Çıkma Yöntemleri). *Pakistan Journal of Psychological Research*. 17(1-2): 1-210.
- Kamalipour, Y. R. and Snow, R. (2004). *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective (Savaş, Medya ve Propaganda: Küresel Bir Perspektif)*. Rowman ve Littlefield
- Kandiyoti, Deniz. (2007). Old Dilemmas or New Challenges? The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan (Eski İkilemler mi, Yeni Zorluklar mı? Afganistan'da Toplumsal Cinsiyet ve Yeniden İnşa Politikası). *Development and Change*. Vol. 38, no. 2, 2007, pp. 169-199.
- Kanyikashaw. (2013). *Perceptions of Male and Female Newspaper Journalists in Thailand (Tayland'daki Erkek ve Kadın Gazete Gazetecilerinin Algıları)*. School of Communication Arts, University of Thai Chamber of Commerce, Thailand <http://wapor2012.hkpop.hk/doc/papers/ConcurrentSessionsII/IIC/IIC-3.pdf>

- Katiyar, Pratika. (2023). Online Harassment Makes World Press Less Free (Çevrimiçi Taciz, Dünya Basınına Daha Az Özgür Hale Getiriyor). (<https://medium.com/berkman-klein-center/online-harassment-threat-to-world-press-freedom-540adb768c54>)
- Khalvatgar, A. M. (2014). Freedom of Expression Under Threat in Afghanistan? Stability. (Afganistan'da İfade Özgürlüğü Tehdit Altında mı? İstikrar) *International Journal of Security and Development*. 3(1), p. Art. 38. DOI: <http://doi.org/10.5334/sta.el>
- Khan, S. (2001). Between Here and There: Feminist Solidarity and Afghan Women (Orayla Burası Arasında: Feminist Dayanışma ve Afgan Kadınları). *Genders*. (33), Retrieved from EBSCOhost.
- Khursheed, A. (1964), Fan-e-Sahafat, Urdu Board, Lahore.
- Kirat, M., (1987). *The Algerian News People: A Study Of Their Backgrounds, Professional Orientations And Working Conditions (Cezayirli Haber İnsanları: Geçmişleri, Mesleki Yönelimleri ve Çalışma Koşulları Üzerine Bir Çalışma)*. Indiana University, Bloomington, Indiana, USA.
- Kirat, Mohamed. (2004). A Profile Of Women Journalists in the United Arab Emirates (Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki Kadın Gazetecilerin Profili). *Journal of International Communication*, 10 (1), 54-78. doi:10.1080/13216597.2004.9751964
- Lachover, E. (2005). The Gendered and Sexualized Relationship Between Israeli Women Journalists and Their Male Sources (İsraili Kadın Gazeteciler ve Onların Erkek Kaynakları Arasındaki Cinsiyetçi ve Cinselleştirilmiş İlişki). *Journalism*, 6 (3), 291-311.
- Lamb, Christina. (2009). *Women Choose Exile as Taliban Laws Return (Taliban Yasaları Geri Dönerken Kadınlar Sürgünü Seçiyor)*. The Sunday Times, 5 April 2009.

- Lauren, Wolfe. (2011). The Silencing Crime: Sexual Violence and Journalists (Susturma Suçu: Cinsel Şiddet ve Gazeteciler). <https://cpj.org/reports/2011/06/silencing-crimesexual-violence-journalists.php>
- Lavie, Aliza ve Lehman-Wilzig, Sam. (2003). Whose News? Does Gender Determine the Editorial Product? (Kimin Haberi? Editöryal Ürünü Cinsiyet Belirler mi?). *European Journal of Communication*, 18(1), pp. 5-29.
- Lees, C. (2016). *Taliban Warning Ramps Up Risk to Kabul's Reporters (Taliban Uyarısı Kabil'in Muhabirlerine Yönelik Riski Artırıyor)*. In *Index on Censorship*, 45 (02) 44-47. London: Sage Journals
- Library of Congress Federal Research Division. (2006). *Afghanistan country profile (Afghanistan Ülke Profili)*. lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Afghanistan.pdf, Erişim: 23.03.22
- Lucht, Tracy. (2016). Job Satisfaction and Gender (İş Doyumu ve Cinsiyet). *Journalism Practice*. 10 (3), pp. 405-423.
- MacBride, Sean. (1980). *Many Voices, One World: Communication and Society, Today and Tomorrow (Birçok Ses, Tek Dünya: İletişim ve Toplum, Bugün ve Yarın)*. Paris: UNESCO.
- Magnus, Ralph H. and Eden Naby. (1998). *Afghanistan: Mullah, Marx, and Mujahid (Afghanistan: Molla, Marx ve Mücahid)*. Boulder: Westview Press.
- Malik, S.I. (2002). Writing From Inside Out: Accounts Of Sudanese Women Working in the Media (İçten Dışa Yazmak: Medyada Çalışan Sudanlı Kadınların Hesapları). *Journal of Arts and Humanities*, 1 (2), 68-82.
- Marsden, Peter. (2002). *The Taliban: War and Religion in Afghanistan (Taliban: Afganistan'da Savaş ve Din)*. London: Zed Books.
- Matter, W. (2012). *Making the Breakthrough (Atılım Yapmak)*. McKinsey & Company.

- Mayes, T. (2000). Submerging in Therapy News (Terapi Haberlerine Dalmak). *British Journalism Review*. 1(4): 30–5.
- McLeod, J.M. and Hawley, S.E. Jr. (1964). Professionalization among Newsmen (Haberciler Arasında Profesyonelleşme). *Journalism Quarterly*. 41 (Fall), 529–539.
- MEAA and IFJ (Media, Entertainment and Arts Alliance and International Federation of Journalists). (1996). *Women in the Media in Asia: Participation and Portrayal (Asya'da Medyada Kadınlar: Katılım ve Canlandırma)*. Sydney: Media, Entertainment and Arts Alliance.
- Melin-Higgins, M. (2004). *Coping with Journalism: Gendered Newsroom Culture (Gazetecilikle Başa Çıkmak: Cinsiyetçi Haber Odası Kültürü)*. Hampton Press: 195-220.
- Melki, Jad. (2009). Journalism And Media Studies In Lebanon (Lübnan'da Gazetecilik ve Medya Çalışmaları). *Journalism Studies*. 10:5, 672 — 690
- Mills, K. (1997). What Difference Do Women Journalists Make? (Kadın Gazeteciler Ne Fark Eder?). *Women, Media and Politics*, New York and Oxford: Oxford University Press.
- Miloch, K. S., Pedersen, P. M., Smucker, M. K., & Whisenant, W. A. (2005). The Current State of Women Print Journalists: An Analysis of Status and Careers of Females in Newspaper Sports Department (Kadın Baskı Gazetecilerinin Mevcut Durumu: Gazete Spor Departmanındaki Kadınların Durum ve Kariyerlerinin Analizi). *Public Organization Review: A Global Journal*. 5, 219–232.
- Mitra, S. (2017). *Local-Global Tensions: Professional Experience, Role Perceptions and Image Production of Afghan Photojournalists Working for a Global Audience (Yerel-Küresel Gerilimler: Küresel Bir İzleyici İçin Çalışan Afgan Foto Muhabirlerinin Mesleki Deneyimi, Rol Algıları ve İmaj Üretimi)*. Ph D thesis, University of Western Ontario.

- Moghadam, Valentine M. (1997). Nationalist Agendas and Women's Rights: Conflicts in Afghanistan in the Twentieth Century (Milliyetçi Gündemler ve Kadın Hakları: Yirminci Yüzyılda Afganistan'daki Çatışmalar). *Feminist Nationalism*.
- Murphy, K. (2011). A Marriage Bar of Convenience? The BBC And Married Women's Work 1923-39 (Bir Evlilik Barı Mı? BBC ve Evli Kadınların Çalışması 1923-39). *Twentieth Century British History*. 25 (4), 533-561.
- NAI. (2017). Media Watch Reports (Medya İzleme Raporları). NAI Supporting Open Media in Afghanistan.
- NAI. (2018). Freedom of Speech Status Went Worst in Nug Comparing to Previous Government (Nug'da İfade Özgürlüğü Durumu Önceki Hükümete Göre En Kötüye Gitti). <https://nai.org.af/blog/freedom-of-speech-status-went-worst-in-nug-comparing-to-pervious-government-2/>
- National Commission of Women. (2016). *Annual Report 2015-2016 (Faaliyet Raporu 2015-2016)*. National Commision for Women, New Delhi. New York: Routledge.
- Nikolopoulou, K. (2022). *What Is Snowball Sampling? Definition & Examples (Kartopu Örneklemesi Nedir? Tanım ve Örnekler)*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/methodology/snowball-sampling/> Erişim: 08.06.2023
- North, Louise. (2016). The Gender of Soft and Hard News: Female Journalists Views on Gendered Story Allocations (Yumuşak ve Sert Haberlerin Cinsiyeti: Kadın Gazetecilerin Cinsiyete Dayalı Haber Paylaşımlarına İlişkin Görüşleri). *Journalism Studies*. 17(3), pp.356-373.
- O'Leary-Kelly, A. M., Bowes-Sperry, L., Arens Bates, C., & Lean, E. R. (2009). Sexual Harassment at Work: A Decade (Plus) of Progress (İş Yerinde Cinsel Taciz: On Yıllık (Artı) İlerleme). *Journal of Management*. 35, 503–536.
- Okunna, C.S. (1992). Female Faculty in Journalism Education in Nigeria: Implications for the Status of Women in the Society (Nijerya'da Gazetecilik Eğitiminde Kadın

Fakülte: Kadınların Toplumdaki Statüsü İçin Çıkarımlar). *African Media Review*, 6(1), 47-58.

Olson, P. (2010). The World's Most Dangerous Countries (Dünyanın En Tehlikeli Ülkeleri). *Forbes*, <https://www.forbes.com/2010/01/14/most-dangerous-countries-lifestyle-travel-haiti-afghanistan-iraq.html?sh=398793b43448> Erişim: 23.03.2022

PANDAY, P.K. (2011). *Still a Male Preserve, Women in Bangladeshi News Industry (Hala Bir Erkek Koruma Alanı, Bangladeş Haber Sektöründe Kadınlar)*. Reporting: Why Are Women Not Coming? May, 2011.

Perria, Sara. (2023). Female Afghan Journalists Continue their Fight from Abroad (Afgan Kadın Gazeteciler Mücadelelerini Yurt Dışından Sürdürüyor). <https://asia.nikkei.com/Life-Arts/Life/Female-Afghan-journalists-continue-their-fight-from-abroad> Erişim: 31.05.2023.

Poindexter, Paula, Meraz, Sharon and Weiss, Amy. (2008). *Women, Men and News: Divided and Disconnected in the News Media Landscape (Kadınlar, Erkekler ve Haberler: Haber Medyası Manzarasında Bölünmüş ve Bağlantısız)*. Routledge Publications (London), Pp. 251-252.

Poole, E. and Richardson, J.E (eds.). (2006). *Muslims and the News Media (Müslümanlar ve Haber Medyası)*. I.B. Tauris

Potichnyj, P. J. (1988). *The Soviet Union: Party and Society (Sovyetler Birliği: Parti ve Toplum)*. Cambridge University Press.

Press Reference. (2002). Afghanistan Media (Afganistan Medyası). [pressreference.com/A Be/Afghanistan.html](http://www.pressreference.com/A/Be/Afghanistan.html), Erişim: 23.03.2022

Press Reference. (2010). Afghanistan. <http://www.pressreference.com/A-Be/Afghanistan.html>. Erişim: 23.03.2022

- Pryor, J. B. (1995). The Phenomenology of Sexual Harassment: Why does Sexual Behaviour Bother People in the Workplace? (Cinsel Tacizin Fenomenolojisi: Cinsel Davranış İş Yerinde İnsanları Neden Rahatsız Ediyor?). *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 47 (3): 160-167.
- Rajadhyaksha U. Smita N. (2004). Tracing a Timeline for Work and Family Research in India (Hindistan'da İş ve Aile Araştırması İçin Bir Zaman Çizelgesinin İzlenmesi). *Economic and political weekly* 1674-1680.
- Rajeev, Priyanka, M.S. and C. Karthika. 2019. "Work and Life of Women Journalists: A Study with Special Reference to Kerala". *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)*, 8(7S2): 1-7.
- Rawan, S.M. (2002). Modern Mass Media and Traditional Communication in Afghanistan (Afganistan'da Modern Kitle İletişim Araçları ve Geleneksel İletişim). *Political Communication*, 19 (2), 155-170.
- Rehmat, Adnan. (2017). *Life as a Woman Journalist in Pakistan. Threats, Harassment and Rejection (Pakistan'da Kadın Gazeteci Olarak Yaşam. Tehditler, Taciz ve Reddetme.)*. www.fnpc.org/life-as-a-woman-journalist-in-pakistan-threats-harassment
- Relly, J.E. & Zanger, M. (2016). The Enigma of News Media Development with Multi-Pronged Capture: The Afghanistan Case (Çok Yönlü 'Yakalama' İle Haber Medyası Geliştirme Muamması: Afganistan Örneği). In *Journalism*. DOI: 10.1177/1464884916670933 London: Sage.
- Relly, J.E. & Zanger, M. (2016). The enigma of news media development with multi-pronged 'capture': The Afghanistan case. In *Journalism*, DOI: 10.1177/1464884916670933 London: Sage.
- Roebuck, Deborah, Smith, Deborah, & El Haddaoui, Terri. (2013). Cross-Generational Perspectives on Work-Life Balance and its Impact on Women's Opportunities for Leadership in the Workplace (İş-Yaşam Dengesi ve Kadınların İşyerinde Liderlik

Fırsatları Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuşaklar Arası Bakış Açıları). *Advancing Women in Leadership*. 33, 52–62.

Ronderos, K. (2012). Women journalists in the eye of the storm. Association for Women's Rights in Development (Fırtınanın Gözünde Kadın Gazeteciler. Kalkınmada Kadın Hakları Derneği). <http://awid.org/eng/News-Analysis/Friday-Files/Women-Journalists-in-the-eye-of-the-storm>.

Rosalind Gill. (2013). *Gender and the Media (Cinsiyet ve Medya)*. Polity Press

Roshan, B. (2004). The More Things Change, The More They Stay The Same: The Plight of Afghan Women Two Years after the Overthrow of the Taliban (Her Şey Değiştikçe Aynı Kalıyor: Taliban'ın Devrilmesinden İki Yıl Sonra Afgan Kadınlarının Durumu). *Berkeley Women's Law Journal*, 19 (1), 270-286.

Ross, I. (1936). *Ladies of the Press (Basının Hanımları)*. New York: Harper.

Ross, K. (2001). Women at work: Journalism as En-Gendered Practice (İş yerinde kadınlar: Toplumsal Cinsiyet Uygulaması Olarak Gazetecilik). *Journalism Studies*. 2 (4) . 531–44.

Ross, K. (2004). *Sex at Work: Gender Politics and Newsroom Culture (İşyerinde Cinsiyet: Cinsiyet Siyaseti ve Haber Odası Kültürü)*. Gender and newsroom cultures: Identities at work (pp. 145–162). Cresskill, NJ: Hampton Press.

Ross, Karen. (2013). *Gendered Media: Women, Men, and Identity Politics (Cinsiyetçi Medya: Kadın, Erkek ve Kimlik Politikaları)*. Rowman & Littlefield Publishers. ProQuest Ebook Central, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/aucegypt/detail.action?docID=1117186>.

Rowenna Davis. (2011). Men Still Dominate National Newspaper Journalism (Ulusal Gazete Gazeteciliğine Hala Erkekler Hâkim). <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2011/mar/04/women-national-newspapers>

- RSF. (2018). Who Persecutes Journalists in Afghanistan? (Afganistan'da Gazetecilere Kim Zulüm Yapıyor?). <https://rsf.org/en/who-persecutes-journalists-afghanistan>
- RSF. (2022). Afghanistan. (<https://rsf.org/en/country/afghanistan>).
- Safa, M.N. & Akter, T. (2015). Challenges of Female Journalists in Bangladesh (Bangladeş'teki kadın gazetecilerin karşılaştığı zorluklar). *Humanities and Social Sciences*, 3(5), 207-214.
- Safi, Tooba Neda. (2023). Afghanistan: Alarm Grows for Women Journalists Under Taliban Rule (Afganistan: Taliban Yönetimi Altında Kadın Gazeteciler İçin Alarm Büyüyor). <https://genevasolutions.news/explorations/dispatches-from-women-in-afghanistan/afghanistan-alarm-grows-for-women-journalists-under-taliban-rule>
- Saif, Shadi Khan. (2023). World Press Freedom: Women Afghan Journalists Silenced and Exiled (Dünya Basın Özgürlüğü: Afgan Kadın Gazeteciler Susturuldu ve Sürgün Edildi). <https://www.fairplanet.org/editors-pick/world-press-freedom-women-afghan-journalists-silenced-and-exiled/> Erişim: 31.05.2023.
- Saikal, A., Farhadi, R. and Nourzahanov K. (2006). *Modern Afghanistan: A History of Struggle and Survival (Modern Afganistan: Bir Mücadele ve Hayatta Kalma Tarihi)*. I.B. Tauris
- Sakha, T., & Shah, N. A. (2019). Challenges Faced By Women in Journalism: An Analytical Case Study of Situation in Pakistan (Gazetecilikte Kadınların Karşılaştığı Zorluklar: Pakistan'daki Duruma İlişkin Analitik Bir Vaka Çalışması). *Pakistan Journal of Women's Studies: Alam-e-Niswan*, 26 (2), 149 + <https://link.gale.com/apps/doc/A637114860/AONE?u=anon~24d43c31&sid=googleScholar&xid=77d62c84>
- Sakr, Naomi (2002). Seen and Starting to Be Heard: Women and the Arab Media in a Decade of Change (Görülen ve Duyulmaya Başlanan: Değişim On Yılında

Kadınlar ve Arap Medyası). *Social Research: An International Quarterly*, 69(3), 821–850.

Samad, K. (2006). *Afghan Women Media And Democracy: Emerging Democracy In Post-Taliban Afghanistan (Afgan Kadın Medyası ve Demokrasi: Taliban Sonrası Afganistan'da Yükselen Demokrasi)*. [M.A. Thesis]. Available from ProQuest Dissertations and Theses (PDI No: 1313904261)

Sanusi, B.O. & Adelabu, O.T. (2015). Women in Journalism Practices in Nigeria: From the Hood to the Limelight (Nijerya'da Gazetecilik Uygulamalarında Kadınlar: Mahalleden İlgi Odağına). *Journal of Research and Development*, 2(6), 1-7.

Sasikala, R., Radha, G. and Thangaraja, K. (2013). A Study on the Problems Faced by Women Journalists (Kadın Gazetecilerin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma). *Asian Review of Social Sciences*, 2(1): 32-35.

Savitch, J. (1982). *Anchorwoman (Spiker)*. New York: G.P. Putnam's Sons.

Schinasi, May. (1979). *Afghanistan at the Beginning of the Twentieth Century: Nationalism and Journalism in Afghanistan: A Study of Seraj-ul-Akhbar (1911-1918) (Yirminci Yüzyılın Başında Afganistan: Afganistan'da Milliyetçilik ve Gazetecilik: Siraj-ul-Akhbar (1911-1918) Üzerine Bir Araştırma)*. Naples: Instituto Universitario Orientale.

Schmidt, Hans C. (2018). Forgotten Athletes and Token Reporters: Analysing the Gender Bias in Sports Journalism (Unutulmuş Sporcular ve Token Muhabirleri: Spor Gazeteciliğinde Cinsiyet Önyargısının Analizi). *Atlantic Journal of Communication*, 26 (1), pp. 59-74.

Selmi, Michael & Cahn, Naomi. (2006). Women in the workplace: Which women? Which agenda? *Duke Journal of Gender Law & Policy*, 13(7), 7–30.

Sengupta, Kim. (2008). *Women who took on the Taliban – and Lost (Taliban'ı ele geçiren ve kaybeden kadınlar)*. The Independent.

- Shabir, Ghulam, Aqduş, Naveed and Iqbal, Zafar, 2009. "Women Journalism in Pakistan". *Pakistan Journal of Social Sciences*, 29(2): 365-376.
- Siddiqi, S. (2005). Afghanistan's Post-Taliban Media (Afganistan'ın Taliban Sonrası Medyası). news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4222082.stm, Erişim: 23.03.2022
- Skaine, R. (2008). *Women Of Afghanistan in the Post-Taliban Era (Taliban Sonrası Dönemde Afganistan'ın Kadınları)*. Jefferson, NC: McFarland & Company.
- Skaine, Rosemarie. (2002). *The Women of Afghanistan Under the Taliban (Taliban Altında Afganistan Kadını)*. Jefferson: McFarland & Company, Inc.
- Skidmore, P. (1998). Gender and the Agenda: News Reporting of Child Sex Abuse (Toplumsal Cinsiyet ve Gündem: Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Haberleri). *News, Gender and Power*. London: Routledge, pp. 204–18.
- Soulé, K. (2009). The Media in Afghanistan: Post-Conflict Development and Policy Implications (Afganistan'da Medya: Çatışma Sonrası Gelişme ve Politika Çıkarımları). *John Hopkins University*.
- Steiner, Linda. (2012). Failed Theories: Explaining Gender difference in Journalism (Başarısız Teoriler: Gazetecilikte Cinsiyet Farkını Açıklamak). *The Review of Communication*. 12 (3), pp. 201-223.
- Stewart, Rhea Talley. (1973). *Fire in Afghanistan 1914-1929: Faith, Hope and the British Empire (Afganistan'da Yangın 1914-1929: İnanç, Umut ve Britanya İmparatorluğu)*. Garden City: Doubleday and Company, Inc.
- Sutton Trust. (2006). The Educational Background of Journalists (Gazetecilerin Eğitim Geçmişi). <https://www.suttontrust.com/wp-content/uploads/2019/12/SuttonTrust2009forpdf-2.pdf>
- Tharenou, Phyllis. (2013). The Work of Feminists Is Not Yet Done: The Gender Pay-gap—A Stubborn Anachronism (Feministlerin İşleri Henüz Bitmedi: Cinsiyete

Dayalı Ücret Farkı- İnatçı Bir Anakronizm). *Sex Roles* 68 (3-4): 198-206.
doi:10.1007/s11199-012-0221-8.

The World Bank. (2022). Afghanistan Population Ages 0-14 (% of total population) (Afganistan Nüfusu 0-14 Yaş (Toplam Nüfusun Yüzdesi).
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.0014.TO.ZS?locations=AF> Erişim: 10.01.2023

The World Factbook. (2023) Afghanistan. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/afghanistan/> Erişim: 10.01.2023

Tolo News. (2017). Afghanistan: Third Deadliest Country For Reporters (Afganistan: Muhabirler İçin En Ölümcül Üçüncü Ülke)' <https://www.tolonews.com/afghanistan/afghanistan-‘third-deadliest-country-reporters>

Tooth, G. (2006). The Media Report, Journalism in Afghanistan (Medya Raporu, Afganistan'da Gazetecilik), <https://www.abc.net.au/radionational/archived/mediareport-1999/journalism-in-afghanistan/3329078>, Erişim: 05.10.2022

Torfeh, M. (2009). Media development in Afghanistan (Afganistan'da Medya Gelişimi). *Media Development*. 56(1), 39-44.

Tsui, C. Y. and Lee, F. L. (2012). Trajectories Of Women Journalists' Careers in Hong Kong: A Field Theory Perspective (Kadın Gazetecilerin Hong Kong'daki Kariyerlerinin Yörüngeleri: Bir Alan Teorisi Perspektifi). *Journalism Studies*. 13(3): 370-385.

UN, General Assembly. (2017). The Safety of Journalists and the Issue of Impunity (Gazetecilerin Güvenliği ve Cezasızlık Sorunu). Report of the Secretary-General. <http://undocs.org/A/72/290>

UNAMA. (2009). Silence is Violence (Sessizlik Şiddettir). https://www.ohchr.org/Documents/Press/VAW_Report_7July09.pdf

- UNESCO. (2014). *Media and Gender: A Scholarly Agenda For The Global Alliance on Media and Gender (Medya ve Toplumsal Cinsiyet: Küresel Medya ve Toplumsal Cinsiyet İttifakı İçin Akademik Bir Gündem)*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2018). *World Trends in Freedom of Expression and Media Development Report*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002610/261065e.pdf>
- Van Zoonen, L. (1994). *Feminist Media Studies (Feminist Medya Çalışmaları)*. London: Sage.
- Vogt, Heidi. (2009). *Old Customs Impede Women's Rights (Eski Gelenekler Kadın Haklarını Engelliyor)*. Associated Press.
- Volcic, Z. (2008). *Media, Identity and Gender: Tracking Feminist Media and Journalism Theories and Methodologies (Medya, Kimlik ve Toplumsal Cinsiyet: Feminist Medyayı ve Gazeteciliği Takip Etmek Kuramlar ve Metodolojiler)*. McGraw Hill Book Co.
- Walsh-Childers, K., Chance, J., & Herzog, K. (1996). Women Journalists Report Discrimination in Newsrooms (Kadın Gazeteciler Haber Merkezlerinde Ayrımcılığa Uğradığını Bildirdi). *Newspaper Research Journal*, 17 (3-4), 68–87. <https://doi.org/10.1177/073953299601700306>
- Warren, Z; Rieger, John; Maxwell-Jones Charlotte E.; & Kelly, Nancy. (2016). *Afghanistan in 2016. A survey of the Afghan people (2016'da Afganistan. Afgan Halkı Üzerine bir Anket)*. Asia Foundation.
- Weaver, D. and Wei, W., eds. (1998). *The Global Journalist: News People Around the World (Küresel Gazeteci: Dünyanın Dört Bir Yanından Haber İnsanları)*. New York: Routledge.
- Weaver, D.H. and Willnat, L., (2012). *The Global Journalist in the 21st Century (21. Yüzyılın Küresel Gazetecisi)*. New York, NY: Routledge.

- Weaver, D.H., Beam, R., Brownlee, B., Voakes, P. and Wilhoit, G.C. (2003). The American Journalist In The 21st Century: Key Findings (21. Yüzyılda Amerikalı Gazeteci: Önemli Bulgular). <http://www.poynter.org>.
- Weidekamm, Chueller., & Willer, Kautzky. (2012). Challenges of Work–Life Balance for Women Physicians/Mothers Working in Leadership Positions (Lider Pozisyonlarında Çalışan Kadın Hekimler/Anneler İçin İş-Yaşam Dengesinin Zorlukları). *Gender Medicine*. 9 (4), 244–250.
- Welsh, S. (1999). Gender and Sexual Harassment (Cinsiyet ve Cinsel Taciz). *Annual Review of Sociology*, 25:169-189.
- Whitlow, S. S. (1979). Women in the Newsroom: A Role Theory View (Haber Odasındaki Kadınlar: Bir Rol Teorisi Görünümü). *Journalism Quarterly*. 378–383.
- Wijedasa, Namini. (2015). *Embattled Media: Democracy, Governance and Reform in Sri Lanka (Zor Durumdaki Medya: Sri Lanka'da Demokrasi, Yönetişim ve Reform)*. New Delhi: Sage Publication.
- Wikipedia. (2020). "Pseudonym". Lexico UK English Dictionary. Oxford University Press. https://en.wikipedia.org/wiki/Pseudonym#cite_note-2
- Williams, B. (2015). Female Journalist and Harassment (Kadın Gazeteci ve Taciz). <https://medium.com/thoughts-on-journalism/female-journalists-harassment-19136f110fa2>. Erişim: 15.12.2022
- Willis, Jim. (2010). *The Mind of a Journalist: How Reporters View Themselves, Their World, and Their Craft (Bir Gazetecinin Zihni: Muhabirler Kendilerini, Dünyalarını ve Zanaatlarını Nasıl Görüyor?)*. SAGE Publications, London, Pp. 44-45. 2015.
- Willness, C. R., Steel, P., and Lee, K. (2007). A Meta-Analysis of the Antecedents and Consequences of Workplace Sexual Harassment (İşyerinde Cinsel Tacizin

Öncüllerinin ve Sonuçlarının Bir Meta-Analizi). *Personal Psychology*, 60(1): 127-161.

World Population Review. (2022). Afghanistan Population 2022 (Afganistan Nüfusu 2022). Worldometers. (2023). Afghanistan Population <https://www.worldometers.info/world-population/afghanistan-population/> Erişim:10.01.2023

Zoonen, Liesbet. (1994). *Feminist Media Studies (Feminist Medya Çalışmaları)*. London: SAGE.

Zoya, Follain, John ve Cristofari, Rita. (2002). *Zoya's Story (Zoya'nın Hikayesi)*. New York: Harper Collins Publishers Inc.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mohammad Yousaf SADDIQI
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Kandehar Üniversitesi – Gazetecilik ve Halkla İlişki Fakültesi Gazetecilik Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	